

Václav Budinský

David RATH

**nejen o sobě,
medicíně
a politice**

© David Rath, 2006
© Václav Budinský, 2006
© Nakladatelství Lucie Vimperk, 2006

ISBN 80 - 903 639 - 5 - 4

Obsah

ÚVODEM	8
KOŘENY	9
DOSPÍVÁNÍ A STUDIUM	34
PROFESIONÁLNÍ ZAČÁTKY	51
MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ	62
POLITIKA, MÉDIA	77
VÁCLAV KLAUS A MILOŠ ZEMAN	95
ZDRAVOTNÍ SYSTÉM	111
CESTOVÁNÍ	131
GASTRONOMIE, ALKOHOL A KOUŘENÍ	151
ŽEBŘÍČEK HODNOT	172
MEZI NEBEM A ZEMÍ	185

ÚVODEM

David Rath je úspěšný, sympatický a charizmatický mladý muž. Úspěchů nedosáhl náhodou, ale díky talentu, vzdělání, pracovitosti, odvaze a dalším kladným vlastnostem. Přesto není částí veřejnosti hodnocen pozitivně. V dnešní době často nezáleží na tom, jaký člověk ve skutečnosti je, ale jak ho prezentují média. A protože většina médií projevuje větší či menší snahu ukázat Davida Ratha spíše v negativním světle, považuji za potřebné, aby se o něm a jeho názorech dozvěděli pravdu ti, kteří o ni opravdu stojí. Proto vznikla tato kniha.

Václav Budinský

KOŘENY

Jaké jsou vaše vzpomínky na dětství?

Moje babička s dědečkem měli starý dům v Roudnici, kde v přízemí byla klasická česká hospoda a nad ní jejich byt, typický starý byt s prvorepublikovým nábytkem. A tam jsme jezdili každý víkend. Vybavuje se mi veliký kulatý chleba, ležící na stole, babička dělá snídani a ukrojí krajíc. Děda měl obrovskou knihovnu v celé jedné místnosti. Do dneška si vybavuji vůni těch knih. Většinu nábytku z jejich bytu mám doma, takže si vše znovu a znovu připomínám.

Nevím, proč je moje dětství spojeno s vůněmi nebo pohledy na různé věci, na jejich pokoj zařízený starým nábytkem, na výhled z okna, kterým bylo vidět na kostelní věže a na část lužních lesů kolem Labe.

Druzí prarodiče měli horskou, krkonošskou chalupu. Dostali se k ní po válce, byla opuštěná a děda ji získal poměrně levně. Jednalo se o hodně starý dům, na vybledlé cedulce se skvěl letopočet 1770. A opět se mi spontánně vybavuje vůně starého dřeva i celého toho stavení s kachlovou pecí, opět se mi promítají výhledy na zalesněné Krkonoše, které tehdy vypadaly úplně jinak než dnes, trochu jako chundelatá záda obrovitého medvěda.

Jaký na vás měli prarodiče vliv, jaké měli vzdělání a čím se profesionálně zabývali?

Můj dědeček z matčiny strany byl lékárník. Pocházel z kulturní a vzdělané rodiny. Jeho otec působil jako ředitel školy v Chrasti u Chrudimi, hrál na varhany v kostele a založil ve své obci muzeum. Sestra dědečka si vzala místního lékaře, který měl rozsáhlou praxi v Chrasti i v okolních vesnicích. Moje matka k nim jezdila později na prázdniny, často s ním navštěvovala pacienty a moc ráda na tuto klasičskou prvorepublikovou rodinu vzpomíná.

Dědeček studoval farmacii. Farmaceutická fakulta byla tehdy tady v Praze a po fakultě zamířil na praxi do Roudnice. Tam se setkal s mou babičkou, pocházející z rodiny místního hoteliéra. Její rodiče vlastnili a provozovali na náměstí restauraci a hotel. Předtím měli i několik hotelů v severních Čechách, mimo jiné i v Chabařovicích, kde dříve žili.

Nejvíce se mi líbilo, když babička vzpomínala, že byla hrozně vlastenecky založená, její otec také, působil aktivně v hnutí Sokol, mám i několik fotek, jak jde v čele sokolského průvodu a nese sokolskou vlajku. Často a ráda vyprávěla o svém vlastenectví i vlastenectví svého otce a nám vždy přišlo strašně legrační a kuriózní, když říkala, že její otec jako velký vlastenec měl hotel s názvem Kaiserhof. To vlastenectví bylo nějak přirozeně promícháno s němčinou a s vlivem c. a k. mocnářství.

Víte, kdy se váš vlastenecký pradědeček narodil?

Já mám tu výhodu, že disponuji rodokmenem zpracovaným až do roku 1780, takže se stačí podívat. Tento

můj pradědeček se narodil v roce 1870. Dědeček přišel na praxi přišel do lékárny v Roudnici, tam se seznámil s babičkou, která pomáhala se svými sestrami v restauraci, kam mladý lékárník chodil na oběd. Slovo dalo slovo a byla svatba.

Oni pak chvilku putovali, nějakou dobu pobývali například ve Vysokém Mýtě, ale nakonec se vrátili zase do té Roudnice, když pradědeček zestárl a už mu nezbývaly síly na vedení restaurace. Zbývající dcery se rozprchly do světa, provdaly se velice solidně, jedna si vzala právníka, jedna inženýra z roudnické továrny, takže se vyvdaly a roudnický hotel se přestavěl. Nahoře vznikl rozlehlý byt, dole lékárna a laboratoře.

Jednalo se ve skutečnosti o malou farmaceutickou fabriku se spoustou zaměstnanců, která vyráběla léky pro celé široké okolí.

Moje matka na pradědečka moc ráda vzpomíná. Z Roudnice pochází jedna větev Lobkowiců. Ti chtěli být jaksi lidu blíže, takže se stýkali s určitou částí podnikatelů, mezi kterou pradědeček patřil. Chodil na hony, kam ho zval Lobkovic, stal se nadšeným nimrodem a měl obrovskou sbírku trofejí. Babička se stala brzy duchem hotelu i restaurace. Pradědeček kouřil dýmku a více se věnoval společenské části podnikání. Bylo to ještě za Rakouska-Uherska. Na dvoře chovali v kleci opiči, tuším že šimpanze, které se prababička bála, neboť opičí dáma milovala pradědečka a na ní strašně žárlila.

Mně ty historiky připomínaly atmosféru Postřižin, kdy končila Rakousko-Uherská říše. Ptal jsem se babičky, jak se projevil konec první světové války a docela mě překvapilo, že prý jediná změna spočívala v tom, že hotel opustili rakouští důstojníci.

Nejvíc ovšem babička vzpomínala na první republiku, protože toto období pro ni znamenalo zlaté časy, provozovali živnost a ona vedla účetnictví. Osobně myslím, že to s prací a účetnictvím tak slavné nebylo a že její hlavní životní náplní byl tenis. Měla trenéra, byla velmi zdatná, mám v krabici její medaile, první místo v přeboru na Litoměřicku, Ústecku i jinde. Kromě tenisu hrála ochotnicky divadlo, což ji též velmi zaměstnávalo.

Ve volném čase pomáhala svému muži, který v lékárně a laboratoři trávil dny od rána do večera, včetně sobot i nedělí. Lékařů tehdy příliš nebylo, takže první cesta vedla k lékárníkovi. Ráda vzpomínala na historiku, kdy v noci rodiče přivedli chlapečka, který si narazil na hlavu plechový nočník, a žádali o pomoc. Lékárník pohotově zavolal klempíře a protože měl pocit, že by děcko mohlo trpět žízní, k uvězněným ústům mu hadičkou dávali tekutiny.

O kolik let byl dědeček starší než babička?

Myslím si, že byli téměř stejně staří. Ona měla na tehdejší dobu solidní vzdělání, německou obchodní akademii, uměla dokonale německy. A tak si po svatbě užívala života vyšší střední třídy první republiky. Mám plné krabice fotek, jak je babička v lázních s velkým slunečníkem a krásným panama kloboukem. Ten mám dodnes, i když už tak dobře nevypadá.

Matka vzpomíná, že ji babička brala do Prahy na nákupy různých chemických látek, jezdila objednávat prekurzory, z kterých dělali léky. Obejít pár doda-

vatelů a předat jim seznam trvalo chvíli. Pak chodila po obchodech a na oběd do nějaké lepší restaurace v centru.

Z dnešního pohledu se jednalo o velmi idylickou dobu, ale myslím, že spousta věcí fungovala podobně jako dnes. Babička vyprávěla, že v Roudnici slavnostně vystavěli nové, velké a krásné nádraží. Ovšem až poté, kdy se stal ministrem železnic chlapík, který z tohoto města pocházel.

Určitým zlomem se stala druhá světová válka, ta s celou vlasteneckou a masarykovskou rodinou opravdu velice zamávala. Kousek od Roudnice je Terezín. Dědečkova lékárna byla jednou z těch, která zásobovala nemocnici-lazaret. Vězni jezdili do Roudnice pro léky. Děda vždy brával doprovod esesáků do laboratoře, protože tehdy byla velice krásná doba medicíny, na srdeční selhání se dával koňak a v mnoha lékárnách se vyráběly originální alkoholické nápoje. Dodnes vlastním dědečkovu recepturu na vynikající likér, chutná mezi Becherovkou a Jagermeisterem, děda vojenskému doprovodu hojně naléval, zatímco babička rychle vyřídila objednávky na léky a než byly vyrobeny, vařila ve velkých prádelních hrncích knedlíky pro vězně. Vojáci se opijeli v jedné části a vězni chodili do druhé, kde jim babička dávala potraviny nejen pro ně, ale i pro ostatní. Mnoho z nich přišlo po skončení války poděkovat za záchranu života.

Jednou měl dědeček namále, někdo ho udal, že poslouchá anglický rozhlas. Za takový zločin hrozila šibenice. Gestapo provedlo domovní prohlídku. Rádio bylo naštěstí přeladěno, ale nepříjemní návštěvníci zjistili, že děda má plnou knihovnu Masarykových děl.

Nařídili, aby knihy sbalil do kufru a odvezl je do Terezína. Všichni plakali, očekávali nejhorší konce, ale naštěstí ho po odevzdání knih poslali domů. Jednalo se o napínavou historku s dobrým koncem.

Máte ještě nějakou jinou historku z té doby?

Mám, líbila se mi už jako dítěti. V Roudnici, přes kterou prchaly na konci války německé jednotky na Západ, vznikla revoluce. Německé armády jen projížděly městem, mazaly pryč. Někoho moudrého však napadlo, že je třeba jim v tom zabránit. Tak se sešli místní občané, vyzbrojení kulovnicemi, a postavili u mostu barikády. Přijela část německého vojska a narazila na lidi, kteří po nich stříleli. Proti tankům neměl tento způsob boje pochopitelně valný efekt, bojovníci se samozřejmě rozběhli, neměli šanci vzdorovat, Němci projížděli městem, niče ho a nikoho se nevšimli. Našel se však někdo, komu přišlo líto, že se nepodařilo vojáky zastavit a rozhodl se, v době, kdy už Praha byla v rukou Rusů, zavolat na pomoc letadla. Než letadla přiletěla, vzbouřenci se rozprchli, Němci rozebrali barikádu, přiletěla letadla a rozbila město. Babička líčila, že se poměrně velká část vojáků rozprchla po Roudnici, takže se s několika z nich setkali ve sklepě, kam se před náletem utíkali schovat. Bylo jen možné uvažovat, kdo byl více vyzbrojený. Němci stáli u dveří, mířili na ně samopalem, čekali co bude. A když nálet skončil, naskákali do aut a odjeli.

Co se dělo potom?

Krátce po bombardování se šel děda lékárník s místním lékařem projít po okolí a objevili koně, kterého tam vojáci přivázali. Oni byli humanisté, odvázali ho a nevěděli, co s ním. Velmi dlouho diskutovali, zda skončí u pana doktora nebo lékárníka. Nakonec ho dali nějakému sedlákovi.

Krátce na to přijela Rudá armáda. Matka do dneška tvrdí, že takové lidi nikdy neviděla, převažovali exotické zjevy Mongolů a Uzbeků, každý měl na ruce patery, šestery hodinky.

Nejvíce je ovšem fascinovala jízdní kola, jakmile nějaké objevili, ihned si ho přivlastnili. Chovali se jako malé děti. Neuměli šlapat ani brzdit, což jim však nebránilo v tom, aby ve dvou či ve třech nesjížděli ze svažitého roudnického náměstí. Nakonec se pochopitelně někde u mostu rozplácli a chodili k dědečkovi do lékárny pro obvazy a náplasti.

Po válce nastalo uklidnění, ale pak přišel Únor ...

Po Únoru nastala pochopitelně v životě mé matky i mých prarodičů poměrně chmurná kapitola, která jim vzala jejich životní elán. Přišli nějakí divní lidé, prohlásili, že jsou Lidové milice a že zabavují klíčky od vozu. Nezůstalo u klíčků. Zabavili ještě mnoho věcí. Po nějaké době jiní lidé přinesli papír, že se lékárník s manželkou musí hlásit na poli a okopávat řípu. Zavřeli jim lékárnu. Byli kupodivu odevzdaní a smířliví. Sebrali se tedy a ve svém věku okolo padesáti let šli skutečně okopávat řípu. Ovšem po týdnu došly léky a místním revolučním komu-

nistům došlo, že řípu umí okopávat každý, a tak lékárníka povolali zpátky a udělali z něj národního správce jeho vlastní lékárny. Barák jim znárodnili, ale milostivě je v něm nechali bydlet. Dědeček působil jako národní správce té lékárny, kterou miloval a vypiplal.

Těžko si představit jeho pocity. Ta lékárna byla opravdu nádherná, nechal si ji úžasně zařídit, vyřezávaný nábytek, leptaná skla. Posléze ji zničili. Vše dřevěné rozštíпали a spálili. Umělecky leptaná skla jsou dnes k vidění v lékárně místní nemocnice. Dědeček působil nejprve jako národní správce, posléze jako vedoucí. Ještě horší to asi měla babička, protože dělala do té doby spíš jeho manželku. Zabývala se tedy těmi svými lázněmi, tenisem, divadlem a občas tím účetnictvím. Pod vládou komunistů musela nastoupit v poměrně pozdním věku jako účetní do nějaké firmy v Ústí nad Labem.

Nejhůře změnu režimu snášela moje matka, která zrovna maturovala, nemohla studovat, musela být ráda, že se dostala na zdravotní školu a dokonce nějaký čas musela pracovat na stavbě jakési železnice. Teprve po dvou nebo třech letech se dostala na medicínu, protože dědeček využil nějaké staré kontakty. Na medicíně se seznámila s mým otcem.

Jakou měla historii rodina z otcovy strany?

Druhá část rodiny byla také zajímavá, ovšem z jiného pohledu. Matka otce pocházela z početné usedlé rodiny ze statku ve Žďáru nad Sázavou. Občas vzpomínala na to, že se jeden její sourozenec utopil, ale že to s ohledem na počet dětí nikoho výrazně-

ji nevzrušovalo. Kolem statku tekla potok, takže se asi s takovým rizikem počítalo.

Její otec byl zvláštní, takový ten tvrdý sedlák. Ona chtěla studovat, chtěla být učitelkou, jenže on měl úsloví, že studovat chce každý, ale dělat nikdo. Proto musela babička nejprve pracovat a pak odešla proti jeho vůli do Prahy, kde si dodělala školy. No a tady se seznámila se svým budoucím manželem, dědečkem, který pocházel z Podkarpatské Rusi, z poměrně rozsáhlé židovské rodiny. Měl smůlu, zemřela mu matka, otec se znovu oženil a měl další děti. Jeden jeho nevlastní bratr se stal advokátem ve Lvově, další byli lékaři a jeho babička, která se dožila více než devadesáti let, vlastnila také hospodu.

Do Prahy přišel mladý, asi v 17 nebo 18 letech a velmi rychle se zorientoval. Dopracoval se k malé továrně na kožené věci, rukavice, kabelky, pásky v Kaprově ulici. Tam měli ještě s jedním společníkem celé patro. Žilo se jim docela solidně. Jmenoval se Rath, ale nejednalo se o toho Ratha, který měl známou Rathovu pasáž, a obchod se sportovním zbožím.

Babička byla katolička, on Žid, ovšem nikdy nebyl ortodoxní, ani nábožensky aktivní, nechodil do synagogy, nadržel židovské svátky, zkrátka byl moderně zaměřený. V pražské židovské obci měl spoustu známých, ale více méně přijal spíš katolický způsob života.

I tak s ním samozřejmě hodně otřásla druhá světová válka. Nejdříve musel přestat podnikat. Firmu převedl na společníka, což mu příliš nevadilo, neboť se jednalo o slušného člověka, takže to táhli spolu dál. Horší bylo, že musel nosit Davidovu hvězdu. To samo o sobě jistě nebylo nic příjemného, ale praktický problém

nastal, když jeli s manželkou a s dětmi v Praze někam tramvají. On nemohl jet s rodinou. Babička jela s dětmi v jednom vagonu, on směl jet pouze v druhém vagónu na plošině. Jednou jel s nimi, ale někdo ho z té tramvaje brutálně vyhnal a vyhrožoval, že zavolá gestapo.

Nakonec skončil ve vězení a v koncentráku. Zavařil si to tím, jak tvrdil otec, že podporoval finančně nějaké odbojové skupiny. Byl relativně movitý, docela slušně situovaný, takže si to mohl dovolit. Ovšem jakmile chytli ty odbojáře, zjistili, kdo jim dává peníze, tak ho zavřeli. Nešel klasickou cestou transportu, nejdřív byl ve vězení, ve vyšetřovací vazbě, teprve pak ho poslali do koncentráku. Od babičky bylo hezké, že se s ním nerozvedla. Řekla, že v žádném případě a že ho jako katolička udrží doma. Bohužel stejně neunikl.

Otec vzpomíná, že jim gestapo dělalo domovní prohlídku a při ní sprostě ukradlo mnoho cenných věcí, fotoaparát i šperky, vše bezostyšně cpali do kapes a nikdo se neodvážil ani ceknout.

Pak se to odvíjelo dál, dědeček měl poměrně velké štěstí, přestože prošel tou pověstnou cestou smrti. Byl v Osvětimi i v dalších příšerných lágrech. Konec války ho zastihl v Rakousku v táboře, který osvobodila americká armáda, takže se vracel domů oblečený jako americký voják. A v krkonošské staré chalupě dodnes snad visí ona uniforma amerických polních vojáků. To byly jeho jediné šaty, když se vrátil. Byly mu ovšem velké, protože chudák vážil jenom 35 kg.

Za zázrak všichni považovali skutečnost, že ty hrůzy přežil. Zřejmě se zachránil tím, že když kohokoli hledali na nějakou práci, přihlásil se, že to umí, i když to neuměl. Potřebovali něco postavit, řekl že je zedník, po-

třebovali něco svařit, on se přihlásil, že to umí. Asi to byla jediná šance, jak přežít, aby nebyl vyčleněný do plynu. Šel zkrátka z práce do práce. Jednou jsem se ho jako děcko ptal, proč má takovou hroznou jizvu na ruce, co to je. I když o těch věcech velmi nerad mluvil, vyprávěl, že museli svařovat elektrickou svářečkou mříže. A byl tam esesák, který na něho dohlížel a z ničeho nic řekl: Žide, koukám, že neumíš svařovat, já tě to naučím. Vzal svářečku a propálil mu ruku. A aby nezemřel na sepsi, na ránu si čural, neboť neměl k dispozici žádné léky a dokonce ani čistou vodu. Dědeček měl určitou schopnost rychle uvažovat a díky tomu přežít.

Navíc babička posílala balíky, sháněla potraviny, to prý fungovalo. Oni sice vždy balík otevřeli a z větší části vykradli, ale něco z toho se k němu obvykle dostalo.

Většina dědečkových příbuzných neměla takové štěstí, protože z té poměrně široké rodiny zbyli asi jen tři lidi. Všichni ostatní byli zavražděni – třeba devadesátiletou babičku, která vedla hospodu, prostě zplynovali. Starou paní, která nemohla nikomu škodit, ani ublížit.

Když o Únoru znárodnili dědečkovu firmu, nenapsali mu do papírů, že je fabrikant. Nevlastnil vlastně nic. Pracoval pak, tuším, v nějakém obchodním oddělení nějakého velkého podniku, zřejmě jako vedoucí. Pamatuji si ho jako váženého člověka, měl vůz s řidičem a jezdil po celé republice a sjednával různé kontrakty.

Typově se jednalo o pražského šviháka. Měli s babičkou dům v Liboci, babička v něm dodnes žije, je jí skoro sto let a já tam jako dítě obvykle část prázdnin trávil. Rodiče často nevěděli co o prázdninách se mnou, tak jsem tam pobýval. Pamatuji, že doma příliš nemlu-

vil, babička byla na můj vkus dost semetrika, nedávala mu moc prostoru, ostatně ony obě babičky nedávaly mým dědečkům moc prostoru. A tak byl velice rád, když měl důvod jít se se mnou podívat do Prahy. Oblékl se do obleku, vzal si klobouk, cigarety, i když doma nikdy nekouřil, a zavedl mě do kavárny či do Francouzské restaurace Obecního domu. Najednou byl ve svém životě, kolem něj se vyrojila spousta přátel i dam. A já měl pocit, že dědovi tak trochu překážím, ale nevadilo mi to. Se zájmem jsem pozoroval ruch kolem. Dnes si uvědomuji, že mě vlastně využíval jen jako záminku vyrazit do velkého světa, o čemž, včetně kouření, přísná babička nesměla vědět.

Často jsem s nimi jezdil i na chalupu v Krkonoších, kde se nacházela opravdu kuriózní společnost. Vedle nás měl chalupu redaktor Rudého práva a naproti na pasece nějaký pan Rambousek, anglický pilot. A občas se tihle lidé sešli na pokec. Bylo nádherné, formující a inspirující poslouchat jejich polemiky. Na jedné straně kovaný komunista, na straně druhé anglický pilot. Jejich rozhovor vždy skončil strašnou hádkou, kterou dědeček klidnil.

Ty prázdniny v Krkonoších mě myslím hodně poznamenaly. Preferuji od té doby hory a miluji mlhy, déšť, lesy. Tehdy tam ještě nebyly silnice, jenom v údolích. A Krkonoše měly půvab neskonalé jiný než dnes. Pamatuji na chodníčky, vybudované kdysi dávno, kameny vykládané, třeba jen metr nebo půl metru široké. Chodili jsme po kopcích bez map, neexistovaly turistické značky. Naučil jsem se už jako děcko orientovat se v těch lesích. Prošel jsem i starou pašeráckou stezkou do Polska. Tu znali jen místní.

Na studiích jsme tam pak jezdili s kolegy, vyrazili jsme v mlze, v dešti, bez jakýchkoliv značek a map a za hodinu a půl jsme byli na Sněžce tou pašeráckou stezkou. Pod hlavním svahem, který jde k Pomezním boudám, koncem války havarovalo německé letadlo. Já jako děcko pamatuji na vrak tohoto letadla s typickým křížem, který působil velice tajuplně.

Obě tyto rodiny mě hodně poznamenaly. Dbaly na čtení knih a na vyprávění nejrůznějších příběhů.

Byl tatínek také pod pantoflem jako dědeček?

Myslím, že ne, u nás to bylo jinak, naši míň žili pospolu než jejich rodiče. A také nastala jiná doba než první republika, kdy se sice pěstoval model patriarchální rodiny, ale přesto babičky „semetriky“ prostě dotlačily své chlapy kam chtěly. Měly jednoduchou, leč účinnou metodu, jak to některé ženské umějí, furt melou, melou a chlap raději nakonec udělá co chtějí, protože on chce mít klid.

Jako děcko jsem tohle velmi citlivě registroval. Dost to ovlivnilo a vyhradilo můj vztah k ženám. Jsem více autoritativní v tomto směru. Mám pod kůží stále ten negativní příklad neustále mluvících babiček. Jak někdo na mě začne tímto způsobem, vše se na mně i ve mně naježí.

Myslím si, že u otce to bylo podobné. Moje maminka je jedináček, její otec ji neskonale miloval a babička ji pak ovlivnila svou, na tu dobu nebývalou emancipovaností. Vznikla tak poměrně samostatná a silná osobnost. Často jsem měl pocit, že rodiče žili spíš vedle sebe než spolu, což se dá vysvětlit i otcovým nesmírným zane-

prázdněním. Věnoval se plně své profesi, byl ponořen do vědeckého bádání v IKEMU. Často jsme ho chodili o víkendů navštěvovat, když sloužil. Bydleli jsme tehdy v Zahradním Městě, kousek od Thomayerovy nemocnice. Do dneška si pamatuji vůni nemocniční chodby, uvařené kávy, kakaa.

Čemu se věnoval?

On se hodně věnoval metabolismu, endokrinologii a výživě. Fungoval tam tehdy Ústav výživy. Hodně cestoval a měl plno mezinárodních kontaktů. Ten ústav potom skončil a on přešel jako primář interny do Thomayerovy nemocnice, takže zůstal vlastně v jednom areálu. Z primariátu se stala klinika a on jejím šéfem. Nakonec končil jako šéf Kliniky interního lékařství.

Takže opravdu nemohl mít mnoho času pro rodinu.

Já si ho z dětství vybavuji především v tom špitále, málokdy jsem ho viděl doma, pracoval na svém profesionálním rozvoji, celkem záhy získal titul kandidáta věd a poměrně brzy i doktora věd. Pamatuji si, jak jsme pořád chodili do Karolina na nějaké promoce. Mně stále nedocházelo, co se to tam děje, když on už je přeci doktorem.

Potom, když začal zkoušet atestace, resp. postgraduální vzdělávání, a vést kliniku, přestal dělat vědeckou práci, víc přednášel a učil. Proběhly další promoce, stal se docentem, pak profesorem. I když profesura se mu trochu pozdržela. Doufám, že ne kvůli mně. Byl jsem v té době ve věku dospívání a projevoval jsem se jako

nezvedené dítě, takže jsem mu zhoršoval jeho jinak docela dobrý kádrový profil. Ke mně i k bratrovi byl sice přísný, ale velmi milý. Jak měl málo času, tak si to chtěl vynahradit v těch chvilkách, když jsme byli spolu.

Jak se k vám choval?

Měl profesorský přístup, někdy mě z toho brněla hlava. Byl doma, jak jsem se zmínil, relativně málo, přicházel, když už jsem spal. V devět, deset, jedenáct hodin. Víkendy jsme však kromě služeb trávili spolu. A také třeba prázdniny v Krkonoších.

Trpěl takovou zvláštní posedlostí. Když jsme přišli ven, nahodil nějaké téma, a byl schopen o něm dvě hodiny mluvit, což si s ohledem na svou sečtělost a inteligenci mohl dovolit. Takže téměř stále o něčem vyprávěl. Probírali jsme řecké a římské dějiny, středověk, filozofii, Masaryka, Marxe s Engelsem, genetickou výbavu buňky, soustavu vesmíru, církev. Cokoli.

Dnes mě mrzí, že se tehdy jednalo převážně o jeho monology. Mě často to obrovské množství informací a úvah fascinovalo. Na druhé straně musím sebekriticky přiznat, že jsem někdy po hodině vypnul. Byl jsem slušně vychovaný, takže jsem mu neříkal, že už nejsem schopný vnímat nebo že mě to nebaví či nezajímá. Tak jsem mlčel. Mlčení mělo velice pozitivní efekt. Díky němu mě měl raději než bratra, který byl o osm let starší než já a tím pádem i dříve klackovitý. Klidně řekl otci na rovinu, že nemá zájem takové hlouposti poslouchat, což se otce pochopitelně dotklo.

Jaký k vám měl a má vztah? Jak dával najevo city?

Já si dokonce myslím, že jsem do jisté míry trochu výtvořem jeho nenaplněných tužeb. On jako nesmírně vzdělaný a sečtělý člověk, nejenom v medicíně, ale i v celé kulturní sféře, podvědomě trpěl tím, že byl nucený být do určité míry politicky spjatý se starým režimem. Měl z toho možná mindrák, a já měl občas pocit, jako by si sám sebe kvůli tomu nevážil.

Mě vychovával k hrdosti, k nepoddajnosti, k vytvoření vlastního názoru a k jeho obhájení třeba proti všem. Hodně vyprávěl o těch inspirativních událostech z dějin, které akcentují imperativ nebýt zbabělý, nepodat se, bojovat. Hodně jsme diskutovali o Mnichovu, jak se k tomu republika měla postavit, že měla bojovat i za cenu obrovských rizik a ztrát. Že do takového konfliktu je možné jít. Otec se musel ve veřejném životě v té době jako lékař hrbít. Přesto, nebo právě proto mě vychovával k tomu, abych já se v žádném případě nehrbil. Když jsem pak dospíval, paradoxně se divil, že z toho byly průšvihy, s čímž ovšem měl počítat.

Vybavují se vám některé konkrétní metody trestů?

Ono to u mě nemuselo být, byl jsem docela hodné děcko. Navíc na mě působil jako velká autorita, byl úspěšný v práci, nesmírně vzdělaný, měl zajímavé a významné přátele v oblasti medicíny, vědy, ale i kultury a umění, patřil mezi ně například i známý keramik Kutálek, tykal si s celou řadou takových lidí, kteří k nám občas chodili nebo jsme je někdy navštěvovali.

Když jsem udělal něco špatně, nekřičel, vždy mi vše poměrně klidně a rozumně vysvětlil. Já se často zastyděl, o svém prohřešku přemýšlel a snažil se pak své chování nějak zkorigovat.

Lze uvést nějaký příklad?

Jednou jsem domů dorazil, ještě jako gymnaziální student, z nějakého večírku pozdě. Měl jsem přijít v jedenáct, a přišel ve tři ráno, Otec na mě čekal a klidně se zeptal:

„Kolik je hodin?“

„Tři,“ odpověděl jsem.

„A v kolik jsi říkal, že přijdeš?“ zazněla druhá klidná otázka.

„V jedenáct,“ odpověděl jsem po pravdě.

Na to už neřekl nic a odešel spát.

Takový přístup mě naprosto vykolejil, ovšem v tom dobrém smyslu slova.

A co politické názory?

Otec se stal samozřejmě typickou obětí a současně produktem té doby. Mluvili jsme doma o všem. Zvlášť oblíbenou zábavou mojí matky a bratra byl poslech Svobodné Evropy a Hlasu Ameriky. Otec to samozřejmě také poslouchal, ale zdaleka ne se vším souhlasil. Často následovaly vypjaté debaty. Rozcházeli jsme se v některých názorech a metodách.

Napadá vás nějaký příklad?

V neděli ráno, kdy mě zrovna bolela hlava po nějakém studentském flámu, mi otec začal zvýšeným

hlasem domlouvat, že bych se měl vzpamatovat, že ho jeho nadřízený žádal, aby mi domluvil, že jsem veden jako známý pravičák a že by se kvůli mně nemusel stát profesorem nikdy. Následovala pochopitelně hádka. Už tenkrát jsem neměl daleko k důrazným slovům, sdělil jsem mu nakvašeně, že jeho profesura je forma kolaborace a další věci. V té debatě následovaly ještě vypjatější chvíle.

Dával vám nějaké dárky? Co dělal, když vás chtěl odměnit?

Nejvíc mně záleželo na jeho pochvalách. My nežili v nedostatku. Salám byl někdy nedostatkové zboží, protože však mezi pacienty se vždy objevil nějaký řezník, tak u nás nikdy nechyběl uherák či maso. Mimo jiné se mi vybavuje i množství luxusního alkoholu. Otec toho měl neustále doma spoustu, takže za studia jsem byl i z tohoto hlediska velice dobře zásobený. Nouzí jsme tedy netrpěli, ale otec mě nikdy na druhou stranu nezahrnoval nákladnými dárky. Odměňoval mě spíš pozitivním slovním hodnocením.

A maminka?

S maminkou jsem strávil daleko více času. Přitom jsem si vzpomněl na citát jednoho autora, který napsal, že mu otec řekl jednu větu, kterou si pamatuje do konce života, a maminka nezavřela pusu celý den, ale z toho všeho povídání si do dneška nepamatuje ani slovo.

U mě to tak není. Já si od maminky velice dobře pamatuji vyprávění o jejím dětství, to jsem měl

hrozně rád, úplně jsem si ho vysnil, představoval jsem si, jak se jako dívka promítala do toho prvorepublikového života, což mě myslím hodně formovalo. Obdivovala Masaryka a já dodnes obdivuji celou první republiku, především její atmosféru, kulturu, to zakotvení jako nedostižný vzor toho raného věku. Víím, že je to přehnané, že realita byla jiná. Zde působilo idylické mamincino dětství v relativně bohaté rodině.

Vždyť studovala francouzštinu, hrála tenis, věnovala se veslování. Na čas ji poslali i do Belgie a hodnotili ji vždy jako velmi dobrou žákyni. Navíc podle fotografií byla i moc pěkná holka. O kluky určitě neměla nouzi, ona ale byla sportovkyně, takže víc se zaměřovala na sport než na takovéto věci. Byla svým otcem hýčkaná, on se v ní viděl.

Když se vdala a založila rodinu, stala se z ní v podstatě klasická maminka, byť se jednalo o poměrně emancipovanou lékařku. Začínala na kardiologii, pak kvůli nám, dětem, začala pracovat na kardiologii ve Vojenské nemocnici jako civilní zaměstnanec. Opět vznikla poměrně kuriózní situace, neboť k vojákům a komunistům měla negativní, velmi negativní vztah. Přesto jimi byla prakticky celý život obklopena. Sama nebyla straník, vždy otci vyčítala určitou míru spojení s tím režimem.

Když jsme se přestěhovali ze Zahradního města, bydleli jsme v Praze 6, kousek od Vojenské nemocnice, takže zase jsem za matkou často chodil do zaměstnání. Když jsem byl nemocný, brala mě do ordinace na celý den, já jsem stonal v jejím lékařském pokoji a ona vedle ordinovala. Vždy část prázdnin jsem za ní chodil

na obědy, navíc tam měli výbornou knihovnu, ze které jsem si půjčoval knihy.

Na rozdíl od velice psychicky vyrovnaného otce se často maminka projevovala jako typická hysterka. Veškeré její rychlé změny nálady, pláč, výčitky, emocionálně zabarvený hlas, to určitě na mě mělo také silný vliv. Když se zklidnila, tak často hodnotila své chování jako účelové, tvrdila, že to se třemi chlapy jinak nejde, než používat takové metody ženského vydírání, že s námi jinak nic nesvede.

Jak vzpomínáte na školu? Jaké jste měl v dětství koníčky?

Pamatuji si zvláštní věc, já měl od malinka, na rozdíl od drtivé většiny mých vrstevníků, paní na hlídání. Vybavuje se mi jako nesmírně příjemná paní. Trávil jsem s ní hodně času, často se o mě starala i se svým hodným manželem. Byl jsem na ně velice fixován. Brali mě často na prázdniny na Šumavu, nedaleko Sušice, kde měli pronajatou místnost ve starém venkovském domě, kam jsme jezdili na letní byt. A opět si vybavuji v první řadě především vůni, v tomto případě vůni šumavského sena, a po ní přicházejí vizuální představy - stráně, lesy i obrovské hříby, které rostly přímo na náměstí. Pán, co mu ten dům patřil byl nimrod, nebo hajný, všude jsem viděl trofeje.

Když jsem šel do školy, maminka psala učitelce, že nejsem zvyklý na děti, neboť můj bratr je o osm let starší. Měl jiné záliby než se starat o mladšího brášku. Byl silně fixován na přírodu, sbíral brouky, pavouky, vylepoval je a vypichoval na špendlíky, měl jich mnoho tisíc

kusů, velký přírodovědec, trochu problematičtější než já, ale nadšenec. Také napsala, že jsem nechodil do školky a že jsem zaražený.

Zaražení se projevilo tak, že jsem se hned první hodinu popral s nějakým sígrem. To vidím jak dneska, leželi jsme oba mezi lavicemi, a já místo bolesti vnímal překvapené oči holčiček spolužaček, ale nejen oči, také jejich nohy s tlustými punčocháči. Dostal jsem hned černý puntík, paní učitelka si znovu přečetla dopis maminky o zaraženém chlapci a nevěřicně kroutila hlavou.

Celkově mohu říci, že na první třídy základní školy nemám nejlepší vzpomínky. Z nějakého důvodu se mi tam nelíbilo, Nebyl jsem ani příliš úspěšný, ani příliš neúspěšný, něco mi tam vadilo. Možná skutečnost, že mě učili číst, ale já už četl jako dospělý. To mi ovšem paní učitelka nechtěla uvěřit, neboť jsem neuměl číst nahlas. Koktal jsem a učitelka nadávala, že jsem natvrdlý. Já nechápal, proč bych měl číst nahlas, když jsem četl doma knihy potichu. Otec si četl také potichu a ne nahlas.

Zlom nastal na druhém stupni, měl jsem vynikající paní učitelku, která učila češtinu a dějepis. Patřila mezi malé množství učitelů, kteří dokážou vytvořit z výuky a výkladu dobrodružství. Učila na tu dobu neuvěřitelně moderně. Když jsme např. brali starý Egypt, promítala diapozitivy, mapy, pyramidy, řezy těmi pyramidami, aby bylo patrné, jak byly stavěny, jak vypadal chrám původně, jak dnes. Četla nám o Troji, jak ji objevil Heinrich Schlieman. Já jsem se do té problematiky záhy zamiloval a jako děcko tlačil na otce, takže jsme jezdili do Berlína do vynikajícího Pergamonu, jednoho z největších muzeí antické kultury.

Nedávno jsem byl v Berlíně a měl jsem cukání se tam jít znovu po třiceti letech podívat. Rád jsem také jezdil do Maďarska, kde už začínaly antické památky, aspoň fragmenty, které bylo možno vidět. Po antických dějinách jsem se později zamiloval i do středověkých dějin i dějin jako takových. Jednou z nejoblíbenějších částí se stalo období renesance, francouzská revoluce a meziválečné období.

V šesté třídě jsem měl přečteného nejen Neználka, ale mnoho dalších knih, které mě hodně formovaly, některé myslím až příliš brzy. Četl jsem poměrně náročnou literaturu, hltal jsem ji a miloval. Řecké báje jsem znal nazpaměť. Odysseu, Iliadu, všechny staré velké příběhy mě hrozně přitahovaly a já jsem si pak k nim vyhledával literaturu, např. o Řecku, Krétě, Itálii.

Líbilo se mi číst i o Juliu Césarovi, fascinoval mě nejen vztah s Kleopatrou, ale také konec jeho života, jak ho zradili jeho nejbližší. Viděl jsem se v Marku Aureliovi, Claudiovi, římská civilizace mě ovlivňovala prakticky celou základní školu velice zásadně.

Takže jste nejvíce volného času trávil četbou?

Ano, třeba divadlo mě nikdy neuchvátilo. Líbilo se mi, ale neuchvátilo mě. Obdobně film. Četba mě však pohltila. Třeba o prázdninách, ať už v Krkonoších nebo v Praze, od rána do večera jsem četl. Chodil jsem do knihovny k matce, nebo otec mi nosil knihy, měli jsme i doma obrovskou knihovnu, ale tu už jsem měl přečtenou. Přečetl jsem všechny Verneovky, dodnes nedočetl. Bylo několik prázdnin, kdy jsem louskal všech-

ny ty úžasné romány naprosto fascinovaný. Jedná se o neuvěřitelnou koncentraci ducha a fantazie, o geniální předpovědění věcí, které pak opravdu nastaly, o oslavu lidské dovednosti. Třeba Tajuplný ostrov, není jen o trosečnících, ale o zavádění výdobytků tzv. moderní civilizace. Nebo Dvacet tisíc mil pod mořem, Ocelové město, naprosto nádherné záležitosti.

Rodiče byli s tímto jednostranným trávením volného času spokojeni?

Moc ne, snažili se mě vést ke sportu a k hudbě. Třeba hrát tenis, což mě nebavilo. Přímou mě napadá slovo utrpení. Co se hudby týká, najali mi soukromou profesorku klavíru. Nevím jestli byla blázen předem nebo se zbláznila ze mě, pokud ne, tak jsem tomu určitě alespoň přispěl, neboť jsem byl naprostý interpretační antitalent.

Muziku já mám rád, rád ji poslouchám, pokud to není něco úplně příšerného, ale nebyl jsem schopen donutit prsty, aby vyluzovaly ty potřebné zvuky, takže jsem absolvoval několik let výuky na klavíru s téměř nulovým efektem. Jediným výsledkem byl fakt, že se pak léčila na psychiatrii.

Než k tomu došlo, učinila poslední pokus. Vsugerovala si myšlenku, že můj základní problém spočívá v absenci motivace. Dostala geniální nápad a domluvila se s matkou, že bude učit i ji, neboť po výuce v dětství už dlouho nehrála.

Nádherně ovládala klavír babička z roudnické strany. Chodila k nám na nedělní oběd, sedla si ke klavíru a dvě hodiny hrála z paměti náročné skladby.

Nevím, kde se ty geny ztratily, protože ani matka jich příliš nepodědila. Učitelka však prohlásila, že když je fenomenální babička, není možné, abychom neměli talent, prý chybí jen zájem a píle. Matka se mi měla stát příkladem, ovšem nestala. Jak byla profesorka stále více nervózní z naší tragické hry, pleskala při hře pravitkem přes ruce nejen mě, ale zapomněla se a začala pleskat i matku, které to šlo stejně špatně jako mně. Musím se-bekriticky přiznat, že jsem měl z této exekuce jako děcko škodolibou radost, první půl hodiny trápila profesorka mě a potom matku.

Na tomto poli jsem tedy ostruhy nezískal, i když jak říkám, mám hudbu velmi rád. Byl jsem k lásce k hudbě veden nejen tím, že mě rodiče brali hodně na koncerty i opery, ale i způsobem poněkud zvláštním. Matka mého otce z něj chtěla původně mít buď operního pěvce, nebo houslového virtuosa. S houslemi brzy praštil, neboť měl s nimi takové úspěchy jako já s klavírem. Hlas však měl velmi dobrý. Chodil se roky učit operní zpěv a i když se neuplatnil jako profesionál, obliba operního zpěvu mu vydržela, takže například na chalupě odešel štípat dříví do lesa a ihned se začaly z lesa ozývat árie, doprovázené zvuky sekyry. To na mě působilo docela neobvykle.

Rozhodl se, že mě začne v tomto směru co nejdříve pozitivně formovat, že mě povede k operní hudbě a jako velmi malé dítě mě vytáhl do Národního divadla. Jako dnes si na to vzpomínám, dávali Smetanovu Čertovu stěnu. Aby mě vhodně motivoval a abych se do divadla těšil, sliboval mi, že na jevišti budou vystupovat čerti. Já ovšem stále žádné neviděl, takže jsem pisklavým dětským hláskem křičel, kdeže jsou ti slíbení čerti

a kdo jsou ti páni, co tak strašně křičí. Musel mě vytáhnout ze sálu, ale nějak se mu nechtělo úplně odejít, tak jsme procházeli chodbami Národního divadla, začaly se o nás zajímat biletářky, začaly nás doprovázet, ukázaly nám půdu i sklep a já jsem obdivoval interiér divadla, na rozdíl od té opery, která mi přišla nudná a nezáživná.

DOSPÍVÁNÍ A STUDIUM

Kdy jste se rozhodl, že se stanete lékařem? Někdy jdou děti lékařů studovat medicínu automaticky, jindy se naopak jejímu studiu brání.

Takhle to bylo s mým bratrem. Říkal, že medicínu nikdy, naopak tíhl k přírodě, ekologii, obojí potom vystudoval. Moje největší hobby byla literatura, dějiny, kultura, architektura a malířství. Když jsme byli přes víkend v Praze, tak jsme chodili na výstavy. Přesto jsem si od poměrně útlého dětství nedovedl představit nic jiného, než že budu doktorem jako maminka, tatínek a teta, protože otcova sestra je také lékařka.

Už když jsem šel na gymnázium, nastoupil jsem tam s tím, že půjdu pak na medicínu. Pravda je, že to bylo trochu zvláštní, neboť mě vždy fascinovaly humanitní předměty. Miloval jsem nejen českou, ale i ruskou literaturu. Četl jsem s nadšením Tolstého, Dostojevského, Čechova, Gogola. Pak jsem se dostal i k některým dílům, která nebyla zrovna preferována, což mi pochopitelně otevřelo nové prostory. Napadá mě např. Bulgakov - Mistr a Markétka, tento román mě extrémně ovlivnil. Orwell, který v té době nebyl snadno dostupný, Škvorecký, Kundera. Jednou jsme se spolužáky měli Hellerovské období, kdy jsme četli Hlavu 22 a předháněli jsme se v citátech.

Přes to vše jsem stále jasně věděl, že můj cíl je medicína. Proto jsem se systematicky vzdělával v che-

mii, biochemii a biologii, kde jsem měl vždy velmi dobré výsledky. Nebylo tam mé srdce, ale rozum, říkal jsem si pragmaticky, že budu doktor, potřebuji tyto znalosti k přijímačkám a k tomu, co mě čeká. Mé srdce skutečně stále náleželo dějinám a literatuře.

Kdy jste nastoupil na gymnázium a kdy na lékařskou fakultu?

Já jsem promoval v roce 1990. Na gymnázium jsem nastoupil roce 1980. O čtyři roky později jsem byl přijat na medicínu. To stále ještě zuřila tuhá normalizace. Musím však říct, že jsem to moc nevnímal. Chodil jsem na gymnázium Nad Štolou v Praze na Letné. Tam byl takový starší pan ředitel, dr. Fürst, který vládl poměrně pevnou rukou, nutno však dodat, že velmi liberálně.

Vzpomínám, že si k nám občas sedl do šatny a vyprávěl si s námi o různých věcech. Působil jako anglický džentlmen. Měl na škole i řadu profesorů a profesorek, kteří měli nějaký ten škraloup. Třeba naše profesorka matematiky nám jednou vyprávěla, že právě po r. 1968 nesouhlasila se vstupem vojsk, tak ji vyhodili z profesorského místa a ona šla dělat prodavačku v pekařství. Ty děti, které jeden den učila matematiku, si u ní druhý den kupovaly rohlíky a housky. Tuto ženu on po nějakém čase na svůj ústav přijal.

Měli jsme vynikající angličtinářku, která dětství prožila v Anglii, protože její otec byl český letec v Anglii. Vyprávěla nám o našich letcích a o Anglii, kterou milovala, a především díky ní jsem se vlastně stal nadšeným anglofilem. Často jsme probírali, jak to v Anglii chodí, funguje, vypadá. Byl jsem před dvěma či třemi lety po-

zván na to gymnázium a této paní profesorce jsem říkal, jaké to bylo báječné a jak rád vzpomínám na její vyprávění o anglické historii a viktoriánské éře, o Shakespeareovi i o USA, jak vznikaly a rozvíjely se. A ona mi smutně řekla: „No a to si představte, že dneska ty děti o tyto věci nemají vůbec zájem.“

To gymnázium bylo paradoxní v tom, že se jednalo o sportovní gymnázium a já jsem byl do jisté míry nesportovec. Sice jsem přes určitou averzi hrál tenis, naučil jsem se basketball a lyžoval jsem lehce nadprůměrně. Tak docela dobře mě rodiče vybavili a já to tam trochu zúročil.

Často k nám chodili reprezentanti České republiky. Oni hodně vyjížděli na Západ, takže jsme jejich prostřednictvím byli vlastně ve styku se Západem. Měli jsme pocit určité tolerance a svobody a vůbec si nemůžu stěžovat, že by studia na gymnáziu byla oficiální politikou negativně ovlivněna, to vůbec ne.

Vzpomínám, že když už jsem se blížil k maturitě, zemřel Brežněv. Ráno vlály vlajky na půl žerdi a my nevěděli proč. Přišla paní profesorka, ptali jsme se, kdo zemřel, ona pravila, že soudruh Brežněv. Jeden spolužák zezadu, nevím už který, vykřikl: „No konečně“. Ona ho vůbec nehnala k nějaké politické odpovědnosti, vzala jeho výrok s naprostým klidem a poznamenala: „Já vím, že to bylo už nedůstojné, ale byl to starý člověk a tohle se neříká.“ Její reakce naprosto přesně dokresluje ducha, který na té škole tehdy panoval.

Navíc jsme tam vůbec nesoudruhovali, na základní škole jsme museli říkat „soudružko učitelko“, na gymnáziu jen „pane profesore“, „paní profesorko“, vůbec si nepamatuji si, že bych někomu někdy řekl „soudružko

profesorko“, nebo „soudruhu profesore“. Bylo to tam téměř nemyslitelné.

Takže vás nenutili ani vstupovat do SSM?

Ono to SSM tam asi fungovalo, ale vůbec si nevzpomínám, že by byly nějaké schůze. Samozřejmě, měli jsme takové věci jako bramborovou brigádu. To bylo pro mě neuvěřitelné utrpení. Přitom já manuální práci mám docela rád. Rodiče koupili, když jsem byl malý, na Kokořínsku chalupu v hrozném stavu, a ta se v podstatě dvacet let pořád opravovala a přestavovala. Takže já umím dělat maltu, beton, omítku, umím zapojit lustr, natáhnout elektriku, zapojit zásuvku, vyměnit kohoutek, to jsem se všechno naučil, a dneska, jak říkám, jsem na úrovni řekněme lehce podprůměrného údržbáře. Ale tyhle brigády jsem nesnášel, protože to byla hrozná otrava, bolela mě z nich záda a občas jsem z nich onemocněl.

A co první lásky, cigarety, alkohol?

V prvním ročníku na gymnáziu jsme jeli na týden na hory do Špindlerova mlýna. Už tam se o mě pokoušela zamilovanost a objevila se nějaká ta láhev vína. Jednalo se však o láhev kolující, takže na každého vybyl tak jeden doušek.

Poprvé jsem se na gymnáziu opil s jedním kamarádem. Jeho maminka byla tehdy poměrně známá zpěvačka, jmenovala se Kohoutová, zpívala takové ty lidové písně, a mého kamaráda měla s Valdaufem, kapelníkem a hudebním skladatelem. Bydleli kousek od gymnázia,

na Letné, takže jsme tam často chodili, dokonce i v poledne místo do školní jídelny. Měla koncerty většinou o víkendech či večer, přes den byla doma a výborně vařila a navíc nejen pro svého syna, ale i pro jeho kamarády, což bylo naprosto báječné.

No a jednou odjela na koncertní turné, kamarád zorganizoval večírek a nakonec jsme tam skončili sami dva. Nevěděli jsme, co dělat, tak jsme řekli, že se zkusíme opít. Šli jsme do Parkhotelu, koupili vodku a tu jsme ve dvou vypili. Dovedete si představit, co takové množství udělá s hochy, kteří do té doby prakticky nepili. Bylo to něco strašného. Na druhé straně jsem tomuto hroznému zážitku vděčný za to, že jsem se už nikdy takto neopil. Od té doby jsem se učil poznat, kde je ta správná míra. Teď samozřejmě piji jen na chuť, většinou dobré víno, tvrdý alkohol velmi zřídka.

Řada spolužáků postupně začala kouřit. Mne tato činnost nikdy nepřitahovala, taky jsem to nepochybně zkusil, ale nenašel jsem na cigaretách nic pozitivního či přitažlivého. Na medicíně jsem však už v prvním ročníku začal kouřit dýmku. A to příležitostné kuřáctví, nikoliv ovšem cigaret, mi vydrželo dodnes. Jednou za měsíc, za čtrnáct dní si zapálím dýmku nebo doutník.

Vraťme se ještě ke studiu na gymnáziu, nenapadlo vás přece jen pomýšlet na jinou vysokou školu než na medicínu?

Naopak, bylo to období, kdy se poslouchala Svobodná Evropa, Hlas Ameriky, četly se různé knihy, člověk nemohl neuvažovat o emigraci, tak jsem říkal, že musím vystudovat něco, co je použitelné kdekoli na

světě. Samozřejmě, že jsem uvažoval i o jiných oborech, ale žádný mi nepřipadal optimální. Třeba právo. Říkal jsem si, k čemu mi bude v kapitalismu socialistické právo? Tehdy mě nenapadlo, že ti, kteří vystudují socialistické právo, i když se změní režim a právo bude úplně jiné, budou moci pokračovat dál jako by se nechumelilo a budou vydělávat daleko větší peníze než doktoři, kteří léčí stále ty samé choroby, ať už je režim jakýkoliv.

A co maturita?

Při ní jsem prožil neuvěřitelný zážitek. Losovali jsme otázky. K ruštině jako jazyku jsem nikdy vztah neměl, k ruské kultuře a literatuře naopak obrovský, zkrátka moc jsem si přál vytáhnout Dostojevského, který mi byl nejbližší. Soustředil jsem se na své přání a skutečně jsem si vytáhl Dostojevského, což je při tom množství otázek velmi zajímavá věc, zvláště když jsem nikdy nevěřil na tyto, řekněme síly, při maturitě zafungovaly.

A pak jsme si užívali. Prázdniny po maturitě byly jedny z nejlepších prázdnin. Se spolužačkami a spolužáky jsme vyráželi na nejrůznější výlety. Byli jsme u nás na chalupě týden, pak zase v jižních Čechách u jedné spolužačky, vždycky celá parta. Protože jsme neměli moc peněz, tak jsme kupovali levná vína. Třešňová vína a podobné nápoje. Dnes bych se jich asi nenapil, ale tenkrát vše mělo naprosto úžasný rozměr. Najednou jsem měl pocit, že mi patří celý svět. Maturitní vysvědčení v kapse. Na medicínu jsem se dostal. Stresy maturity a přijímacích zkoušek jsem měl za sebou a před sebou krásné prázdniny.

Jak vás přivítala lékařská fakulta?

Koncem těch krásných prázdnin jsem odjížděl za dobrými známými do Anglie. Když jsem se vrátil, nastal první průšvih, který jsem naprosto nečekal. Díky Anglii jsem totiž chyběl na povinné chmelové brigádě před nástupem na medicínu. Otec, docent a přednosta kliniky v Thomayerově nemocnici, říkal, že to nemůže být problém, že zavolá a omluví mě. Dostal jsem tehdy totiž takový výhružný dopis, že jsem svůj vztah k socialistické zemi neprojevil vůbec kladně, protože jsem ignoroval chmelovou brigádu. Měl jsem se dostavit k jistému proděkanu Vackovi, který byl šéfem Histologického ústavu na Albertově, neuvěřitelně nepříjemná osoba, prostě zlý chlap a ještě navíc do morku prosáklý komunistickou ideologií.

Pro mě to byl po liberálním gymnáziu nesmírný šok. Víím, že jsem tehdy říkal otci, že to asi problém bude a aby radši neříkal nic o Anglii. On říkal, že mu zavolá a vše vysvětlí, vždyť je to přece normální člověk, tak to pochopí. Vidím to jako dnes. Vzal telefon, spojil se tím Vackem, snažil se mě omluvit, ale já slyšel ze sluchátka křik: „Soudruhu, to není možný, ta brigáda je povinná, bez ní nelze medicínu studovat, takhle nelze projevat svůj vztah k socialistické vlasti.“ Pozoroval jsem, jak otec nejdřív rudne, pak bledne. Po chvíli prohlásil: „Já tedy napíšu, že měl nějaký zdravotní problém, abyste to měli potvrzený, že se nemohl zúčastnit.“ Jenže ze sluchátka se ozvalo: „No soudruhu, to není tak jednoduché, to se ještě bude zkoumat.“ Otec praštil sluchátkem a pravil: „S takovým komisním blbem jsem se v životě nesetkal.“

Pravda je, že si mě proděkan pozval na kobeřeček. Byl skutečně komisní a nepříjemný, mohlo mu být dost přes šedesát, bez mimiky, takový kyselý komunistický soudruh profesor. Měl ke mně obrovské kázání o mém přístupu. Já jsem mu říkal, že si myslím, že přístup by se měl dokazovat studiem a ne chmelovou brigádou. No to jsem si dal. Byla to studená sprcha po krásné maturitě, po bezstarostných prázdninách toho doslova „vlněného“ života, po zajímavé zkušenosti z Anglie.

Lékařská fakulta tvořila zvláštní směsici. Na jedné straně se tam nacházel zlomek – našťěstí opravdu jen zlomek politických učitelů, kteří si soudruhovali, zbytek žil krásnou starou tradicí té Karlo-Ferdinandovy univerzity. A já ihned začal objevovat úplně jiný svět, který jsem si zamiloval, svět fakulty na Karlově náměstí, svět starých ústavů, poslucháren, knihoven, to jsou záležitosti se 100 až 200 letou historií.

Dnes mohu říci, že se jednalo o jedno z nejkrásnějších období mého života, kdy se mi otevřely nové prostory. Byť vlastní studium bylo strašně tvrdé. Tam se člověk musí učit telefonní seznamy, málokdo z nezasvěcených si to umí představit, učit se třeba anatomii, učit se stovky a tisíce názvů.

Ke studiu však nepatřilo jen vlastní učení, ale i jiné věci. Třeba výuka ve staré pitevně, pořád nádherné, s mramorovými stoly. S jedním kolegou, kamarádem, jsme se zamilovali do anatomie, samozřejmě pod vlivem různých romantických románů, popisujících jak ve středověku vykopávali medicí nebožtíky a pitvali je s touhou po poznání.

Měli jsme kamarádku, která se nedostala na medicínu, dělala nultém ročníku současně zřízenkyni na anatomii. V době zimního zkouškového období, kdy jsme měli po prvních zkouškách, jsme se s ní domluvili, že si v tom opuštěném ústavu půjčíme jednu pitevnu, vezme si tam preparáty a budeme je zkoumat. A skutečně jsme je zkoumali a hrozně nás to bavilo. Pitvali jsme, zkoumali a vedli učené rozhovory.

Se studiem jsem neměl problémy, drtivou většinu předmětů jsem dělal na jedničky, maximálně na dvojky. K tomu jsme si ještě užívali studentského života. Na rohu, jak je ulice U Nemocnice a Lipová, tak tam se nachází restaurace, nevím jak se oficiálně jmenuje, ale od nepaměti jí medicíci říkají Uterus neboli děloha. Samozřejmě, patřili jsme k jednomu z prvních klientů, vždy ráno když se otevíralo, to byla naše jídelna, pivo, karbanátek, bramborový salát.

Za zmínku stojí i kolejní život. Musím přiznat, že jsem měl i několik průšvihů v průběhu studia. Tedy nikoliv studijních, ale lehce mravních deliktů. Jeden z nich se odehrál před jakýmsi prvním májem. Na fakultě byl kladen daleko větší důraz na politickou angažovanost než na gymnáziu. SSM se projevovalo překvapivě aktivně, třeba významným funkcionářem SSM byl jistý Leoš Středa, který v kapitalismu proslul úspěšným podnikáním. To byl náš brigádní referent SSM. Mnoho věcí se bedlivě sledovalo, například účast na oslavách Prvního máje. A jednou se 30.dubna konala obrovská oslava na koleji. Čarodějnice, plný barák holek, kluků, obrovský večírek. Nevím, kdo nás udal, ale deset lidí se skvělo na seznamu delikventů, já mezi nimi, že prý jsme tam tropili vylomeniny. Ovšem vylomeniny tam tropili všichni.

Vyšetřování vedl komisi proděkan Vacek, to byl také šéf kárné komise, zkrátka člověk, který soustřeďoval veškeré nepříjemno. Vyšetřoval, co kdo dělal, a mě se ptal, jestli jsem tam byl. Řekl jsem, že jsem tam byl. Jestli prý jsme pili? Řekl jsem, že jsme trochu pili všichni. A co jsme dělali? Řekl jsem, že nic.

Výsledky vyšetřování dopadly komicky, jak se to někdy stává. V jednom pokoji bydleli dva spolužáci z islámských zemí. Když jsme tam přišli, tak spali úplně opilí na mol, každý měl u postele flašku nedopité kořalky. Upadli do totálního bezvědomí. My jsme na tom zdaleka nebyli tak zle. Ovšem jakmile přišli před kárnou komisi, prohlásili, že jsou mohamedáni, že vůbec nesmí pít, takže pochopitelně nevypili ani kapku, že jen tvrdě usnuli po večerní motlitbě, takže okamžitě byli osvobození.

My ostatní jsme z toho měli polízanici, protože jsme druhý den nešli na prvního máje. Všechno se to dalo dohromady, na koleji se pít nesmělo, kdo na koleji nebydlel, neměl tam v noci přístup, ke všemu ještě ten nešťastný Svátek práce, zkrátka postihla mě další veřejná důtka, což byla velmi vážná věc. Po další by už mohlo následovat vyloučení.

Další jsem skutečně dostal, ale až po letech. Měli jsme velmi nepříjemnou profesorku, která učila druhý nejhůšnější předmět po marxismu-leninismu, sociální lékařství. Tam se vyprávělo o socialistickém zdravotnictví, prostě neuvěřitelné nesmysly, které nás naprosto nebavily. Přednášky z interny byly nepovinné a všichni jsme na ně chodili, tento předmět byl povinný, ale nechtělo se tam nikomu. Brali jsme si s sebou alespoň noviny, časopisy, knížky. Já jsem si jednou při výuce četl noviny a asistentka, kovaná soudružka, měla ve zvyku,

když někoho načapala, že neposlouchá její moudra, vyhodit ho z hodiny. Mě také načapala a podle svého zvyku řekla, ať odejdu. Já už tehdy byl takový rýpavý a začal jsem protestovat. Vážně jsem prohlásil, že nemá podle vysokoškolského zákona právo vyloučit studenta z výuky. „Mám právo se účastnit výuky a proto zde zůstanu!“ opakoval jsem tvrdošijně. To byla tehdy neuvěřitelná revoluce. Ona se šíleně rozčílila a pravila, že se mnou zatočí. Já jsem jí řekl, že si také budu stěžovat, že mě chtěla vyloučit z výuky.

Odebral jsem se za šéfem Ústavu sociálního lékařství, což byl velmi tělnatý chlapík, měl za manželku nějakou Rusku, soudružku, také velice kovanou, klepal jsem na jeho dveře, dlouho neotevíral, pak nakonec otevřel, zjevně rozespálý v jedenáct hodin dopoledne, co by také na sociálním lékařství jiného dělal. Ptal se, co chci, a já mu sdělil, že si jdu stěžovat na paní asistentku. On mě opravil, že se nejedná o pani ale soudružku asistentku. Pravil jsem, že si jdu tedy stěžovat na soudružku asistentku, neboť mě chtěla vyhodit z výuky. On se ptal proč. Řekl jsem, že jsem si četl noviny. On prohlásil, že je naprosto správné, že mě chtěla vyhodit. Řekl jsem, že to podle zákona nejde. A on kontroval, že teda podle zákona uvidím, co se se mnou bude dít.

A konala se další kárná komise, ve které soustředili ty nejpitomější učitele z celé fakulty. Seděla tam šéfka stomatologické kliniky, neuvěřitelně odpudivá osoba, a mnoho dalších zjevů. To nebyli dobří doktoři ani profesori, tam se soustředily skutečně zvláštní, takové velmi nechutné typy. Vidím to jako dneska, oni mě tam vyslychali, proč jsem to udělal a jak jsem to myslel. Vrcholem pitomosti se stala otázka, jaký měly inkriminované

noviny vztah k výuce. Naprosto logicky jsem prohlásil, že kdyby měly noviny vztah k výuce, bylo by naprosto nelogické, kdyby mě vyhodila, neboť by se jednalo o učební pomůcku. Po této replice mě vyhodili z místnosti a hrozilo reálné vyloučení z celého studia. Nakonec jsem to s odřenýma ušima přežil, především s ohledem na výborný prospěch v odborných předmětech.

Horší však byly předměty neodborné. Vzpomínám si na krásnou příhodu z výuky marxismu. Ten nás učila paní, jejíž manžel byl vyšetřovatel zvláštní správy STB a její otec pracoval na ÚV KSČ jako blízký spolupracovník šéfa KSČ Jakeše. Tehdy už se pomalu ale jistě blížil konec režimu, vše už viditelně tálo. Něco nám na semináři vyprávěla a my ji hodně provokovali. Ptali jsme se například, v čem jsou naše volby demokratičtější než na Západě, když se tady vlastně nevolí, každý hodí do urny jen jeden, dopředu vytištěný lístek. Ona samozřejmě měla velké obtíže, jak argumentovat. V sousedním kroužku při podobné diskusi už nevěděla kudy kam, tak se zeptala, jestli je mezi studenty nějaký komunista. Přihlásila se jedna spolužačka. „Tak se mě zastaňte, soudružko,“ žadonila „a vysvětlíte tady kolegům, v čem výhody socialismu jsou.“ Odpověď soudružky studentky jí ovšem vyrazila dech, neboť ta pravila: „Ale prosím vás, já tomu taky nevěřím. Jsem ve straně, protože jsem se nemohla na medicínu dostat, byla jsem dva roky v nultém ročníku, pak za mnou přišli, že když budu kandidátka, určitě to klapne. A taky jo. Ale teď kdybych vystoupila ze strany, tak mě zase ze školy vyhodí a ještě to odnese celá rodina.“

Baba šilela, běžela hned na fakultu za děkanem, že jí musejí hned vyhodit, že je to oportunistus a vůbec že je to strašný. Děkanem tehdy byl prof. Pacovský, veli-

ce významná osobnost, funkci šéfa stranické organizace fakultní nemocnice vykonával prof. Kordač. A oba dva jí řekli, ať se s tím netrápí, že se s takovými hloupostmi nebudou zabývat, že to prostě k vyhození není.

Pak měla hodinu u nás a byla z toho vysloveně otřesená. Vykřikovala: „Ti vaši profesori si hrají, že jsou to komunisti, ale je to jeden oportunist a vedle druhého.“

Na tuhle učitelku mám ještě jednu kuriózní vzpomínku. Zkoušela státnici z marxismu-leninismu. Nutno ovšem podotknout, že se konala koncem léta - začátkem podzimu roku 1989, kdy mi začínal poslední rok studia.

Dva dny předtím, než jsme šli na tuto státnici, prožili jsme s kamarádem zajímavou historku. Praha plná trabantů. Potkali jsme skupinku Němců, kteří zaparkovali trabanta na Malostranském náměstí, hned na začátku jak jezdí tramvaj z Újezdu, a zmateně se rozhlíželi, v ruce mapu. A my na ně, jestli nechtějí k německému velvyslanectví. A oni, že jo, že to právě hledají. My jsme říkali: „Nemůžete jít Vlašskou, tam číhají policajti. My vás zavedeme zezadu přes Petřín.“ A tak jsme je převedli přes park a dovedli k cíli. Přítomní Němci tleskali a vítali je. A my měli dobrý pocit, že jsme těm lidem pomohli.

Spolužák u státnice dostal téma „propaganda“, já jsem seděl na přípravě, vidím to jako dneska. Ona pravila: „Tak co mně řeknete soudruhu k té propagandě?“ On chvíli mlčel, pak se na ni podíval a řekl vážně: „Tý vaší propagandě dneska nikdo už vůbec nevěří.“ Soudružka ztuhla, chvíli mlčela a pak se zeptala, proč si to myslí. On začal ochotně vysvětlovat: „Vždyť se na to podívejte, berlínská zeď se hroutí, Němci utíkají, víte snad sama dobře, jak to vypadá v Rusku, v Maďarsku, v Polsku, zkrátka to je otázka pár týdnů a vy jste skončili.“

Nastalo opět hluboké ticho a po něm její poslední otázka: „Soudruhu, jak vy byste to dělali jinak?“ A on jak byl rozjetý, pokračoval: „To byste chtěla vědět, co? Důležitý je, že vám už nic jinýho nezbyvá, vy už to můžete jenom zabalit.“ Probodla ho pohledem a poslala ho pryč. On vstal, odešel, ona chvíli seděla, pak mě vybídla, abych ukončil přípravu, přisedl si a zeptala se, co tomu říkám. Prohlásil jsem, že kolega měl pravdu. Zarazila se a řekla mi, abych šel také.

Dodneška mám razítko v indexu, že jsem ze státnice z marxismu-leninismu neuspěl. Tehdy maminka moc lamentovala. Přišel jsem domů, ptala se, za kolik to mám a když se dozvěděla pravdu, začala vykřikovat: „Ty jsi takový pitomec, pět let studuješ, dřeš se, máš skoro samé jedničky a kvůli státnici z marxismu-leninismu nebudeš doktor, co budeš dělat? To je prostě strašný.“ Otec to vzal na rozdíl od maminky klidně, pokrčil rameny a řekl, že nějak bylo a nějak bude.

Jak jinak se projevovala blížící se změna režimu na fakultě?

Musím říci, že ty poslední roky lékařské fakulty, alespoň to základní jádro fakulty – děkan, proděkan, prof. Kordač-bylo po celou dobu hodně už proreformní. Třeba řada spolužáků byla chycena během protistátního Palachova týdnu. A zatímco na jiných fakultách skutečně někteří byli i vylučováni, prof. Pacovský řekl, že pokud on bude děkanem, nikdo vyloučen nebude. Takže klíčová část šéfů klinik, největších klinik jako interen, chirurgií se k nám chovala dobře. Oni měli obrovský vliv, samozřejmě řada funkcionářů KSČ se u nich léčila, takže sice formál-

ně nestáli v té stranické hierarchii moc vysoko, ale díky tomu si proti nim málokdo cokoli troufl. To byla zajímavá věc, že měli daleko větší vliv a vážnost než dnes. Třeba když to srovnávám, tehdy děkan lékařské fakulty nebo profesor na univerzitě, přesto, že to byli členové strany, byli to lidé, kteří si často troufali věci, nad kterými by dnes rozum stál, a to jsme nyní v demokratické zemi. Dneska slovo ředitele nemocnice je daleko významnější, tehdy nikdo ani netušil, kdo je ředitel. Všichni znali děkana, měl všude otevřené dveře, byl obrovskou autoritou. Dneska je to úplně naopak, dost se to změnilo.

Jaké máte vzpomínky na 17. listopad roku 1989?

V té době jsem chodil se svou budoucí manželkou. 17. listopadu byl pátek, doprovodil jsem ji na vlak a ona odjela domů do Českých Budějovic. A já jsem s kamarády vyrazil na Albertov. Tam to bylo báječné. Nečekali jsme, že se sejde tolik lidí. Z Albertova jsme pochodovali na Vyšehrad. Byla už tma. Rozsvítili jsme svíčky, jedné spolužačce chytly vlasy, hasili jsme ji. Na Vyšehradě se řeklo, jde se na Hrad, šli jsme zpátky na nábřeží, most však byl zahrazen kordonem policajtů, tak jsme zahnuli kolem Národního divadla na Národní třídu. Já jsem byl téměř v čele toho průvodu přibližně v deváté, desáté řadě. Zastavili jsme se na úrovni vchodu do dnešního Café Louvru, před námi kordon policajtů, za námi byl průvod, který stál snad až k Národnímu divadlu.

Čas běžel, byla dost zima, stále se něco zpívalo, skandovalo a teď přesně nevím, jak dlouho to trvalo, snad hodinu, snad dvě, najednou se otočím a vidím, že dav za námi zmizel, stálo tam sotva několik desítek

řad, poslední končily někde u Mikulandské ulice. A teď to teprve začalo. Přijely transportéry se sítěmi, psy, přišly výpady skupinky parašutistů s černými barety.

Vedle vchodu do dnešního Café Louvre byl tehdy obchod s hudebními nástroji se staženou roletou, já jsem po ní vyšplhal, abych měl rozhled. Lidé byli napadáni policajty, stále více se na sebe mačkali, brzy začali šílet. Byl jsem tam s kamarádem Richardem Plevou, který nyní působí jako lékař v USA, a ten také začal šílet. Abychom se neztratili, tak jsme se do sebe zaklesli, skutečně ten dav byl různě stlačován, chvilkami mě unášel a já jsem se vůbec nedotýkal nohama země.

Měl jsem kožené rukavice, nevím, jak se to stalo, když jsem odtamtud pak vypadl, zjistil jsem, že mám úplně rozpárané všechny prsty, zůstala jenom ta pletená vložka uvnitř. Ty tlaky musely být obrovské.

A také tlaky psychické. Působilo to velmi depresivně, když se ozývaly rány pendrekem. Připadalo mi to, jako když tlučete nějakým cepem obilí, takové rytmické bušení. Lidé z toho byli v naprostém šoku.

Nakonec jsme se rozhodli proběhnout podloubím. Za každým sloupem stál policajt, který lidi praskal po hlavě a přede mnou někdo jednoho policajta chytnul a vtáhnul do davu. Byl ode mne asi půl metru. Zahlédl jsem jeho zděšený výraz, navíc mu někdo dal facku. On pak vběhl ke kordonu, kde ho zachránili. My jsme byli v Mikulandské, tam byl další kordon na konci ulice. Lidem se vůbec nechtělo jít k dalšímu policejnímu kordónu, tak hledali únik do domů. My jsme s kolegou vběhli do otevřeného průjezdu, lidé běhali zběsile po schodištích, k půdě, zvonili, ať je lidé pustí, ať je schovají.

Kolega chtěl také běžet, ale já navrhnul řádně prozkoumat situaci, v domě někteří lidé dokonce lezli po hromosvodu a chovali se často vlivem strachu zmateně a nelogicky. Nakonec jsme se rozhodli vyjít opatrně na ulici a viděli jsme, jak ten druhý kordón propouští ty lidi ven. Tak jsme došli nakonec a bez problémů jsme unikli.

Už druhý den jsme se začali s kamarády telefonicky organizovat. Na pondělí se připravovala stávka. Při této příležitosti musím ocenit děkana Pacovského, který slíbil studentům, že pokud on bude děkanem, že nikoho nevyloučí, že mohou klidně stávkovat.

No a pak začal první stávkový týden, demonstrace na Václavském náměstí. Já jsem doma otci zrekvíroval auto, naložili jsme ho plakáty a objížděli republiku. Já vím že v noci 21. či 22. 11. jsme jeli do Ústí nad Labem na tamní fakultu, vezli jsme plakáty a letáky. Jeli jsme přes noc a na mnoha místech stály policejní hlídky, čas od času někoho chytli, byla to docela napínavá doba.

Projevila se změna režimu na úrovni dalších státnic a v celém závěru studia?

Určitě ano, my jsme se samozřejmě hodně učili, ale ta doba byla plná kvasu a očekávání, což se nemohlo nepromítnout do chování většiny profesorů. Téměř všichni k nám byli hodně milí. Jakoby se najednou s námi dostali na jednu loď, prostě vše tak nějak zcivilnilo. Jinak zkoušky byly vždy velmi přísné, relativně dost kožené. A najednou revoluce a učitelský sbor, který vydržel, mimo těch pár, kteří odešli, najednou k nám byl blíže a přátelštější. Najednou ty státnice nebyly tak kožené, jako všechny ty zkoušky předtím.

PROFESIONÁLNÍ ZAČÁTKY

Skončil jste medicínu a bylo potřeba poohlédnout se po nějakém zaměstnání.

Poslední rok medicíny byl hektický revolucí. Děly se neuvěřitelné věci. V listopadu, kdy jsme šli na demonstraci, prezidentoval Husák a už v prosinci zvolili Václava Havla, věc pro nás naprosto šokující, neuvěřitelná, úžasná. Já jsem to prožíval strašně intenzivně, od gymnázia jsme stále s kamarády diskutovali o první republice, Západu, západním systému a stylu života. Já už měl naštěstí zkušenosti z pobytu v Anglii, která byla pro mě obrovským vzorem vlastně skoro všeho, takže najednou jsme měli pocit, že se otevřela nová kapitola, která je báječná a všechno bude krásné a super. Po promoci jsme s manželkou vyrazili po Evropě, rodiče mi půjčili auto a objeli jsme Itálii, Rakousko, část Německa. Poté jsem prakticky ihned nastoupil do IKEMu.

Na jaké místo?

Nebylo to řádné místo, já jsem se tam dostal na takzvaný studijní pobyt, který měl být ukončen vědeckým titulem CSc (kandidát věd). K Thomayerově nemocnici jsem měl bytostně blízko, otec tam v té době ještě pracoval. Nastoupil jsem k prof. Bartošovi, což je významný

český diabetolog, skutečně skvělý člověk, který mě hodně dal v přístupu a chování k pacientovi.

Uměl říci, když mu lékař referoval, že má pacient rakovinu, metastázy všude a že ještě chce dělat to či ono vyšetření: „Pane kolego vy jste se zbláznil, přestaňte léčit, tady už to nemá smysl, morfium, spavá terapie. Základ je umožnit pacientovi důstojně zemřít bezbolestně, co tady chcete zachránit?“ Byl to doktor stylem mě nesmírně sympatický, nebál se rozhodnout, a nebyl alibista, který by vrstvil zbytečná vyšetření na vyšetření, fakt skvělý člověk.

Současně tam působila celá řada kuriózních postav, například jeden pan profesor, nebudu říkat jeho jméno, který nesměl sloužit. Jednou nepovoleně odjel ze služby na nějaký večírek, na klinice se něco semlelo a oni ho sháněli, nesehnali a od té doby měl prostě zakázáno sloužit. Nijak se tím však netrápil, byl to takový bonviván, myslím, že víc mu šlo o ty večírky a možná ještě o něco jiného. Jednou jsem tam jako lékař dostal jeho staříčkou příbuznou, která měla byt na Kampě. Ona na svůj pokročilý věk byla velmi vitální a vůbec mi nebylo jasné, proč jí diagnostikoval těžkou chudokrevnost, když ve skutečnosti měla normální krevní obraz. Tak já jako mladý doktor jsem to zkoumal a říkal: „Pane profesore, ale tohle mně nepřijde jako chudokrevnost.“ On trval na svém a říkal, že se to musí vyšetřit. Já jsem se pak kolegů ptal, jestli ten chlap vůbec něco umí kromě toho, že chodí na večírky a oni říkali: „To víš, že umí, ale ji chce umožnit, protože má zdědit její byt na Kampě“. Řekl jsem jí, že může jít domů, protože jí nic není. To jsem si od něj vysloužil.

Na tom pracovišti působila i jedna kolegyně, docentka, která mi přišla velmi zvláštní, taková vědkyně, která mě nutila vážit u pacientů stolicí, což mi přišlo také dost kuriózní. Čili vedle skutečně skvělých lidí, jako profesor Bartoš, doktor Filip, který se pak stal ředitel IKEMu, a Tereza Pelikánová, nyní profesorka, která vede diabetologii v IKEMu, jsem tam potkal i řadu kuriózních osob.

Odešel jsem odtamtud asi po půl roce, protože jsem musel na vojnu. Prošel jsem vojenskou katedrou v rámci studia, takže jsem měl hodnost desátník – absolvent. Krajně se mi však nechtělo nikam na vojnu k nějakému útvaru, tak jsem využil možnosti upsat se civilní službě. Tehdy začal nově platit zákon, kdy stačilo napsat, že člověk nechce na vojnu, že se mu to nelíbí, že je antimilitarista, což mně nečinilo žádné potíže, protože přes změnu režimu armáda vězela v hlubokém socialismu. Kdyby na vojně vše už fungovalo jinak, tak bych s tím takové potíže asi neměl, ale armáda, myslím, ještě dlouho žila z podstaty totality, tak se mi nechtělo vracet do konzervy režimu, kterého jsem se tak rád zbavil. Podepsal jsem tedy civilní službu a protože jsem chtěl, aby to nebyl ztracený čas, a protože jsem věděl, že doktorů je málo třeba v oboru anesteziologie, rozhodl jsem se, že se půjdu zeptat, jestli by nepotřebovali anesteziologa v nemocnici na Karlově náměstí.

Šel jsem k primáři Tomanovi a řekl jsem mu: „Heleďte, dělám v IKEMu půl roku internistu, teď jdu na civilku a pokud máte zájem, mohl bych být u vás a jestli máte málo anesteziologů, rád bych se to naučil.“ On řekl, že je to báječná věc, že skutečně mají málo anesteziologů a podepsal mi takový papír, že mě chce na tu civilní službu, takže mě přiřadili na Karlák.

To bylo také hrozné štěstí. Jednak, že jsem se dostal na místo, které jsem měl rád, protože jsem tam šest let studoval, jednak se mi otevřel obzor oboru anesteziologie. Jsem tomu nesmírně rád, že jsem ji byl schopen poznat, a můžu říct, že málokdy jsem zažil takovou hrůzu, jako když jsem zůstal poprvé na sále s pacientem sám, teď jsem ho měl uspat na celou dobu operace a pak probudit.

Občas mě poslali někam samotného a to byly pro mě nejtěžší okamžiky, ale naučil jsem se to. Moje situace byla kuriózní tím, že jsem vlastně nemohl dělat jen doktora, formálně jsem měl vykonávat další pomocné práce, takže třeba pan primář řekl: „Teď potřebujeme odvézt infuzní roztoky na dětský areál Karlov. Tady je takový vozeček, pane doktore, já vím, že je to hloupý, ale já nikoho jiného nemám, tak to tam odvezte, pak přijďte a dáte narkózu.“ Tak já jsem prostě vezl vozeček s roztoky z druhé chirurgie, což je vedle Faustova domu, nahoru na dětský areál Karlov, který se nachází až pod magistrálou. A když jsem přijel zpátky, tak jsem se honem rychle převlékl do empíru a šel na sál intubovat nebo psát premedikace pro ty, kteří měli jít druhý den na operaci.

A jednou, když mě takhle pan primář poslal s vozíkem do dětského areálu, jel jsem přes zahradu psychiatrické kliniky, kam jsme mimochodem taky chodili uspávat pacienty na elektrické šoky. Když jsem procházel vilou, která tam stojí a která původně byla sídlem ředitele nemocnice (dnes je pronajatá dr. Šmuclerovi, má v ní nějaké laserové centrum), tak jsem potkal člověka, s kterým jsem pracoval ještě jako student na ústavu chemie a něco zkoumal. Já jsem prováděl u krys sondáž břišního lymfododu kvůli sběru lymfy k separaci leukocytů

a lymfocytů. On vypracovával metodiku trvalého žilního přístupu u krys, což není nic jednoduchého. Ta krysa si to vytrhne a když potřebujete testovat různé látky, potřebujete nějaký dlouhodobý žilní přístup.

Potkali jsme se, on se mě ptal, co dělám a kam vezu tu káru. Řekl jsem mu, že jsem na civilní službě a vezu to z druhé chirurgie, kde dělám na anestezii. A on, že to je škoda, že tady dělá ředitele a že potřebuje asistenta. Já říkám: „Dobře, ale nemohu úplně vypadnout z medicíny.“ A on povídá: „Tak budeš chodit na anestézii a můžeš si tady dostážívat kolečko plicní a chirurgii, kterou potřebuješ jako internista.“ A ještě jsem si vymínil, že budu chodit na třetí internu na vizity, abych nevyšel ze cviku.

Nastoupil jsem tedy na ředitelství jako asistent ředitele Slabého. Tehdy vznikala VZP a já jsem se dostal k organizaci zdravotnictví a k problematice pojišťoven. Dostal jsem například za úkol v archivu najít důvody, proč se v padesátých letech tehdejší moc rozhodla Všeobecnou nemocnici rozdělit na dvě nemocnice. Takže jsem se seznámil s řadou pražských archivů, což mě moc bavilo. Bylo to mimochodem úžasné, protože do roku 1948 byly archiválie pečlivě seřazeny i se seznamem, přepásané, orazítkované, po roce 1948 to byla bedna bez ladu a skladu naházených dokumentů. Už jen tam bylo vidět, jak se kultura této země změnila. Našel jsem ty důvody i přesné datum, takže jsme připravili pro ministerstvo materiály, proč se nemocnice má znovu spojit. Tím spojením pak vznikla Všeobecná fakultní nemocnice na Karlově náměstí.

Můj šéf byl takový zvláštní člověk. Měl velikou pracovnu plnou papírů zatížených kameny, které sbí-

ral, rázoval mezi těmi kameny a mezi těmi hromádkami spisů a třeba v létě najednou řekl, že psychiatrická zahrada není posekaná, vzal kosu a šel ji posekat, nebo někdy vzal koloběžku a objížděl na ní celý rozsáhlý areál, zkrátka nevšední člověk, do své práce opravdově zažraný. Dělal ji hrozně poctivě a škoda, že po sloučení vypadl ze hry, protože on tou nemocnicí žil a byl velmi schopný, naprosto neúplatný, striktní a hodně mě pozitivně poznamenal. Řada lidí ho měla za podivína, ale já si myslím, že málokdo je tak čestný a poctivý a věnuje své práci tolik jako on.

Často mě posílal jako takovou svou prodlouženou ruku. Třeba rekonstruovali na třetí interně okapy a on řekl: „Běž se tam podívat, jestli tam fakt jsou.“ Tak jsem šel, počítal jsem je, abych zjistil, zda skutečnost odpovídá tomu, co bylo na faktuře.

Důležitější a náročnější úkol se týkal zavedení pojišťovnictví do nemocnice, takže jsem rýsoval tabulky, jak se ty výkony vykazují. Kupovaly se počítače a budovalo se centrum, kde se ty výkony budou sepisovat do datových souborů. Komunikoval jsem s rostoucí pojišťovnou a už tehdy jsem jedné významné osobě z managementu říkal po nějakém semináři, že ten systém nemůže fungovat. Oni všichni říkali, že bude spravedlivý, že konečně najedeme na to, že co kdo udělá, dostane spravedlivě zapláceno. Tvrdili, že ten socialistický systém byl nespravedlivý, protože spočíval v tom, že každá nemocnice dostane peníze, a ta, která dělá víc, dostane stejně jako ta, která dělá málo. Nyní je prý třeba prostředky spravedlivě rozdělit. Ale já zdůrazňoval, že ta myšlenka je správná, ale v praxi že prostě fungovat nebude. Ptali se proč a já jim vysvětloval, že když doktorovi řeknu, že dostane víc

peněz, když udělá víc výkonů, tak on prostě bude dělat víc výkonů. Část si jich vymyslí a část jich prostě udělá zbytečně, takže vedle toho, že odoperuje slepé střevo, vytrhne třeba i mandle, protože přece i ty mandle mu přišly nemocné. Oni říkali: „Kdepak, tak to nikdy nebude, lidi jsou poctiví, to prostě bude fungovat.“ Já jim to kreslil a vysvětloval, že ty peníze jsou jasně limitované, jdou přeci ze státního rozpočtu, z našich daní a víc se tam nemůže dostat. Ptal jsem se jich, kde se vezmou ty chybějící peníze, když se udělá víc výkonů. Oni oponovali: „Ne, budou revizní doktoři, ti to všechno zkontrolujou a vyškrtnou.“

Nakonec se zjistilo, že hloupý kluk necelý rok po promoci měl víc pravdy nežli všichni ti, co rýsovali celý ten pojišťovnický systém, který vznikl především kolem ředitelky Roitové na Vinohradech. Říkali tomu snad i experiment „R“. Bohužel nastavili celý pojišťovnický systém s tou zásadní logickou chybou, vycházející ze správné myšlenky, která je ale v medicíně neaplikovatelná – ať dostane víc peněz ten, kdo víc pracuje. Bohužel si doktoři umí práci vytvořit sami. Myslím, že jeho slabiny odhalí představa aplikace u hasičů. Věřím, že kdyby byli placeni od zásahu, taky by určitě hořelo víc.

Pro mě bylo zajímavé, že jsem se dostal k organizaci práce, k chodu velké nemocnice a viděl jsem celou problematiku z různých pozic. Současně jsem dělal dál anestézii, stážoval jsem na plicním a k tomu jsem přešel na ředitelství, komunikoval z pozice ředitelství s ministerstvem i s VZP, chodil jsem na primářské porady a vše jsem tehdy do sebe intenzivně nasával.

Civilní službu mi náhle zkrátily na rok, jinak měla být asi rok a půl nebo dva. Rozhodl jsem se nastoupit

v Motole jednak proto, že jsem bydlel blízko, na Petřinách v bytě po babičce, která zemřela koncem osmdesátých let, jednak proto, že Motol měl obrovskou spádovou oblast. Jednalo se o kliniku, ale v podstatě s úrovní krajské nemocnice a nebylo tam tolik doktorů, takže jsem si říkal, že se tam mohu naučit správnou řemeslnou internu.

Vyhrál jsem konkurz a nastoupil už na řádné místo k prof. Köbelovi na interní kliniku. A znovu nastaly zajímavé časy, opět jsem poznal několik fenomenálních osobností.

Sám šéf, pan prof. Köbel, byl velmi příjemná osobnost. Takový ten profesor ze staré školy. Přišel z Karláku, ze třetí interny, čili taková ta Charvátova škola. Byla s ním vždycky legrace. Měl i vynikajícího zástupce, jistého docenta Ostena, který dělal nejdříve primáře na Bulovce na interně. Skvělý internista, skutečný praktik, celý život dělal internu, člověk nesmírně inteligentní, výborného selského rozumu v medicíně, také člověk, který přesně dokázal vystihnout podstatu problému. Miloval divadlo, literaturu, obrazy, byla s ním obrovská legrace, měl specifický smysl pro humor. Vizity s ním byly fenomenální, protože on se vždycky dovedl zeptat na podstatu problému.

Pan profesor Köbel byl trošku víc teoretik a méně praxe, takže jeho otázky nebývaly tak přesné a cílené jako otázky pana docenta, který obsáhl skutečně celý rozměr medicíny. Nezapomenu, co řekl kolegovi, který je dneska vynikající gastroenterolog, referujícímu o svém léčebném postupu při rakovině hlavy slinivky. Ta utlačovala žlučovod, čili ten člověk měl žloutenku nikoliv infekční, ale z toho, že nemohla odtékat žluč. To když necháte několik týdnů bez zásahu, tak dojde

k jaternímu selhání a člověk zemře. Problém ovšem je, že u rakoviny hlavy slinivky, která se nedá operovat, pacient trpí krutými bolestmi a poměrně obtížně reaguje na opiáty a další léčbu. Takže se dá říci, že takováhle rychlejší smrt je pro něj vysvobozením. Kolega prezentoval ten klasický medicínský technokratický přístup, konstatoval, že se podařilo zavést do žlučových cest stent, takovou trubičku, kterou vývody zprůchodnil a tím zabránit rychlému úmrtí. A pan docent se na něj smutně podíval a řekl: „Pane kolego, a myslíte si, že je to pro toho člověka dobře? Takhle by zemřel do čtrnácti dnů, do tří neděl. Teď jste mu způsobil, že ty kruté bolesti, které nereagují na morfium, bude mít třeba o půl roku déle.“ Měl tedy takový lidský rozměr, trošku podobný jako pan profesor Bartoš. Měl potřebný nadhled, nejen to technokratické řešení – bude to báječné, dáme to do zahraničního časopisu a tomu člověku jsme prodloužili umírání. Měl na mě obrovský medicínský vliv, protože to byl velmi chytrý doktor.

Bohužel, takových moc není, chytrých doktorů s tak obrovským přesahem znalostí a zkušeností. Myslím, že mě postupem času také začal mít rád. Jednou sloužil. Měl lékařský pokoj na stejné chodbě jako já. Já jsem tam přišel navštívit moc půvabnou mladou zdravotní sestrou z ARO, která pak shodou náhod skončila v mém pokoji. A protože koupelny byly přes chodbu, vyběhla na ni jen tak v okamžiku, kdy šel zrovna kolem. Druhý den mi s úsměvem pravil: „Heleďte, já tedy nevím, ale já mám vždycky problémy usnout, tak jsem si vzal Rohypnol a vtom mě volali k pacientovi. A jak jdu, uvidím nádhernou vílu a ta víla najednou zmizela ve vašem pokoji. Nevíte o tom něco?“

Čili já jsem v Motole začal jako běžný frontový doktor, kdy mě klasicky dali na to nejhorší oddělení a to byla neuvěřitelná škola. Málokdo tuší, jak se doktor zpotí, když má třeba propustit pacienta s vysokým tlakem, přijde mu ho přeměřit před propuštěním a on ho má zase vysoký. Hruza, co teď dělat, protože vždycky chybí postele, pacientů je mnoho, navíc on má slíbené, že půjde domů, a teď mu mám říci, že to nejde. Prostě mladý doktor si zažije své!

Půlku času jsme tam psali propouštěcí zprávy, půlka zbyla na spoustu pacientů. Začal jsem tam naostro sloužit noční služby a tehdy motolská interna fungovala jako urgentní centrální příjem. Nebylo tam totiž ani lůžkové ARO pro dospělé a my jsme měli hned za ambulancí jediný JIP – metabolickou jednotku, kde byly i ventilátory, takže jsme schytali skutečně všechno.

Často se jednalo o hodně drsné služby, stačí si vzpomenout hned na první službu, jak mě volali, že je tam paní a špatně se jí dýchá. Začal jsem ji vyšetřovat, poslouchám a slyším, že dýchá normálně. Očekával jsem, že uslyším znaky srdečního selhání, ale ona neměla na plicích žádný poslechový nález. Začal ze mě téct pot a přemýšlel jsem, co to všechno může jen být. Nakonec to byla plicní embolie.

Velice mě obohatil zážitky i zkušenostmi primář Lunda, takový zajímavý člověk kolem padesátky. Všechny ženy od dvaceti do sta jej milovaly. Měl obrovské osobní fluidum. Jednalo se o opravdu skvělého doktora, praktika se šestým smyslem.

Jednou jsem sloužil, když přivezli pacienta. Seděli jsme spolu, pili kávu a povídali si. Když jsem se zvedal, řekl, že půjde se mnou, že stejně nemá co dělat.

Tak jsme spolu přišli na ambulanci, kde ležel starší opocení pán, který byl po mdlobě a sděloval, že mu v podstatě nic není, jen se nějak divně cítí. Primář pravil: „Ty vyšetřuj od pasu nahoru, já vyšetřím břicho.“ Pustili jsme se do toho a on za chvíli říká: „Je to aneurysma břišní aorty.“ Divil jsem se, ale říkal, že to je určitě ono. Tak jsme volali ihned na Homolku, aby ho rychle odoperovali. Nastala zajímavá konverzace, neboť není vůbec jednoduché tuto diagnózu tak rychle a bez přístrojů určit. Chtěli udělat sono, primář na to: „Na co sono, vyhmatal jsem to.“ A oni: „A co angiografie?“ To už se primář rozčílil a zvýšil hlas: „Prosím vás, toho člověka musíte hned operovat, jinak umře, takže prostě se se mnou neberte o hloupostech, my ho nakládáme do sanitky a vezeme k vám.“ Takže pacient odjel, tam ho odoperovali a zachránili.

Jednou přišel kolega, mladý lékař, že mu na ambulanci omdlévá mladá holka. Já také nevěděl co s ní mám dělat, vyšetřil jsem ji horem dolem a nic, tak jsem zavolal Lundovi a říkám: „Pane primáři, mám tady takovou divnou pacientku a ona furt omdlévá, no a já nevím co jí je.“ On přišel, podíval se na ni a pravil: „To je Addisonova choroba.“ A měl pravdu. Objevil ihned velmi raritní diagnózu – selhání nadledvin.

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ

Jak došlo k dohodě s premiérem Paroubkem?

Měl jsem dobré vztahy s bývalým premiérem Grossem, opakovaně jsme se sešli a hovořili o problémech zdravotnictví. Navázal jsem na to tím, že jsem nově jmenovanému premiéru Paroubkovi napsal takový analytický dopis s tím, že mám k sociální demokracii blízko, protože se chovala vždy k lékařské veřejnosti slušně, že bych rád, aby to trvalo dál, ale že to neřešení problémů v posledních dvou letech vytvořilo výbušné prostředí, které směřuje k tomu, že mohou vzniknout velké nepokoje vůči vládě a že by mě to mrzelo, protože si myslím, že sociálně demokratická koncepce, ale hlavně i přístup většiny sociálně demokratických ministrů vůči lékařům i dalším zdravotníkům, nebyl nikdy arogantní, nebyl nikdy zlý, vždy jsem viděl dobrou vůli, ano, někdy chyběly schopnosti, ale dobrá vůle byla.

Sešli jsme se, já jsem mu na tom jednání vylíčil, jaká je situace. Bylo to velmi příjemné setkání, pan premiér přesto, že se v medicíně nikdy nepohyboval, na spoustu věcí reagoval okamžitě a velmi přiléhavě. Jednání se zúčastnila i ministryně Emmerová, ta mnohé věci nepochopila dodnes, on je však pochopil během několika minut.

Já mluvil o motivacích různých skupin, oč jim jde, jak to vyčerpává systém, a ministryně Emmerová zača-

la vyprávět něco o tom, jak je nutné posilovat morálku. Určitě takový cíl je důležitý, ale máme-li řešit problém v horizontu dnů a týdnů, tak posilování morálky je problém na generace.

Pan premiér byl kouzelný, řekl: „Milado, máš pravdu, ale kde jsou motivací takhle velké peníze, tam s apelem na morálku jen těžko uspějeme.“ Milady se zastávala též přítomná bývalá ředitelka VZP Musílková. Ta se držela hesla: „Hlavně nic neřešit konkrétního, jen omílat fráze.“

Myslím, že v tomto mám obdobné uvažování jako pan premiér, to znamená přímé, logické větvení, jasné řazení příčinné souvislosti bez toho, aniž bych tam hledal nějaké vytáčky nebo říkal, že je potřeba změnit nejdříve morálku celého národa, aby nám fungovalo zdravotnictví.

Pak jsme měli další setkání. Předpokládám, že pan premiér získal dojem, že přemýšlím do jisté míry podobně jako on. Prakticky, nestavím vzdušné zámky, snažím se najít co nejjednodušší a nejrychlejší řešení konkrétní situace. On mě potom přes nějaké společné známé oslovil, pozval si mě s tím, že bych paní ministryni měl dělat prvního náměstka a ona by se věnovala spíše té společenské části.

Sdělil jsem mu, že jak znám paní docentku, půjde to těžko. Vážím si jí, ale nedovedu si představit, že ona by se s touto pozicí smířila a že by na mě nechala řešení problémů. Pan premiér přesto řekl, že mě žádá o pomoc. Hodně jsem nad tím uvažoval, říkal jsem si, že to je ztracená mise, nicméně, když vás premiér žádá o pomoc a myslíte-li to dobře se zemí, kde žijete, těžko můžete říct ne.

Tak jsem nakonec, i přes velké váhání, řekl, že nabídku přijímám. Následovala schůzka i s paní ministryní

Emmerovou, kde jsme jí návrh sdělili. Zdálo se mi, že plánovaný postup paní docentka Emmerová neunesla.

Musím znovu opakovat, že jsem o tuto funkci neusiloval, osobně jsem si pohoršil v mnoha směrech. Bral jsem to skutečně jako pomoc panu premiérovi, který je mi velmi sympatický a který mne o spolupráci požádal. No a pak se to vyvinulo, jak se to vyvinulo. Ministryně skončila, já jsem měl být jmenován a nastaly určité problémy s panem prezidentem Klausem a Pražským hradem, kde to trochu zajiskřilo. Jak říkám, já tuto pozici беру jako službu, jako výzvu, kde jsem panu premiérovi na začátku dal jasný plán deseti bodů. Prakticky všechny už jsou zrealizovány nebo se dokončují a dotahují. Přesně jsem je postavil, zkonzultoval se svými kolegy tak, aby byly splnitelné do voleb. Čili žádné dalekosáhlé vzdušné zámky, protože když máte šest měsíců do konce, tak nemá cenu dělat nic jiného než řešit ty nejpálčivější problémy.

Já jsem k řešení přistoupil, jak jsem byl vždy zvyklý, jako lékař na záchrance či na JIP. Prostě máte-li pacienta v bezvědomí, řešíte jeho bezvědomí, aby dýchal, zjišťujete, jestli má srdeční činnost, pokud ne, masírujete, zajišťujete žilní přístup, pokud krvácí, zastavujete krvácení. Neřešíte, že leží v blátě, neřešíte, že prší, neřešíte, že má zlomený palec u nohy. Prostě řešíte to, co je klíčové. Teprve, když ho zachráníte, tak ho vezmete z bláta, zavážete mu palec, rozděláte deštník, prostě děláte další kroky. V tom je medicína úžasná, že vás takový postup a přístup naučí. Když jsem přijel sanitkou k hromadnému neštěstí, kde bylo pět aut na cimprcampu a po škarpách bylo rozházeno několik, možná i sedm, osm lidí s různě vážnými úrazy, musel jsem je během pár

sekund všechny oběhnout, udělat si okamžitě základní přehled, rozdat práci a sám ihned řešit to nejdůležitější. Toho, kdo je na tom nejhůř a kdo vás potřebuje nejvíc. Pak jdete dál. Ne k tomu, kdo nejvíc křičí. Proto jsem nejdříve vůbec nechápal, proč mě řada lidí kritizuje. Jedná se přece o logickou konsekvenci věcí a dějů.

Pokud odmyslím kritiky, kteří sledují své osobní finanční zájmy, může se jednat o lidi, kteří nemají dostatek informací, aby se mohli dobře zorientovat. To je jedna věc. A druhá věc, pochopil jsem, že řada lidí takhle uvažovat vůbec neumí. To je vidět i v medicíně, řada kolegů, kteří takhle nebyli vycvičení, na místě nešťěstí zmateně běhají, vydávají protichůdné příkazy, dělají páté přes deváté. Správný postup se člověk asi musí naučit. V tom mě medicína a dosavadní praxe pro tohle krizové řízení docela dobře vyškolila. Také tam jde o mnoho důležitého a také se musíte dobře rozhodnout během sekundy. Tak dobře, abyste o svém rozhodnutí nemuseli pochybovat.

Když hovořím o té záchrance, vybavuji si neuvěřitelně zajímavý zážitek, který je důkazem, jaké může život přinášet paradoxy. Jednou jsem ještě jako šéf komory sloužil na záchrance, pracoval jsem ve FN Motol a učil na univerzitě. Jednoho podzimního dne už jsem skoro končil službu, střídali jsme se kolem šesté večer. Po službě jsem měl jít do Hrzánského paláce na večeři s Milošem Zemanem a ještě s nějakými ministry a velvyslanci. Těsně před tím, než jsem byl vystřídán, nás volali do Nelahozevsi, že je tam v drážním domě někomu moc špatně. Ten dům jsme znali a věděli, že tam žije v neuvěřitelném nepořádku rozsáhlá romská rodina. Ta zchátralá ruina nemá elektřinu. Hodně sy-

rová realita. Přijeli jsme tam kolem čtvrté, byla již tma. Brodili jsme se s baterkami blátem mezi odpadky a vešli do místnosti, kde na neuvěřitelně podivném lůžku z nepovlečených dek ležel pán, který měl nějaké potíže. Já jsem ho musel vyšetřit s pomocí baterek. Zdravotní sestra svítila na pacienta a z pod lože zasvítila očička. Ona říkala: „Jé vy tady máte koťátka.“ On utrousil: „Ne, to nejsou koťátka, to jsou krysy.“ Sestra zařvala, upustila baterku, já tam najednou zůstal ve tmě, v průvanu. Pána jsme vyšetřili, dali do sanitky a odvezli do nemocnice. Já jsem se vrátil zpátky na základnu, převlékl se do obleku a odjel do Hrzánského paláce, kde jsem kráčil po plyšových kobercích a hovořil s tehdejším předsedou vlády Milošem Zemanem, panem ministrem Fišerem a dalšími osobnostmi. Takže jsem se vlastně během dvou hodin přesunul z úplného dna společnosti na její špičku.

Mimo skutečnost, že se pro vás jednalo o určitou výzvu, polepšil jste si materiálně v ministerské funkci?

Materiálně určitě ne. Samozřejmě na lékařské komoře jsem neměl takový příjem jako tady, bral jsem 40-50 tisíc měsíčně. Ale k tomu jsem dělal lékařské povolání, částečně i soukromou lékařskou praxi a měl jsem i některé podnikatelské aktivity. My máme v Roudnici nad Labem dům, kde je hospoda. Ne, že bych ji přímo vedl. Je tam vedoucí a dohlížela na to moje maminka, už je v důchodu a ne úplně všechno zvládne sama. Můj otec má stále soukromou lékařskou ordinaci na plný úvazek. Takže z mnoha důvodů je pro mne tato pozice skutečně problémem do budoucna. Spousta věcí, které jsem dělal nebo jsem měl rozdělané, jsou najednou přetrženy, pro-

tože to jednak nelze zvládnout dohromady a jednak se to ani nesmí. A je pochopitelně logické, že se to nesmí. Takže až skončí moje mise, budu mít řadu problémů k řešení. Jít na ministerstvo znamenalo pochopitelně výzvu, doufám však, že to nebyla výzva, na kterou doplatím.

Každopádně jste se stal členem vlády, takže podle jejího jednání i podle osobních kontaktů můžete hodnotit jednak premiéra, jednak své kolegy.

Pan premiér je velmi silná osobnost. Teď jsem ho viděl na nějaké fotce od Jadrana Šetlíka, kde vypadá velmi důstojně. Když jsem se díval zdálky, říkal jsem si, že mi připomíná premiéra Kramáře, prvorepublikového předsedu vlády.

Vážím si ho a mám rád jeho způsob uvažování, jeho způsob jednání. Jde na to rychle a jasně. Nemohu říci, že bychom měli identické názory jako přes kopírák, každý člověk má na některé věci jiné pohledy. Ale jeho přístup je mi sympatický, myslím si, že by takhle měl premiér vystupovat. Nemyslím si, že dělá nějaké zásadní chyby.

Pro politické odpůrce i konkurenty je problém, protože se jedná o silnou osobnost. Silná osobnost samozřejmě znamená silnou konkurenci. Přejde mi, že novináři, kteří mu životní zkušeností, vzděláním, schopnostmi nesaňají vůbec nikam, vydávají dalekosáhlé, kritické soudy a nevědí, o čem vůbec mluví.

Myslím si, že je dobře, že pan premiér Paroubek byl do této pozice instalován, že to nepochybně prospělo České republice, sociální demokracii a uvidíme v dalších volbách, zda bude mít možnost ve své práci pokračovat.

Já bych podobný silný typ premiéra České republiky přál a myslím si, že lidé, když volí, by měli uvažovat takovým možná atavistickým způsobem, který už se tolikrát osvědčil. Naši předci dobře věděli, proč má stát v jejich čele silná osobnost. Jedině ta jim zajistila bohatá loviště, ochranu před ostatními silnými smečkami a prostor k životu.

Jak vidíte pana premiéra ve vztahu k jeho soupeřům?

Myslím, že Jiří Paroubek v tuto chvíli nemá prostě konkurenci. Jistě, kdyby jako konkurenti fungovali ještě Václav Klaus a Miloš Zeman, jedině ti dva spadají do stejné váhové kategorie. Ti ostatní patří mezi váhové kategorie více či méně nižší. Předseda Topolánek patří do okresního či maximálně krajského přeboru. Ten člověk má velké problémy, je nevzdělaný, nesebevědomý, jeho životní zkušenosti jsou průměrné, čili nijak zajímavé. Má za sebou podíl vedení na firmě, která skončila bankrotem, za ní nesplacené dluhy. Už tohle pro mě jsou všechno ukazatelé, které rozsvěcují varovné kontroly. Říkám, určitě si nedávejme do čela člověka, který sám nebyl ve svém životě úspěšný.

Já si kolem sebe snažím vybírat lidi, kteří nějakým způsobem uspěli. Nyní hledám ředitele VZP, hledám mezi úspěšnými manažery. Určitě nepůjdu mezi manažery bankrotáře. Pravda je, že člověk může být dobrý, i když neuspěl. Ovšem premiér by neměl mít historii, kde převažují neúspěchy, třeba při řízení vlastní firmy. To si může dovolit starosta nebo náměstek nebo někdo takový. Tam lze i něco odpustit. Na pozici premiéra by to nemělo tak být.

Co Miroslav Kalousek?

Miroslav Kalousek, to je zvláštní kapitola sama pro sebe. Na něm mi připadá kuriózní, že působí v křesťanské straně. Myslím si, že jestli někdo je typickým antipólem křesťana, tak je to právě Kalousek. Mám pocit, že ho snad samo peklo vyslalo, aby křesťanskou stranu zkoušel. Nedovedu si představit víc nekřesťanského politika, než je on. Nechci tvrdit, že může za všechno, ale když sledujete jeho historii, tak tam nalézáte hodně problematických kauz, kontaktů, lidí. Možná má jen velkou smůlu a všechno se na něj lepí jak mouchy na mucholapku.

Na toto téma existuje krásná židovská anekdota. Jistý Šolem žije v Izraeli, má ženu, děti, ovce. Onemocní děti, zemřou, je z toho nešťastný, onemocní manželka, zemře, pak mu chcípnou ovce. Nakonec shoří i jeho chatrč. Šolem jde po poušti a modlí se k Hospodinu. Říká: „Hospodine, Hospodine, co mi to děláš? Vždyť jsem žil spokojeným životem, proč mě takhle zkoušíš, vždyť jsem žil pokorně a podle pravidel, věřím v Tebe...“ Najednou se nebesa rozestoupí objeví se Hospodin a říká: „Nevím, Šoleme, ale asi mě štveš.“

Možná má tedy Kalousek jen takovou smůlu, že ho osud zkouší, ale už to samo o sobě bývá v politice mínus. Už Napoleon si generály vybíral podle toho, zda tedy měli v životě štěstí. Prostě jednoduchý test. Jste člověk, který má v životě víc štěstí nebo jste smolař? Jak někdo řekl smolař, bylo jasno, nemohl být u Napoleona generálem. Však to má svojí logiku, existují věci, které jsou rozumem nepopsatelné, tak toto může být jedna z nich. Myslím si, že tady by předseda Kalousek měl pro-

vést sebereflexi, on může být poslancem, ovšem obávám se, že tu stranu může dneska volit pouze fanatik nebo šílenec, protože v jejím čele stojí buď velký smolař, nebo ... Pokud připustím druhou variantu, tak to je ještě horší.

A co Martin Bursík?

Znám se s ním dlouho, někdy od r. 1995, nepochybně velmi inteligentní člověk znalý své oblasti. Mediálně obratný politik. Myslím si, že se jedná o obohacení české politické scény. Mám-li ho srovnat s ostatními politiky, tak velmi vyčnívá nad průměr. Řekl bych, že pokud uspěje, bude patřit k významnějším osobnostem politické scény. A musím říci, že mu docela přeji, aby uspěl. Druhou věcí jsou další lidé v jeho straně. Mám trochu strach, že ti Zelení teď cítí úspěch, tak se s Martinem Bursíkem srovnali. Ale obávám se, že to bude pytel blech. To znamená, že v Parlamentu, jak ten pytel blech rozvážete, tak ony se rozskočí na všechny světové strany. Bude to nějakých deset, patnáct neřízených střel, kde každý bude hlasovat jak ho napadne, pokaždé jinak. Jeden bude bojovat proti atomovým elektrárnám za každou cenu, druhý bude bojovat za zdražení uhlí a elektřiny či proti stavbě dálnic. Bude to pro každou vládu, pokud budou členy vládní koalice, prokletí. Nebudete dopředu vědět, co udělají. Mám vážnou obavu, i když vím že Martin Bursík je schopný člověk, že nebude mít šanci tyto poměrně vyhraněné individuality, včetně chovatele koz, srovnat tak, aby byli čitelným partnerem, na kterého se koaliční vláda může spolehnout. Nemám strach z Martina Bursíka. Myslím, že on je zajímavým politikem,

na druhou stranu si myslím, že si zase vybral špatnou stranu a že její členové jsou extrémně nesourodou skupinou a stanou-li se poslanci, budou ve Sněmovně působit jako šrapnely. Takže nevím, co si přát víc. Ideální by byl Martin Bursík v ČSSD. To je ovšem momentálně nereálné.

Vladimír Železný slibuje razantní kampaň, co si o něm myslíte?

Byl jsem před několika lety ve Spojených Státech, ve Washingtonu. Tam jsem se dostal k zajímavému pánovi. Šlo o poměrně vysoce postaveného člověka, který má blízko k různým obchodním kruhům i politikům. Bydlí v rozlehlém domě ve Washingtonu, stavěném v jižanském stylu. Povíдали jsme o některých věcech, tehdy byl Železný ještě v televizi, a když na něj přišla řeč, tak zrudl, pak zbělel, a z dalšího rozhovoru vyplynulo, že je jeden z investorů sloučených kolem Lauderů a že tohle byla také jejich investice. Raději jsme to téma rychle opustili. On totiž hrozně soptil. A mě to přitáhlo ke kauze TV Nova

Jinak samozřejmě pan Železný je mi některými zálibami sympatický. Líbilo se mi, že si koupil zámeček v Bretani. Bretaň, tam se chystám podívat – ústřice, kamenné domy, břidlicové střechy, zkrátka nádhera. Taktéž jeho sbírka obrazů je nepochybně ušlechtilá zábava. Nepochybně mít vinařství není také z mého pohledu vůbec nic k zahazení.

Na druhou stranu, když vidím, že jeho záliby stály český stát zhruba 10 miliard, které jsme zaplatili my všichni, když vidím, že on šel s projektem na televizi pro

intelektuály, která měla vysílat kvalitní diskusní pořady, kulturní pořady, vážnou muziku. Na tento projekt dostal jednu z limitovaných licencí, prakticky jedinou, a ještě navíc úplně zadarmo. Podle obchodníků, kdyby se dražila, cena by se vyšplhala na miliardy. Už toto mi přijde extrémně nečestné od toho chlapa, že prostě napíše projekt, o kterém ví, že ho vůbec v reálu nepoužije.

To nemohu zapomenout Klausovi a jeho vládě, že tam někdo neměl tu jednoduchou logickou úvahu. Prostě dáme mu televizi zadarmo, ale jen tehdy, když dodrží to, co slíbil v projektu. Bude-li dělat něco jiného, tak ji zadarmo vrátí. Jednoduchá logika. Protože Václava Klause znám jako člověka inteligentního, tak si jenom kladu otázku, jestli mu to uniklo. Nebo jestli o tom věděl a dělal to záměrně, třeba jako trik zavázat si tak jednu televizní stanici. Čili já mám Vladimíra Železného za člověka extrémně neseriozního, jistě inteligentního, jistě s ušlechtilými zálibami, ale působí na mne velmi nesolidně, že si ty záliby pořizuje za naše peníze. Jaksi se mi otvírá, jak se říká, kudla v kapse. Protože já, moji kolegové lékaři, zdravotní sestry, učitelé, vědci a mnoho dalších lidí, kteří ráno vstávají do práce a celý život poctivě makají, tak se všichni, někdo po pětikoruně, někdo po stokoruně, někdo po desetitisících, vlastně složili na Vladimíra Železného a jeho ušlechtilé zábavy. A proto je ten člověk pro mě vyřízený.

Licenci mu ovšem nepřidělil Václav Klaus.

Samozřejmě, že nakonec vlastní nesmyslný akt učinila Rada, ale ta nějak vznikla. A Klaus vůbec neprotestoval. Kdyby oficiálně protestoval, tak by Rada vše možná přehodnotila. Ale ještě před tím, než rozhodla,

proč někdo neřekl, že taková hodnota bude někomu věnována na základě rozhodnutí nějaké Rady. Už a priori, věc, která má obrovskou komerční hodnotu, vy vlastně darujete. Celá tato kauza mě šokuje a srovnávám to trošku s tou habaďurou, co tady udělal Kožený.

Pojďme tedy ještě ke kolegům ve vládě. Které považujete za nejlepší a nejschopnější, kterých si nejvíc vážíte?

Vynikajícím ministrem, málo veřejnosti známým, je pan ministr Zářecký, velmi decentní, vzdělaný, džentlmen každým coulem. Má na starosti legislativu. Ten, myslím, kdyby ve vládě nebyl, vznikla by obrovská mezera, protože on je schopen vychytat spoustu věcí z pohledu právníka – legislativce. Skutečně významná osobnost.

Další zajímavý člověk, nepochybně velmi svůj, je pan ministr kultury Jandák. My máme spolu přátelské vztahy, jeho příhody jsou skutečně úžasné. Jednu řeknu. Na vánoce jsme dostali od ministra zemědělství jako dárek nějaký salám. Já jsem při obědě s panem ministrem Jandákem poznamenal, že salám je originální dárek pro členy vlády, on se zarazil a řekl, že nic nedostal. Já mu pravil: „Jak to, že jsi nic nedostal, dávali ho všem členům vlády, poslali ho ze zemědělství.“ On řekl: „Že by mě ho ty ženský sežraly?“ Hned vzal telefon a telefonoval do svého sekretariátu, kde je ten salám. Pak prohlásil: „Voni ho chtěli přede mnou schovat.“

On je příjemný, bývá s ním velká legrace. Myslím, že se pro kulturu snaží maximum udělat, vybojovat daleko víc peněz, je aktivní ministr. Jeho předchůdce byl lidmi velice oblíben, ale obávám se, že ho finanční zdroje

na kulturu moc netrápily. Je dobře, že lokty pana ministra Jandáka jsou ostřejší a já mu v tom fandím.

Také mám rád pana ministra Mládka, který se sám charakterizuje jako velký medvěd. Často ho pozoruji, jestli má skutečně společné rysy s medvědem. Musím říct, že je to velice vtipný příměr. Nevím, jestli si ho vymyslel nebo mu ho někdo vymyslel a on ho jenom přijal. Opravdu někdy má takové pohyby a rysy, které do této představy zapadají. Jedná se o velice inteligentního člověka a myslím si, že je i vynikající ekonom. Určitě znamená pro vládu velkou posilu. Má nepochybně velké zkušenosti z politiky, exekutivy i parlamentu, takže na některé věci má historizující pohled, který je důležitý, protože někdy se kontinuita trochu vytrácí.

Jako velmi milého vnímám pana ministra Sobotku. V řadě věcí spolu úzce spolupracujeme. Má smysl pro humor a občas se docela dobře pobavíme i zasmějeme. Myslím si, že ministerstvo financí kočíruje s přehledem a klidem, takže funguje, myslím, velmi profesionálně.

Extrémně slušný člověk je pan ministr Bublan. Až mě zaráží, že na tak silový resort, tam bych čekal muže s razantnějšími způsoby. Ale on je naopak velmi decentní. Myslím, že to musí být velmi hodný člověk, příjemný.

Ještě se musím zmínit o panu vicepremiérovi Havlovi, se kterým máme korektní a přátelské vztahy. Klasický, vysokoškolský učitel ekonomie, nesmírně sečtělý. Když vybude čas při nějakém jídle, tak si s ním hrozně rád o některých věcech povídám, protože vysloveně typologicky mám rád lidi z vysokoškolského prostředí, vzdělané, kteří mají značné zkušenosti. Jednání vlády obohacuje nejen svými znalostmi z ekonomie, ale

i z pohledu té historické paměti, o které jsem se zmiňoval i u pana ministra Mládka.

A co koaliční ministři?

Nevím, jestli mám na ně úplně objektivní pohled. Ale docela solidní mi připadá pan ministr Svoboda. Myslím, že ten, jak mohu posuzovat jeho chování, jednání, výstupy, má docela velký přehled o zahraniční politice. Jeho postojům většinou rozumím a připadají mi často správné.

Pan ministr Kühnl je takový svůj. Já mám pocit, že si na tom hodně zakládá, že chce být svůj. Neustále se na něco ptá, mám někdy pocit, že až zbytečně. Jinak ovšem má přátelské a příjemné chování.

Koho však považuji skutečně za poměrně velkého tragéda, to je pan ministr dopravy Šimonovský. Mám pocit, že tomu vůbec nerozumí, vůbec neví, která bije. Mohl jsem to pozorovat na pár věcech. Třeba přijde s tím, že chce odvolat drážního inspektora a prohřešky, které mu vyčítá, to je přehled velice málo pádných argumentů. Například, že měl nesrovnalosti v běžné pokladně. To nebyly miliony, ale pár tisíc a pak když se zeptáte, oč vlastně šlo, zjistíte, že se jedná o záležitost dva roky starou a už asi rok a půl vyřešenou. Pak argumentuje nějakou inventarizací – drážní inspektor má být odvolán za to, že tam chybí evidované police. Myslím, že pozice drážního inspektora je o ničem jiném než o inventarizaci v jeho kanceláři. Já jsem řekl, že také lidi na našem ministerstvu nutím, aby dělali inventarizaci, ale co já vím, co tam napsali. Přece nebudu přepočítávat každou poličku a židličku.

A potom, co vymyslel s tím zákonem. Jsem zděšen z toho, že kamiony mohou teď jezdit přes celý víkend. Bodový systém je též velmi nevyrovnaný, mám pocit, že jsou tam věci, které odporují zdravému selskému rozumu. Jako kdyby si dělali z lidí legraci.

A pak problém mýtného, ta otázka kolem výběrového řízení, kolem firmy Kapsch. On to všechno vždy zatmí, udělá nesrozumitelným, nedovede ty věci vysvětlit. Pendolina také problém. Mám zkrátka pocit, že ten člověk je prostě neschopný. Ve funkci ministra působí prostě proto, že je lidovec. Mimochodem, na nového drážního inspektora prosazoval také někoho jenom proto, že je lidovec. Oni jsou jak bratrstvo kočičí pracky. Když někam nastoupí, tak to tam celé ovládnou. A je jim úplně jedno, jestli je to k něčemu. Hlavně, že všichni jsou lidovci. Je to taková fakt zvláštní parta.

Takovou pro mě ne úplně příjemnou osobou je pan ministr Němec. Mám pocit, že se vůbec neumí smát. Přejde mi jak starý, mladý. On relativně není zase tak starý, ale tváří se, jako kdyby mu bylo sedmdesát. Nepronikl jsem nikdy do podstaty jeho duše, působí na mě jako cizorodý element ve vládě. Jeho komentáře jsou velmi zvláštní. Nemám rád lidi, kteří se neumějí smát a nejsou vtipní. Pan ministr Šimonovský působí jako Spejbl, také bez humoru a pan ministr Němec je nesmírně kožený.

POLITIKA, MÉDIA

Jak vnímáte v dnešní době politiku a demokracii? Je správné, že hlas hlupáka i génia mají ve volbách stejnou cenu?

Ale s tím přišli už osvícenci. Mí oblíbení osvícenci hlásali, že musí být rovnost. K demokracii prostě patří, že hlas řekněme i méně nadaného musí mít stejnou váhu jako hlas schopného a bohatého. Jakmile začneme selektovat, nejdříve třeba podle inteligence, pak podle majetku, kde skončíme a jaké to bude mít následky? Demokracie pochopitelně má své slabiny, ale zatím nic lepšího nikdo nevymyslel.

Můj oblíbený Montesquie popsal tři pilíře moderního demokratického státu. Nezávislá moc soudní, výkonná a zákonodárná. Všechny pilíře je potřeba neustále oprašovat, ošetřovat a hlídat, protože ty pilíře, jednotlivé moci, mají silné tendence se kamarádit, podporovat, sbližovat, poskytovat si vzájemné výhody. Nebezpečí přestává hrozit pouze ve společnosti s vysokou morálkou, v ní to buď příslušníky těchto mocí ani nenapadne, nebo jim to vnitřní zábrany nedovolí.

Měla by je hlídat i média, hlídací pes demokracie?

Média u nás se o to někdy pokoušejí, spíše však občany znepokojují a frustrují, neboť často nejsou schop-

na objektivního pohledu, často o něj ani neusilují. Je to dáno někdy záměrem, jindy nízkou profesionální úrovní novinářů. V dnešní době bych čekal, že bude v novinách na postu redaktora či komentátora pracovat člověk s minimálně vysokoškolským vzděláním, široce vzdělaný, s bohatými životními zkušenostmi, čili že to nebude žádné děvče kolem dvaceti let, to by tam mělo maximálně vypomáhat.

Jak to ale vypadá ve skutečnosti? Třeba Lidové noviny. Jsem zděšen z té „kinder“ party. Působí tam holčičky a chlápci, někteří nemají ani dokončenou vysokou školu, a zauímají dalekosáhlé hodnotící soudy. Nejsou schopni objektivního zpravodajství. Nejsou schopni napsat nic nestranně, do všeho cpou své naivní názory a ideologické postoje, skutečně jsem často konsternován jejich rozhledem, jejich ubohou úrovní. A prostě těmto lidem nízkého vzdělání a vzdělanosti, kulturních zkušeností a nulového životního moudra, protože k moudrosti lze dospět v horizontu mnoha let, těmto lidem je svěřena ohromná moc. Slouží jako uši, oči, hmat, čich a chuť společnosti. Každý si umí představit, jak na tom jsou ti, kteří nemají smysly v pořádku, kteří je mají pochroumané, když jsou barvoslepí, šeroslepí, nahluchlí, a podle té představy si můžeme udělat představu o objektivitě takových novin i obraz světa, který vytvářejí.

A teď si představme, že tito lidé nám takový obraz vytvářejí a cpou ho do nás od rána do večera. Těch skutečně moudrých a zkušených novinářů, jako je třeba pan Hanák, ale i někteří další, těch příliš nenajdeme. Takových, kteří se nad problémy opravdu zamýšlejí, hledají jejich kořeny a chtějí sloužit objektivitě a pravdě, nikoliv svým názorům a zájmům je skutečně málo. Novinářský

stav způsobuje podle mne daleko větší devastaci společnosti, než může způsobit kterýkoliv politik. Oni totiž poměrně úspěšně šíří představu, že všichni politici jsou hloupí, špatní, zkorumpovaní. Tak vzniká neuvěřitelná frustrace. Já jsem tuto frustraci jako nepolitik také zažíval.

Jen málokdo si je schopen uvědomit, že politici jsou jen určitým způsobem selektovaný vzorek nás všech. S našimi chybami, s našimi nedostatky, ale i s našimi plusy. Jako se dnes pohybuji v Poslanecké sněmovně, tak jsem se před časem pohyboval jako lékař na malém městě, kde jsem jezdil za pacienty domů. Myslím, že mohu posoudit, jak asi vypadá průměr českého občana. A musím říci, že politici se tomuto průměru dost podobají. Možná se jedná o trochu lepší průměr se všemi přednostmi, ale i chybami a nedostatky běžného občana.

Krásným lidovým politickým fenoménem, který plní i psychoterapeutickou funkci, je česká hospoda. Lidé vše proberou, zanadávají si, psychicky se očistí a jdou domů. Řada z nich má pocit, jak by stát výborně řídila. Pozorovatel získá pocit, v každé hospodě sedí několik generálních ředitelů zeměkoule, kteří by si se vším věděli náramně rady.

V jedné z nich jsem kdysi řekl svému známému: „Ty sis postavil barák z nakradeného cementu a tvárnic, a tady se rozčiluješ, že politik krade. Vždyť ty kradeš celý život a vůbec ti to nepřijde divné. A teď si představ, že bys měl jiné možnosti, větší příležitosti. Pak už neukradneš trochu cementu, ale budeš krást adekvátně, ve zvětšené míře. Neříkej mi, že by ses najednou, přesunem do nějaké vysoké funkce, změnil a stal ses čestným člově-

kem.“ Zarazil se a řekl, že to tak není. Pochopitelně to tak však je. Pokud většině lidí nepřijde divné přivlastnit si něco, co není jejich, není přibité, přinést si z práce papír, desky nebo cokoliv, co jim nepatří, mohou jen obtížně předpokládat, že politická reprezentace tohoto národa bude diametrálně jiná než oni sami. My prostě musíme mít samozřejmě velké požadavky vůči politikům, ale zároveň bychom měli být kritičtí i sami k sobě. Musíme začít určitou sebereflexí. Jestliže chceme, aby naši politici byli pracovití, tak nesmíme být národ lenochů. Chceme-li, aby naši politici byli neúplatní, nesmíme my sami uplácet. Čili jedná se o spojené nádoby, které je těžké rozetnout.

A novináři místo toho, aby k takovému pohledu a přístupu veřejnost vedli, místo toho, aby ji vyzývali k účasti na věcech veřejných, vyhledávají jen senzace a špatné zprávy. O tomto problému jsem hodně přemýšlel. Některé státy EU mají uzákoněno určité procento děl evropské provenience, která dávají v televizi a v kinech, což mě přivedlo k nápadu, nad kterým si mnoho lidí asi zaťuká na čelo. Proč neuzákonit i nějaké procento pozitivních zpráv v médiích? Stačilo by alespoň 40-50 procent. Vždyť 50 procent špatných zpráv je dostatečný prostor k prezentování pejska přejetého parním válcem, řízeného opilým přednostou stanice. Takže pořád by zbylo dost prostoru pro tragédie a jiné negativní zprávy, současně by to však novináře přinutilo podívat se kolem sebe a konstatovat, že svět není zas tak špatný a zavrženíhodný, plný podvodů, zlodějin, vražd a falešnosti, jak to vypadá podle jejich novin. Jedná se o trochu absurdní a trochu průkopnický nápad, ale mně se líbí a nechci se ho jednoduše vzdávat.

Je to nápad určitě krásný a jeho realizace by prospěla novinářům i celému lidstvu. Bude-li vedle sebe stát tisíc spokojených pacientů a jeden nespokojený, napíše pochopitelně reportáž o něm a ostatní přehlédne, jako kdyby vůbec neexistovali.

Přesně, ale taková už bohužel média jsou. Máme milion operací, které se zdaří, ale večerní zprávy se věnují té milionté první, která se nezdařila. Ale co těch milion úspěšných operací? Takže já jsem přesvědčen, že selhávání a problémy naší demokracie nezpůsobuje krize politických elit, ale krize novinářských elit. A myslím si, že bychom se všichni měli snažit, aby novinářinu dělali lidé vzdělaní, kulturní a moudří, kterým nebude jedno, zda nacpou noviny naprostými nesmysly.

To je jedna věc. Druhá spočívá ve značném posunu priorit. Na toto téma jsem hovořil s mnoha vzdělanými lidmi od nás i ze západní Evropy, především s lékaři, ale i s jinými intelektuály ze západního Německa a Británie. Sdělil jsem jim svůj dojem, který vesměs potvrdili. Říkal jsem: „Na mě to dělá takový dojem, že zatímco celá 60., 70. a 80. léta byla v západní Evropě prioritou kvalita života, stavěly se školy, nemocnice, železnice, dneska se to nějak překlátilo a začíná kralovat abstraktní priorita hospodářského růstu a konkurenceschopnosti. Staré státy jsou k tomu vlečeny a vyvolává to tam bouře. Příkladem mohou být například nepokoje ve Francii. U nás, kteří jsme to zažili v podobě deformované socialistickým režimem, je to ještě ostřejší. A na Slovensku ještě horší než u nás.

Domnívám se však, že z hlediska kvality života se zase tak moc nezměnilo. Vezměte si, kdy byla nastavena

osmihodinová pracovní doba, kdy byl nastaven pětidenní pracovní týden. Od té doby, od těch 70. let, se produktivita ne zdvojnásobila nebo ztrojnásobila, ale zdesetinásobila. A žijeme desetkrát lépe než tehdy? Žijeme alespoň trochu lépe? Naopak. Dnes se vedou diskuse o tom, že by se pracovní doba měla prodlužovat a doba volna zkracovat. Žádný ekonom si nedovede přestavit, že by se víkend prodloužil na tři volné dny, protože by nám produkce klesla. Přestože jsme stále bohatší, neroste kvalita života. Tak proč se tolik honit? Nejde však asi polevit, protože celý ten systém jede na model „myš v kole“. Kolo se stále otáčí a myš v něm neustále rychle běhá. Mám vtíravý dojem, že i my všichni běháme v takovém kole.

Svým způsobem k tomu přispíváme všichni. Dnes bychom byli schopni vyrobit auto, které vydrží 30 let, ale všechny firmy přicházejí neustále nejen s technickými inovacemi, ale i s jiným designem, aby lidé měli potřebu měnit vůz za čtyři za pět let. Myslím si, že by nebyl problém vyrobit pračku, která bude prát ještě za 20 let, možná i za 30 let. Není problém vyrobit televizi, která vydrží desítky let. Určitě není zásadní rozdíl v tom, jestli je plochá nebo taková nebo onaká. Nevím, jestli užívání lepší televize může člověku přinést větší štěstí. My bychom mohli udělat věci takové, aby se nerozbily. Ale to by pak padl celý byznys, protože by se omezil odbyt i výroba. Svět se dostal na scestí, kde se najednou vytratily politické diskuse o kvalitě života a kde najednou lidstvo figuruje jako šílený účetní, který se třese strachy, že by číselka příští rok nemusela být vyšší.

Absurdním případem jsou Spojené státy, které jsou astronomicky zadlužené u Číny. Ta vyrábí a chrlí nové zboží, za které od Američanů nedostává zapla-

ceno. Stále více a více zboží proudí do USA na dluh. V Číně všechno dělají lidé za pár dolarů týdně, dokonce v některých továrnách tam prý dělníky ztlučou, když udělají nějakou chybu. A takovému systému chceme konkurovat? Lze to vůbec? Mám pocit, že buď tady s námi někdo hraje strašně ošklivou hru, nebo jsme všichni ztratili soudnost. Život by přece neměl být o tom, že si každý týden koupím nové tričko a boty. Raději si koupím boty, které jsou pohodlné, pěkné, elegantní a vydrží několik let. Nepotřebuji běhat každý měsíc po obchodech a shánět nové boty, protože staré se mi rychle rozpadnou.

Dostali jsme se, myslím, někam jinam, než jsme chtěli. Spotřebováváme některé z neobnovitelných zdrojů planety naprosto zbytečně, protože většinu vyráběné produkce nepotřebujeme. Existuje stále více lidí, kteří nakupují zuřivě věci, nepoužijí je a pak je za pár měsíců nepoužité vyhadzují. Převážíme tuny zboží z jedné země do druhé. Nevím, proč musí jezdit kamiony s českým máslem do Holandska a s holandským máslem do Čech, ty kamiony se mijejí na silnicích a úspěšně je ničí, vytvářejí z nich tankodromy, způsobují mnoho nehod, zabíjejí lidi, produkují exhalace, spotřebovávají pohonné hmoty, které se složitě prostřednictvím tankerů dovážejí z druhé části světa jen proto, aby máslo české bylo v Holandsku a holandské v Čechách.

Pokud nemáme diktátora, který by zavřel hranice, zakázal kupovat holandské máslo a nařídil, že lidé musí mít tolik a tolik hodin volna, je možné v rámci demokracie účinně bojovat proti imperativu spotřeby, která se stala jedním z hnacích motorů celosvětové ekonomiky i globalizace? Je proti tomu nějaká obrana?

Myslím si, že je. V první řadě by se mělo začít uvažovat a diskutovat o kvalitě a smyslu života. Opustit hloupý parametr hrubého domácího produktu, který nemá dostatečnou vypovídací hodnotu. Hrubý domácí produkt roste, vyrobím-li trička, ta trička někam dovezu, pak je odtamtud odvezu, dovezu do spalovny a spálím. Roste hrubý domácí produkt, ale tento růst nezvyšuje kvalitu života.

Je tedy nutné hovořit o kvalitě života a hledat parametry, které umožní srovnávat kvalitu života v různých zemích. Nic nám v tom nebrání, kromě zlodušských manažerů, kteří si mnou ruce, že jim stoupají zisky, že stoupá spotřeba všeho, a vše hodnotí naprosto egoisticky, s ohledem na to, že dostanou větší bonusy a odměny. Případně jim poroste cena akcií.

V druhé řadě je nutné vrátit se k původní myšlence sociálního státu. Prostě zapomeňme na to, že chceme soutěžit s Čínou, Indií a podobnými státy. Tady už se musí někdo vzbudit a říci: „Podívejte, oni neplatí zdravotní a sociální pojištění a nemají pořádné školství. Pojdme tyto rozdíly vyčíslit a zavést cla. Ne samoučelná cla, prostě cla popisují tuto diferenci. Nechceme zabránit přístupu jejich zboží k nám. Chceme jen zabránit dumpingu. Všechny západní koncerny, ty všechny úžasné značky, jako je Nike či Adidas, přesunuly svou výrobu do Číny, Indie, Pákistánu kde se chovají úplně stejně nelidsky, jak se chovají tamní místní podnikatelé. A samozřejmě pod stejnou značkou to dováží zpět do mateřských zemí. Myslím, že by lidé měli začít přemýšlet, že by tyto značky neměli kupovat. Já už tak daleko jsem. Když si jdu koupit nějaký podobný výrobek, dívám se, kde byl vyroben. Pokud vidím, že v Pákistánu, Indii nebo v Číně, tak ho prostě nekoupím.

Někdy se stane, že ho koupit musím, protože jiný není k dispozici, což se týká například hraček. Pakliže však mám na výběr, neváhám, i když je třeba naše či německé zboží dražší. Všichni bychom si měli sáhnout do svědomí. Není lepší těm dětem dát jednu pořádnou hračku za rok než jim kupovat každý týden nějakou čínskou? Já takovou diskusi vedu doma, kde mají tendenci dětem někdy takové hračky kupovat, jen aby jim něco přinesli. Tak kvůli tomu máme občas docela ostré hádky. Víím, že to není jednoduchý problém a že na něj celá řada lidí nahlíží jinak, ovšem máme-li udržet hodnoty západní civilizace, tak se tím musíme vážně začít zabývat a ne běhat v kole jako ta hloupá myš, čím dál tím rychleji.

Třetím krokem by mělo být budování a podporování co nevyšší vzdělanosti lidí. Nemám na mysli, jak už jsem se vyjádřil, vzdělání potřebné k vykonávání profese, ale všeobecnou vzdělanost, aby lidé viděli a pochopili princip a smysl života také v něčem jiném než v šatníku nacpaném tisíci tričky, než v každoroční exotické dovolené. Aby ho hledali a nacházeli třeba v kultuře, literatuře, v dalším vzdělávání, ve sportu, ve sportování se svými blízkými i v dalších smysluplných koníčcích. Nejen v plochém a primitivním konzumu.

To jsou podle mě cesty, kde politika může sehrát významnou roli, jednak v boji o vzdělanost, jednak v boji za diferenční cla a při udržování sociálního systému, Budeme-li udržovat svůj sociální systém, tak nás to donutí potřebná cla zavést. Mrzí mě, že politické elity o těchto věcech málo diskutují. Jsem přesvědčen, že to bude dlouhá cesta, ale že ta diskuse by měla být vedena ihned a velmi intenzivně.

Platí stále tradiční členění politických stran na levici a pravici? Někteří politologové zastávají názor, že se do určité míry zásadní rozdíly poněkud stírají, neboť řadu problémů řeší pravicové i levicové strany podobným způsobem. U nás pravice nedovedla deregulovat nájemné ani zprivatizovat banky, levice to učinila.

Mám také pocit, že se propast mezi pravicí a levicí zmenšuje. Nevím ovšem, jestli je to dobře, protože model pravice a levice, model různých řešení problémů, života a dalšího směřování společností určitě stále plní svou základní funkci. Lidé by měli mít šanci vybrat si. Ne podle kravaty či podle toho, jak který politik vypadá, ale podle konceptu, který hájí. Vůbec nevím, zda je dobře, že britská Labour party pod vedením Tonnyho Blaira se vlastně posunula někam ke středu a vytlačila konzervativce. Jedná se zajisté o dobrý marketingový trik, který pomohl na několik volebních obdobích opanovat britskou politickou scénu. Nejsem si však jist, zda je to dobře z dlouhodobého hlediska, neboť si myslím, že pilíře základních přístupů by měly politické strany zachovávat. Strany od středu doleva by měly hájit ty slabší, ty, kteří neměli takové štěstí, a podporovat solidaritu, která ve společnosti hraje obrovskou roli. A logicky pravice zase akcentuje ty silné, kteří nepotřebují oporu státu, protože měli větší štěstí nebo jsou šikovnější či schopnější.

Těžko předvídat, co do budoucna vztah mezi pravicí a levicí přinese, jestli se spor opět vyostří, nebo se naopak celá politická scéna přetransformuje do bezbarvé hmoty, kdy politik nebude ani levý, ani pravý, ani zelený, ani modrý, prostě vznikne nová sorta jakéhosi inertního politika, který bude hledat technologické řešení

a rozhodovat většinou „ad hoc“. Lidé by si je pak museli vybírat výhradně podle sympatií, nikoliv podle programu. Takový stav bych považoval za velkou krizi demokracie.

Pokud nebudou mít klasické strany jasné ideové základy a vize, může se objevit nějaká nová, úspěšná, skutečně extrémistická strana. Nemůžeme dneska předvídat, že to budou nějakí novodobí nacisti, mohou se objevit úplně jiné věci, které dneska neumíme posoudit a popsat a může to být skutečně nebezpečné. Lidem se nabídne něco nového, vyhraněného. A pokud se v čele objeví výrazně charizmatická osobnost, můžeme se ještě docela divit.

Názory a nálady lidí se vyvíjejí. Za totality jsme žili v levicové ideologii, i když je otázka, zda měl rovnostářský komunismus skutečně levicový charakter, ale byl tak hodnocen. Po revoluci kyvadlo přelétlo doprava a dokonce se pravicovost brala bezmyšlenkovitě v některých společenských vrstvách, jako určitý bonton. Dnes je už dlouho po revoluci, takže by si lidé měli vybírat podle vize strany, jejich představitelů a argumentů.

Jednou jsem viděl kolegu Jana Rumla v pořadu Kotel, mimochodem byl to příšerný pořad. Zaujalo mě, že když na něj lidé útočili a on se ocitl ve vypjaté situaci, argumentoval velmi podivným způsobem. Několikrát prohlásil, že je pravičák, protože pravice je lepší. Podobný způsob argumentace bychom měli rozhodně opustit a vždy konkrétně zdůvodnit názor či tvrzení. Nelze říci, že pravice je lepší, neboť záleží jak pro koho. Lze však říci: „Já jsem pravičák, protože jsem podnikatel,“ nebo: „Já jsem levičák, protože jsem zaměstnancem“. Jsem -li podnikatel, měl bych vědět, co mi pravicový princip nabízí, a naopak, co mě přináší přístup levicový,

jsem-li zaměstnancem a proč jsem tedy levičák. Úplně kuriózní mi připadá, když se setkám s někým, kdo se nachází v nižší sociální skupině, je osobou sociálně závislou na sociálních transferech a přesto prohlásí, že je pravičák a že volí pravici. Tak to mám pocit, že jsem se setkal buď s masochistou, nebo se sebevrahem, který pracuje na svém sebezničení.

Ještě k otázce působení politiků na voliče. V dnešní mediální a virtuální době máme někdy pocit, že volební kampaň připomíná jakoukoliv jinou marketingovou kampaň, kdy se strana prodává jako zboží prostřednictvím svých představitelů. Pak se může stát, jako se ostatně stalo v USA, že volby může vyhrát či prohrát jediné gesto kandidáta při diskusi na televizní obrazovce.

Máte pravdu, ale nemáme asi možnost, jak tomu čelit. Říká se, že Tomáš Garigue Masaryk měl nepříjemný, až fistulový hlas. Někteří odborníci říkají, že kdyby žil v dnešní mediální době, v žádném případě by nemohl být oblíbeným politikem. Pravda je, že například Winston Churchill nikdy nepůsobil nějakým neagresivním a přehnaně sympatickým dojmem a v dnešní mediální společnosti by měl asi také v politice problém. Čili řada mimořádných osobností by zřejmě v dnešním mediálním světě neuspěla nebo nebyla tak úspěšná. My se tomu ale musíme daným podmínkám přizpůsobit. Měnit je lze pomalu a postupně, ne naráz. Pokud budeme odmala děti učit kriticky myslet, aby bezmyšlenkovitě nepřejímaly jako hlupáci každou informaci, která je v novinách, budou zřejmě v příští generaci zdravě kritičtější a odpovědnější voliči. Tady máme problém

hlavně se starší generací. Její značná část předpokládá, že každá otištěná informace se zakládá na pravdě.

Často se setkávám s tím, že ti novináři neřetězí zprávu podle logiky. Vytvářejí krkolomné dedukce podle svých představ a zájmů. Koukám na to s otevřenými ústy. Bohužel jim jejich špatnou práci spousta lidí baští a žijí tak, že si ráno přečtou či poslechnou, co si mají ten den myslet. Nechají sebou snadno manipulovat, což bychom se měli snažit napravit u dalších generací. V dnešní době mediakracie, když si vezme-me, jak se koncentrují majitelé velkých médií, kteří mají své zájmy a cíle, tak často sledujeme nejrůznější manipulace. Ty pochopitelně vyhovují jen určité části společnosti.

Vy se prezentujete jako racionalista, nicméně někdy to vypadá tak, že racionalita slouží jako služka některým emocionálním zájmům. Nejlépe to mohu demonstrovat na příkladu fanoušků Sparty a Slávie. Každý z nich vždy najde mnoho argumentů, proč je ten jeho klub lepší.

Vy jste hezky popsal příklad Sparty a Slávie. Musím konstatovat, že jsem nikdy nerozuměl tomu, proč jedni fanaticky preferují Spartu a druzí Slávii. Možná jen proto, že chtějí patřit k nějakému táboru. Pro mě jde o úsměvnou libůstku, nebo slabůstku řady lidí, ze které se moc nestřílí. Ale může to být příklad docela dobrého modelu, jak se bez racionálního myšlení někam zařadím. Je to asi způsobeno tím, že řada lidí potřebuje a chce někam patřit. Zatímco národnost si vybrat nemohou, sportovní klub ano. Fanoušek zůstává věrný svému týmu, i když se mu nedaří.

V těch důležitých životních oblastech však hraje racionalita základní roli. Abychom ji mohli efektivně využívat, potřebujeme kvalitní a pravdivé informace. A získat pravdivé informace není zase až tak jednoduché. Když chcete být úplně objektivní, tak musíte čerpat z nejméně dvou zdrojů, pokud možno rozmanitých a protichůdných. Teprve pak máme šanci, že jsme se alespoň trochu přiblížili k pravdě a od toho pak teprve můžete odvíjet racionální rozhodnutí, případně další racionální postupy.

Nedostatek informací bývá však téměř stejně zhoubný jako jejich přebytek. Dnešní informační společnost nás zahltila. Internet je báječný, ale valí se z něj na vás často velice nesmyslné údaje, které by snad bylo mnohdy lepší nevnímat, nepřijímat, nepracovat s nimi. Ve velkém množství informací se obtížně orientujeme a vycházíme-li ze špatných informací, uděláme následné špatné kroky. Ostatně jedna z nejstarších válečných taktik spočívala v podsunování špatných informací nepříteli. Dnes se se špatnými informacemi pracuje nesmírně často. Například marketingovým nástrojem mnoha firem se stala snaha zmanipulovat v rámci reklamní kampaně upravenými informacemi co největší část veřejnosti s cílem maximálního prodeje určitého produktu.

Nejlepší obranou proti takové manipulaci může být především dobré vzdělání, v jehož rámci se lze naučit, jak informace podrobit potřebné logické analýze. Také tato skutečnost posiluje význam co nejlepší vzdělávací soustavy a kvalitních, dobře placených učitelů.

Politici mají obrovský význam, mohou ovlivňovat příjmy jednotlivých profesí..

Některé profese, důležité pro stát i společnost, jsou i po 16 letech ekonomicky silně podhodnocené. Nejvíce mně to vadí u učitelů, zdravotníků a vědců. Hned začátkem 90. let všichni akceptovali názor, že má-li být justice kvalitní, musí jít platy velmi výrazně nahoru. Přestože ani justice dneska není bezproblémová, všichni přijali fakt, že má-li stát získat kvalitní odborníky, musí jim zajistit adekvátní podmínky. Ve školství nám to kupodivu ani tolik nevadí, i když já školství považuji za nejdůležitější sféru společenského života, protože vložené prostředky tvoří významnou investici. Investice do vzdělání a vzdělanosti lidí pak ušetří i na té justici, určitě se méně lidí dostane před soud i do vězení, ale překvapivě i na výdajích na zdravotnictví, protože vzdělanější lidé dovedou lépe pečovat o své zdraví, nejenom méně kradou a přepadají.

Určitě nechci zpochybňovat významnou roli žen, ale jsem přesvědčen, že školství přehnanou feminizací trpí. Určitě by výchovně vzdělávacímu procesu prospělo, kdyby poměr mužů a žen byl vyrovnaný, protože by tento přirozený stav dobře působil i na studenty a žáky. Mám pocit, že tady jsme zaspali a viděl bych to na nějaké skokové navýšení platů v průměru na dnešních 150 procent. Obdobné zvýšení pochopitelně prosazují i u zdravotníků.

Takové výdaje se v určitém časovém horizontu rozhodně vyplatí, především zvýšením kvality života. Je ovšem nutné nějak zajistit finanční prostředky, a to lze jedině přerozdělováním prostředků získaných prostřednictvím přímých i nepřímých daní. Při té příležitosti se

zamýšlím nad tím, zda-li jsou společensky výhodné ty daňové dostihy směrem ke snižování daní. Mnoho států se s ohledem na narůstající globalizaci nyní snaží snižovat daně a daňovým dumpingem přitáhnout nejrůznější investory. Vůbec se nedivím vyspělým západním zemím, které na postsocialistické země koukají skrze prsty a říkají si, že se jim tímto způsobem snažíme dělat nekalou konkurenci. Ono by bylo příjemné neplatit žádné daně. Ano, bylo by to výtečné, ale pak si musíme uvědomit, že nebude na kvalitní školství, na kvalitní zdravotnictví, na infrastrukturu, silnice, policii, konec konců pak nebude ani na tu justici a slušný úřednický aparát. Ten stát se rozpadne. Jestli si někdo myslí, že to bude fungovat, pak se jedná o člověka naivního a naprosto neorientovaného. Moje zkušenost mi říká, že státy s vysokými daněmi jsou státy s vysokou úrovní života, s nízkou kriminalitou, vysokou vzdělaností, péčí o kulturní statky, lidé jsou na vyšší kulturní úrovni, protože na všechny tyto oblasti jde vysoké procento ze státních příjmů.

Zkvalitnění školství nepomůže ani zavedení školného. Pro bohatého školné není problém, pro chudého to může být bariéra. Představy, že si někdo vezme půjčku a bude ji splácet za dvacet let, jsou nesmyslné. Jednak to školství ekonomicky příliš nepomůže, navíc vystudovaní lidé budou muset v okamžiku zvýšených nákladů s pořízením bytu a založením rodiny začít splácet svá bývalá studia. Pak má každý úplně jiné startovací podmínky.

Mnoho společensky významných profesí s nezbytným vysokoškolským vzděláním je stále nesmírně finančně podhodnoceno, což považuji za základní chybu. Vedeme o tom i diskuse na vládě. Skutečně je třeba urychlit růst platů učitelů, zdravotníků, vědců, ale myslím

si, že si to zaslouží i mnozí pracovníci v kultuře, protože ty často drží v zaměstnání pouze nadšení a fandovství. I tito lidé by měli mít svou práci solidně zaplacenou. Bohužel, všechny tyto profese mohou být placeny pouze z daní. Tudíž skutečně nemohu souhlasit s názory, že čím více se daně sníží, o to se nám bude žít lépe. Domnívám se, že o to hůře chudí lidé dosáhnou na slušné školy, o to hůře chudí a průměrní lidé dosáhnou na kvalitní zdravotnictví. Za každou silnici budeme platit mýtné nebo budeme chodit pěšky. Nevím, zdali budou zavedeny i poplatky u policie.

Měli bychom si tedy uvědomit, co jsou priority moderního, západního světa. Jsem přesvědčen, že prioritou je sociální stát, sociálně tržní hospodářství s nezbytnými peněžními transfery. Já také, když vidím každý měsíc na výplatní pásce a jednou za rok v daňovém přiznání kolik zaplatím na daních, tak si z folkloru zanedávám na stát, že mi bere takové peníze. Ale zároveň bych se nezlobil, kdyby to bylo ještě víc. Třeba nechápu, proč bylo zrušeno to nejvyšší daňové pásmo. Lidé s opravdu vysokým příjmem by měli mít dle mého názoru ještě vyšší daně, než mají teď, konečně v jejich osobním zájmu je mít sociální smír a slušnou společnost bez strachu z únosů a vydírání.

V Německu takové daňové pásmo existuje. Nejvyšší daně u nejvyšších příjmů dosahují až 50 procent. A ve skandinávských zemích jsou daně ještě vyšší. Když se však podíváme, jak tam vypadají ulice, města, nemocnice, v jakém stavu se nachází policie, justice, státní správa, dojdeme k závěru, že v zemích s vyššími daněmi najdeme vyšší kvalitu života. Nenajdeme však zásadní bariéry mezi chudými a bohatými. Zatímco v zemích, kde

mají ty daně podstatně nižší, jsou rozdíly daleko vyšší a bolestnější, třeba v řadě zemí Latinské Ameriky. Bohatí musí žít téměř za drátěným ploty s kulomety, zatímco chudí doslova živoří. Já si myslím, že to není správná cesta.

Znovu opakuji, že školství tvoří nejdůležitější složku. Miloš Zeman říkával: „V každém městě má být nejdůležitější škola.“ Já dodávám: „A nemocnice, nikoliv banka.“ I ty jsou pro společnost důležité, ale může se bez nich nějak, lépe či hůře obejít. Ale bez kvalitních škol a nemocnic ne. Velice mě mrzí, že mnozí moji kolegové na mě koukají jako na bývalého odboráře, který vidí problém zdravotníků a učitelů v platech. Ale já jim vysvětluji, že chceme-li založit budoucí prosperitu tohoto státu, tak jedině na školství a učitelích. Ovšem chceme-li je opravdu zaplatit, nesmíme podléhat tlakům různých lobby, které by si přály daně vygumovat úplně a sociální stát úplně zlikvidovat, odvézt do starého železa.

Václav Klaus a Miloš Zeman

Jak se vyvíjel váš vztah k Václavu Klausovi?

Musím přiznat, že mě Václav Klaus zpočátku, na začátku 90. let, do jisté míry očaroval. V té době jsme přesně nevěděli, kdo je kdo. Kdo je přítelem Václava Havla. Samozřejmě, určité osobnosti jsme znali, jako Jiří Dienstbier, se kterým jsme se posléze spřátelili, Petr Uhl, Saša Vondra. O nich a jejich blízkém vztahu k Václavu Havlovi jsme věděli ze Svobodné Evropy. Havel byl pro mě, jako ostatně pro mnoho dalších, velkým symbolem boje proti totalitě, lze říci, že přímo modlou. Poprvé jsem ho tváří v tvář viděl, když přišel do velké posluchárny Purkyněho ústavu na Albertově. Přišel tam na besedu se studenty. A nějak podvědomě jsem bral Václava Klause za blízkého spolupracovníka Václava Havla, navíc se prezentoval jako schopný ekonom.

Brzy se projevil jako nesmírně inteligentní člověk, pragmatik s tahem na branku. Tehdy jsem si cenil i Petra Pitharta, ale trochu mi vadila jeho váhavost. Každý, kdo mě zná, ví velice dobře, že mám-li si vybrat mezi váhavým člověkem a střelcem, tak si vyberu střelce. A tehdy jsem věděl, že myšlenky, které Václav Klaus propagoval, je potřeba podpořit. Především tu hlavní, která zjednodušeně zněla takto: „Rychle mezi západoevropské země, žádné váhání, žádné hledání nějakých třetích cest a variant.“ Prezentoval jako náš příklad Německo, Rakousko,

Švýcarsko, země, které mi byly blízké. Hovořil o tržním hospodářství, popřípadě o sociálně tržním hospodářství, dokonce mám pocit, že tento termín měla ODS v jednom ze svých programů. Mne tento proud natolik oslovil, že jsem vstoupil do Občanské demokratické strany, když vznikala, takže někdy na začátku 90. let. Tehdy se odštěpovala od Občanského fóra. Do dneška jsem přesvědčen, že jeho počáteční myšlenky a první kroky byly správné. Například nastartování a realizace malé privatizace, aukční prodej restaurací, obchodů, barů. Kdo dal víc, ten zvítězil. Samozřejmě jsem podporoval restituce. Princip, že je-li něco sebráno nezákonně, musí se to v právním státě vrátit, je jednoznačně správný.

Váhat a přemýšlet, zda Václav Klaus jde s celou svou ODS správným směrem, jsem začal v souvislosti s kuponovou privatizací. Nemůžu říci, že jsem ji jako Miloš Zeman prohlédl úplně hned na začátku, na začátku jsem podlehl argumentaci, že se jedná o dobrou cestu, jejímž prostřednictvím se mohou lidé dostat k majetku a vlivu na chod našich největších podniků, ale už záhy, jakmile se objevil Kožený, mi v hlavě začalo poplašeně zvonit, že fondy nejsou správné. Vznikly další fondy, které skupovaly od lidí kupony. Já jsem také kuponovou knížku měl, ale žádnému fondu jsem ji nesvěřil. Fondy mi přišly jako popření prvotní myšlenky, že akcionáři mají být občané. V tom jsem viděl náznak spekulace.

Bylo mi dost protivné, že se tehdy Václav Klaus tolik ukazoval s Viktorem Koženým a ať už přímo či nepřímo cestu koncentrace, a tím i spekulaci, podporoval. Tam pro mě vznikl první vážný názorový problém. Další se objevil v okamžiku, kdy Václav Klaus hovořil o tom, že neumí roz-

lišit peníze špinavé a čisté. Možná to opravdu neuměl, ale v ten okamžik šlo o základní poselství, které tím sdělil.

V té době toto sdělení mnoho podnikatelů chápalo jako určitý impulz.

Ano, samozřejmě impulz, protože to řekl člověk s poměrně velkou autoritou, nepochybně vzor pro řadu lidí. Když to řekne, tak řada lidí má pocit, že jejich kriminální, pochybné či problematické chování je legitimizováno a schváleno, je správné.

Zásadním velkým zklamáním se pak pro mě stal vztah Klause ke střední třídě a intelektuální vrstvě. Tehdy jsem pracoval jako mladý, začínající lékař a s nepříjemným překvapením jsem sledoval jeho nezájem, i nezájem ostatních politiků o život učitelů, vědců, lékařů, ale i mnohých dalších velmi kvalitních zaměstnanců, například z oblasti kultury. Tehdy jsem měl pocit, že nás zradil. Že se neřídil svými proklamacemi a sliby. Tehdy jsem začínal mít pocit, že jsme revoluci prohráli. My, kteří jsme tam byli, my, bývalí studenti, ze kterých se stali zaměstnanci.

Neříkám, že jsem hrál v revoluci zásadní roli, ale zúčastnil jsem se těch shromáždění, objel jsem republiku a vylepoval plakáty, několikrát jsem přispěl na jejich výrobu. Podílel jsem se na ní a náhle jsem měl pocit, že jeho zájem a zájem jeho vlády na nás vůbec nebyl upřen a že není centrován ani na další středoškolsky a vysokoškolsky vzdělané zaměstnance.

Můj velmi dobrý přítel, Richard Pleva, se kterým jsem demonstroval na Národní třídě 17. listopadu, tehdy také začínající lékař, jednoznačně prohlašoval, že odejde do Spojených států, že tady to nemá cenu, že se

tady na naši profesi opravdu kašle. A nešlo jen o aktuální hodnocení. Šlo o trend. Očekával jsem určitý pozitivní trend, ale najednou mi došlo, že není vůbec žádný. Čekal jsem, že jak proběhla malá privatizace, půjde to i s velkými podniky. A uvědomil jsem si, že se nic neděje, že banky a fabriky nejsou privatizovány vůbec, a že tam vzniká jakási podivná vrstva lidí, propojených s ODS, že vznikl takový podivný bankovní státní systém. Banky půjčovaly lidem, kteří neměli ani korunu, a tito lidé, z titulu toho, že byli náměstky nějaké fabriky, tu fabriku koupili a hned dávali na odiv, že jsou velcí kapitalisté, velcí a velmi bohatí lidé. Kupovali si velká auta, kouřili tlusté doutníky, chodili na večírky, ale já věděl, že za těmi lidmi není nic. Nebyly za nimi jejich peníze, nebyly vědomosti, schopnosti, nebyla za nimi práce. Skutečný fungující systém tržního hospodářství, na který jsme stále čekali, byl postupně zdiskreditován.

A najednou jsem nabyl přesvědčení, že Václav Klaus něco jiného říká a něco jiného dělá, proklamace a realita se od sebe značně vzdálily. V té chvíli ve mně začal vůči němu růst kritický názor. Do jisté míry i odpor, protože jsem měl pocit, že své správné názory svými skutky a každodenní politikou diskredituje.

Podobný názor sdílela téměř polovina členů naší základní organizace ODS v Praze 6, kde byl předsedou pan Zahradil. Druhá polovina se buď nestarala o nic nebo se starala o své osobní zájmy. Působilo tam mnoho lidí z radnice a mnoho architektů. Žasnul jsem, kolik tam těch architektů bylo a zprvu jsem nechápal proč, ale brzy mi vše došlo. Začali obsazovat radnici a k nám se pak donášely různé informace o převodu obecních pozemků do soukromých rukou, o průběhu privatizace hotelu Pra-

ha a o dalších podivných akcích obestřených různými zvláštnostmi. Tak jsme se snažili některé z aktérů obvolat, mám pocit, že jsem tehdy byl v nějaké komisi, tuším, že v revizní komisi okresního sdružení, dokonce jsem jednou byl na nějakém, zřejmě celopražském sněmu, a stále více jsem se utvrzoval v přesvědčení, že ODS jde nějakou divnou cestou.

Nejednalo se jen o můj názor. Bylo nás tam víc. Zkusili jsme nezvolit či odvolat několik lidí z vedení. To se nezdařilo, bylo relativně málo hlasů a já jsem nabyl dojmu, že to nemá cenu a že tím, že tam jsem, podporuji smutný stav, kdy se lidem něco říká a něco jiného se pak dělá. Například se lidem říká, ať si utahují opasky, ale tady se opasky hodně povolují, tady se rozděluje ten lup, ta kořist, co se získala. Občas se vykoukne z okna a těm lidem venku se řekne: „Bída je, musíte se uskromnit, víc pracujte.“ To jsem nemohl snést, a tak jsem té organizaci zaslal dopis, kde jsem se s ní rozešel. Jako hlavní důvod jsem uvedl, že nemohu vydržet ten přezíravý postoj vůči střední třídě a inteligenci.

Pak přišlo založení Lékařského odborového klubu. Václava Klause jsem znal pouze zprostředkovaně, přes ministra Rubáše a některé poslance. Jednou jsme šli za předsedou Zdravotně sociálního výboru v Poslanecké sněmovně, také členem ODS, myslím, že se jmenoval dr. Syka. Ten s námi také pěkně vyběhl. Choval se jako špatná parodie na Václava Klause.

Když jsem pak byl prezidentem lékařské komory, tak tento pan doktor, jakmile neslavně skončil v politice, potřeboval od nás odborné přezkoušení, neboť dlouho nevykonával praxi. Stal jsem se členem komise, která ho přezkušovala. Uměl toho opravdu hodně málo. Takže

kdybychom chtěli, myslím, že by se na nás nikdo nezlobil, kdybychom ho vyhodili. Nakonec na asi pátou doplňující otázku řekl alespoň něco, tak jsme mu velkoryse zkoušku dali. On sám nakonec uznal, že toho moc neuměl a že si bude muset doplňovat vzdělání. A skoro se slzami v očích vyslechl verdikt komise. Nevěřil, že mu nevrátíme jeho arogantní přístup.

V rámci různých stávek a aktivit jsem se pak samozřejmě setkal i s Václavem Klausem na nejrůznějších vystoupeních a besedách. Jednou, na jedné diskusi v televizi akcentoval, byl tam myslím pan Dušek ze železničních odborů, že ti železničáři ho trápí, protože mohou poškodit hospodářství. Šéfovi odborové organizace učitelů však doslova řekl, že ať si učitelé stávkují třeba rok, protože děti budou mít radost a nic se nebude dít. Tohle mě naprosto uzemnilo, protože u takového člověka bych očekával naprosto odlišný přístup. Měl by vědět, že se stávkou na železnici se nějak vyrovnáme, ale stávka učitelů může nadělat do budoucna daleko větší paseku. A to nejenom frustrací učitelů, která může mít též nedozírné následky. On však železničářům ustoupil a s učiteli a s námi vyrazil dveře. Tedy s učiteli úplně a s námi se o to pokusil. Pak vyhodil ministra Rubáše, protože si myslel, že za to mohl on. Hlavní díl viny byl však přímo na něm osobně.

Brzy jsem pochopil, že Václav Klaus má jednu zajímavou vlastnost. Když do něj šťouchnete, tak vždy reaguje. Neumí být nad věcí a přejít to. My jsme to už pak měli jako sport. Třeba jsme ho nějak přes noviny pošťouchli a náramně jsme se pak bavili. Stalo se to náplní mnoha různých akcí. Jeho reakce, které byly vždycky podrážděné, nás nesmírně těšily. A tak jsme vymysleli, jako součást protestu, že mu budeme posílat dárky. Na Úřad vlády pak

začala chodit spousta věcí. Od někoho jsem třeba dostal panáčka s motýlkem, neboť jsem v té době často motýlka nosil, tak jsem mu ho poslal, jiný kolega mu poslal nové lékařské boty, další fonendoskop, takže mu chodily různé věci, denně desítky, v nejlepším období možná i stovky. Oni to museli všechno rentgenovat, rozbalovat, evidovat a Václav Klaus na to samozřejmě náležitě reagoval takovým tím svým typickým kroucením hlavy, jak je to neuvěřitelné. A my jsme se velmi dobře bavili.

Jedno zajímavé setkání s ním jsem zažil úplně náhodně. Přátelství mě pojilo s panem Nekolou ze Žofína. On pořádal taneční polepšovny pro lidi středního a vyššího věku, mě na ně zval a já tam občas chodil. Několikrát jsem tam potkal Livii Klausovou, která se této akce, na rozdíl od svého manžela, zúčastňovala poměrně pravidelně. Livie byla velice příjemná. Občas jsme se bavili o politice. Říkala, že nečte noviny a že se radši příliš nekouká na televizi, protože o nich píšou a mluví špatně. Mě trošku zarazil ten subjektivismus. Mně vždy přišlo, že píší špatně o nás a ne o nich, tak je vidět, jak je to lidské vnímání a hodnocení subjektivní.

A jednoho dne, zrovna v době „Sarajevského atentátu“, na mě vyšlo místo u stolu Livie Klausové. Byl jsem tam s jednou kamarádkou a paní Klausová nabyla dojmu, že spolu žijeme nebo alespoň máme blízký vztah. Jednalo se však o víceméně náhodnou kamarádku, se kterou jsem se znal ze záchranky. Neměl jsem s kým jít, tak jsem ji požádal, zda by mě nedoprovodila. Bylo to příjemné mladé děvče a nevědělo, jak má reagovat, když se jí paní Livie ptala, kam pojedeme na dovolenou a kdy budeme mít děti. Ani já už jsem pak neměl sílu jí vysvětlovat, jaký náš vztah ve skutečnosti vlastně je.

Po vyptávání jsme začali hovořit na jiné téma. Václav Klaus zrovna skončil jako premiér a ona říkala, že se budou muset vystěhovat z premiérského domu, že nemají zařízený byt, doslova říkala: „Klaus nemá ani postel...“ Já nevěděl, co přesně mám dělat, jestli jim to mám pomoci zařizovat nebo jestli je mám začít litovat. Shodou okolností v ten den, při příležitosti ukončení premiérství Václava Klause, jsem byl osloven nějakými novináři, kteří se mě ptali jako předsedy LOK, co tomu říkám. Tak jsem samozřejmě nešetřil ostrými výrazy, uvítal jsem s nadšením, že skončil a vyjádřil názor, že tam konečně bude někdo rozumnější.

To všechno mi znovu procházelo hlavou a v tu chvíli přišel Václav Klaus a sedl si pochopitelně k našemu stolu. Ihned po svém příchodu se na mě obrátil s takovým tím dotčeným tónem: „Vy jste dneska dal do novin, že..“. Tak jsem mu řekl, ať si to tak nebere, že on se o mně určitě také nevyjadřoval vždy uctivě. Na má slova reagoval svou typickou bolestnou grimasou a kroucením hlavy, jak je to neuvěřitelné.

Nakonec jsme opustili politiku a následoval docela příjemný rozhovor i večer s ním a s jeho paní. Chápu, že mu v té době nemuselo být příliš dobře, ale obdivoval jsem ho, že vyrazil poprvé na Žofín zrovna v tento vypjatý okamžik, kdy prožíval nepříjemné chvíle a stal se terčem médií.

Média k němu byla v polovině těch 90. let nesmírně servilní. Mě jako jeho kritika kopala a zesměšňovala. Tatáž média, titíž novináři, když se vše otočilo, začali kopat zase do něj. To se mi pochopitelně nelíbilo. Vybavil jsem si při té příležitosti tragický konec života Karla Čapka. Z národního hrdiny, přítele pana prezidenta Masary-

ka, se stal náhle zrádce. Ti samí, kteří ho obdivovali, na něj náhle uspořádali štvanici.

Večer tedy nakonec probíhal v příjemném duchu, hovořili jsme o různých věcech, nakonec jsme zjistili, že s tou postelí to nebude zas tak horké, že on je natolik silná osobnost a že vše určitě přečká. A opravdu přečkal, udržel si svou pozici v ODS a brzy se stal předsedou Poslanecké sněmovny.

Tam jsem s ním měl několik dalších setkání, o poznání méně příjemných. To už byl Václav Klaus opět na koni. Přijal mě tehdy jako prezidenta lékařské komory. Když jsme hovořili o záležitostech z medicíny, projevil se naplno jeho klasický profesorský přístup. Vytáhl papíry, začal něco kreslit a vysvětlovat, jak se mýlíme. Přitom musím konstatovat, že jeho znalosti byly zcela povrchní, jednalo se o opravdu velice laický pohled na věc.

Jeho problém byl, že vůbec neposlouchal skutečné argumenty. Nebyl ochoten nechat si je vysvětlit. Realita byla jiná, než si myslel. Pochopil jsem, že je to jeho zásadní problém, ovšem i problém dalších velmi vyhraněných osobností, přesvědčených o své neomylnosti. Mají pocit, že všemu rozumí, a že jedině jejich názory jsou správné.

V následujícím období jsem s ním měl ještě několik rozhovorů na různých společenských akcích. Jednou, na večeru televize Prima, jsme měli relativně dlouhý rozhovor o příjmech lékařů a celé střední třídy. Zastával jsem názor, že by měly výrazněji růst, a on oponoval, že společnost musí nejdříve ekonomicky vyrůst a teprve pak že může lépe platit lékaře. Já jsem mu říkal, že ve světě to vždy nefunguje takto jednoznačně, aby absolutně platilo, že čím bohatší stát, tím bohatší lékaři a učitelé. Exis-

tují i jiné modely, bohaté země s méně bohatými lékaři a chudé země s lékaři bohatými. A že u nás je to skutečně dědictví komunismu, těch 40 let rovnostářství. Zatímco v minulosti, před Bismarckem zavedeným zdravotním pojištěním, byla medicína skutečně tržní. To znamená, že si mohli lékaře dovolit jen dobře situovaní lidé a vše se platilo v hotovosti, vznikla tržní cena lékaře. V těch dobách přirozený ekonomický proces vytvořil stav, v němž lékaři tvořili ekonomickou elitu. Po zavedení solidárních systémů si lékaři svou ekonomickou úroveň udrželi, udrželi si významný příjem. Na rozdíl od totalitního rovnostářského režimu. Pamatuji si, že když můj otec začal jako šéf kliniky, naše sousedka na chalupě, krmička a dojička v místním kravíně, brala více než on. On bral asi 3500 korun, ona 4500 korun plus naturálie. Běžní lékaři u otce brali 2500 korun hrubého.

Tak jsem mu říkal: „Podívejte se, došlo k tomu, že za toho minulého režimu měli advokáti stejně jako doktoři, takže 2,5 tisíce až 3 tisíce. A jaká je situace dnes? Právníci své služby zprivatizovali, využili volné tvorby cen a dneska vydělávají statisíce. Příjmům v privátní sféře se u právnických povolání přizpůsobily i příjmy státních zaměstnanců, tedy soudců či státních zástupců. Většina lékařů je také závislá na státu, stát to řeší vlastně arbitrárním rozhodnutím a to nemá žádnou logiku.“ Tak s tím on nesouhlasil a tvrdil, že musí být nejprve zdroje. Vysvětloval jsem mu, že ty peníze spolykají jiné investice, např. léky, přístroje, výstavby. Také jsem mu říkal, že ve zdravotnictví lze vždy najít důvod a argumentaci, proč nedát peníze na platy a proč je dát na něco jiného. Vždycky nějaká střecha poteče. Vždycky bude někde pokoj s více lůžky, s horší sprchou. Vždycky tu

bude nějaký nový lék, který je drahý a který by mělo dostat co největší množství pacientů. Vždy budou přicházet nové a dražší přístroje. Takže se jedná o arbitrání stanovení priorit, jestli je pro něj prioritou člověk, který umí léčit a na kterém je celý systém postaven, odborník s jeho schopnostmi a know-how, nebo zda je prioritou chromovaný operační sál, zda by nestačil jen vykachlíkovaný. Jednalo se o zajímavý rozhovor, bohužel však málo účelný. On nepřesvědčil mě, já nepřesvědčil jeho.

No a poslední naše setkání se uskutečnilo po mediální přestřelce, když mě premiér navrhl na pozici ministra. Václav Klaus prohlásil, že mě nejmenuje, dokud se nevzdám nejdříve funkce prezidenta Lékařské komory. Bylo mi jasné, že součinnost prezidenta komory s ministrem je problematická, i když zákonem není zakázána. Ani zákonem o střetu zájmů ústavních činitelů není zakázána. Ovšem už časově se něco takového nedá stihnout, nehledě k poněkud odlišným posláním obou institucí. Já jsem to tak i chápal, v souladu s dikcí zákona, takže jsem prohlásil, že po jmenování ministrem v komoře logicky skončím. Právníci mi radili pouhé přerušení výkonu funkce, poukazovali na skutečnost, že do voleb je krátká doba a řada ministrů řeší svou situaci, třeba když jsou právníci, pouhým přerušením svých dosavadních aktivit.

Je fakt, že komoře jsem hodně dal, byl jsem tam téměř 8 let a dané problematice jsem rozuměl, takže jsem měl zaručeno, že ještě 2,5 roku bych v jejím čele mohl stát. Takže jsem vyměnil půl roku na ministerstvu s nejistým koncem za minimálně ještě 2,5 roku pozice prezidenta Lékařské komory. Právníci správně argumentoval, že stačí přerušení, já na ten půlrok funkci předám, budu dělat ministra a pak se do ní vrátím.

To Václav Klaus neakceptoval a já měl samozřejmě pocit nestejného přístupu, protože u řady jiných s podobným řešením situace problémy nejsou. Navíc i ústavní právníci říkali: „Podle našeho soudu to není střet zájmů. A navíc prezidentovi republiky nenáleží zasahovat do profesní samosprávy, maximálně by mohl chtít nějakou deklaraci, že se po jmenování do funkce vzdáte aktivit, které by mohly být ve střetu zájmů.“

V tomto duchu jsem také Václavu Klausovi napsal čestné prohlášení, že po jmenování do funkce se vzdám veškerých aktivit v komoře, což on neakceptoval. Nakonec se vše podařilo vyřešit až s pomocí pana premiéra a jeho úřadu s tím, že jsem na pozici prezidenta Lékařské komory rezignoval.

Z mého případu vyplývá, že si Václav Klaus v roli prezidenta republiky dovolí jít podle názoru renomovaných právníků hodně za hranu zákona. Je zajímavé, že společnost mu to toleruje, já jsem mu to však tolerovat nechtěl. Proto zazněly výrazy, které v mnoha lidech vzbudily údiv nebo dokonce odpor. Já si myslím, že jsem se nedopustil vůči němu žádné hrubosti. Jednalo se jistě o trochu zesměšňující vyjádření, ale určitě ne hrubé. A na druhou stranu si myslím, že to byl on, kdo vše vyprovokoval svým ne úplně obvyklým, standardním přístupem. Zajímalo by mě, zdali takto bude přistupovat ke svým kolegům z ODS, když se dostanou do vlády, a bude je trápit, aby předem, před jmenováním do funkce řešili záležitosti, které by se měly řešit až potom. Nezbyvá mi než to brát trošku jako osobní mstu za ta léta, co jsme se škorpili a přestřelovali skrze média.

To jmenování působilo naprosto unikátně. Lidé z protokolu mi líčili budoucí průběh, informovali mě, jak

nejdřív bude mluvit on, potom budu mluvit já, jak vše bude probíhat. A pak vše proběhlo snad za necelou minutu, takže se zřejmě jednalo o nekratší jmenování v dějinách republiky. Václav Klaus přišel, my jsme nastoupili, z mých úst zazněl krátký slib, on mezi zuby, pod svým knírkem procedil: „Snažte se toho moc nezkazit“. Já jsem se na něj ironicky podíval a řekl jsem mu: „Vynasnažím se“. Tím celý ceremoniál skončil. Stal jsem se prvním ministrem, se kterým si prezident nepřipil, což mě nijak nemrzí, ale myslím si, že to naprosto vypovídá o Václavu Klausovi, o jeho osobnosti a naprostém nedostatku velkorysosti a nadhledu. On se skutečně musí poprat o každý kamínek, o každou větvičku prostě proto, že má pocit, že musí vyhrát každý zápas, každý set, každý míček.

Miloš Zeman je zřejmě jiný typ osobnosti než Václav Klaus.

Miloš Zeman je určitě jiná osobnost. Já jsem ho viděl poprvé na živo během studentské stávkou po listopadu 1989. Znal jsem sice jeho proslulý článek v Technickém magazínu, ale o něm osobně jsem nic nevěděl, neboť nepatřil do skupiny disidentů citovaných Svobodnou Evropou. Pak jsem ho konečně poznal, přišel na besedu do narvané posluchárny v Patologickém ústavu, vystříhl brilantní přednášku, při které jsme se váleli smíchy, tleskali a pochopili, že ten člověk je skutečně nevšední osobnost, které to myslí velmi originálním a neotřelým způsobem.

Pak nějak z mého zřetele vypadl a náhle se objevil v sociální demokracii, což mě trochu překvapilo, protože tehdy nebylo o sociální demokracii moc slyšet, nepatřila

v té době k nějakému hlavnímu politickému proudu. Ale vzápětí, jakmile se objevil v jejím čele, vše se jako mávnutím kouzelného proutku změnilo. Musím říct, že čím dál tím víc jsem se na Miloše Zemana koukal s otevřenými ústy, co všechno může jedna osobnost, jeden člověk dokázat. Strana, do té doby svým politickým významem na okraji parlamentního politického spektra, začala náhle prudce stoupat nahoru a jednoznačně opanovala politický prostor. Působil na veřejnost svým vystupováním, svými znalostmi, svým kouzlem osobnosti.

Jako by přijal roli takového toho chytrého českého Honzy, toho řízného „plebejce“, kterému to dobře myslí, je vzdělaný a těm pyšným a sebevědomým pánům, jejichž představitelem byl tehdy Václav Klaus, symbol navoněného „panáka“ nahoře, to prostě natře. Natíral mu to dlouho, perfektně a účinně. Klaus byl jakoby vygumován, když se s ním dostával do nějakých střetů, a můžu říci, že jsem si to moc užíval.

Miloš Zeman je nesmírně vzdělaný a vtipný, slyšel jsem pár jeho projevů pronesených spatra a snažil jsem se od něj co nejvíce učit. Byl schopen v Poslanecké sněmovně přednést projev, při kterém utichali i oponenti. Efektu dosahoval jednak tou vtipností, skladbou vět a nenapodobitelnou intonací, současně faktickou náplní svého proslovu. Slyšel jsem jeho projev o statečnosti a odporu, který přednesl ku příležitosti osvobození v Pantheonu Národního muzea, a často na něj vzpomínám.

Zkrátka je mi líto, že odešel z vrcholové politiky na ten svůj deklarovaný důchod. Velice jsem uvítal možnost ho navštívit na jeho chalupě na Vysočině. Byl to opět příjemný rozhovor. Miloš Zeman je stále obklopen knihami, stále sleduje dění, stále přemýšlí, co dál. Uvědomil jsem

si, jaká je škoda, že neuspěl v prezidentské volbě. Je to samozřejmě jiný typ, než je Václav Klaus, ale z mého pohledu by byl výborným prezidentem a určitě by možná byl na mezinárodní úrovni přijímán a vnímán lépe než Václav Klaus.

Navštívil jsem Evropský parlament ve chvíli, kdy jeho místopředseda uspořádal mimořádnou tiskovou konferenci, která se týkala prohlášení a stanoviska Václava Klause k návrhu Evropské ústavy. Nemyslím si, že ta ústava byla optimální, ale na druhou stranu ten eurofobický, oni říkají euro-skeptický, já říkám eurofobický, přístup Václava Klause, kdy on má pocit, že co z EU přichází, zlé a špatné je, vyvolal velice ostrou reakci, která určitě nikomu nemůže být ku prospěchu. Bylo tam i hodně českých novinářů. Zarazilo mě, že jsem tuto poměrně důležitou skutečnost pak nikde v českých médiích nenašel. Oni dokonce vyzývali Václava Klause k rezignaci, protože říkali, že není dost dobře možné, aby se hlava státu Evropské unie takto k Unii a jejím snahám stavěla. Zde si nikdo nedovolil napsat, že Václav Klaus byl vysokými funkcionáři evropského parlamentu vyzván k rezignaci. Myslím si, že zbožštění funkce českého prezidenta je málo racionální a hodně emotivní. Každý si v Čechách ublíží, když kritizuje prezidenta republiky.

Abych se vrátil k Miloši Zemanovi, jsem přesvědčen, že by Miloš Zeman byl v Evropě daleko akceptovanější a pro Českou republiku by asi zajistil lepší náhled vysokých politiků Evropské unie na Českou republiku. Myslím si, že se díky Václavu Klausovi v tomto směru můžeme dočkat ještě skutečně nepříjemných překvapení.

Jak je to u Václava Klause a Miloše Zemana se smyslem pro humor?

Já jsem Václava Klause se smyslem pro humor nikdy nezažil, takže ho asi nemá. Naše rozhovory netrvaly desítky hodin, ale myslím si, že by to na několik hodin vyšlo. A kdykoliv jsme se setkali, dělal na mne dojem člověka, který působí jako oživlý pomník. On jako by byl sám sobě svým pomníkem. A pomníky se nesmějí. Miloš Zeman je naopak ten inteligentní český Honza i s tím smyslem pro humor, se smyslem pro vtip. Dovede si dělat legraci i sám ze sebe. Teď tady nechci nic podsouvat, možná, že by lidé v blízkosti Václava Klause řekli, jak se mýlím ve svém hodnocení, že on je také člověk vtipný, ale mě přijde, že když on vidí nějaký vtip o sobě, tak nasadí tu bolestnou grimasu a kroutí nevěřičně hlavou: „Kdo mohl takovou hloupost vymyslet.“

Existuje rozdíl mezi Václavem Klausem v médiích a ve skutečnosti?

Neznám jiného člověka, který v reálu vypadá a hlavně jedná o tolik hůře než na fotografii nebo v televizi. U většiny lidí platí spíše opak. Ti, kteří nepůsobí na obrazovce příliš dobře, ve skutečnosti obvykle příjemně překvapí. Václav Klaus je v tomto směru naprostou raritou, výjimkou potvrzující pravidlo.

ZDRAVOTNÍ SYSTÉM

Nejedná se o šíření poplašné zprávy, když novinář napíše, že je naše zdravotnictví v krizi?

Zřejmě ano. Na veřejnost stále více působí virtuální realita. Když ovšem hovoříte s pacienty, zvláště s těmi vážně nemocnými, tak naštěstí většina z nich, sedmdesát až osmdesát procent, vyjadřují se zdravotní péčí spokojenost. Největší procento stížností v nemocnicích zaznamenáváme na stravu, někdy na chování personálu, většinou sester, méně často lékařů. Zatímco když se zeptáte zbytku společnosti, která je masírována různými sdělovacími prostředky, tak tam to dopadá naopak, tam jsou dvě třetiny nespokojeny a třetina je spokojena. Kuriózní na tomto stavu je skutečnost, že ti nespokojení se zdravotnictvím prakticky nepřišli do styku, případně jen okrajově, takže není obtížné pochopit, jak ke svému názoru přišli.

Vliv médií, často negativní, můžeme označit obecně za svízele moderní společnosti. Noviny i televizní zpravodajství obsahují spoustu vražd, přepadení, neuvěřitelné hrůzy, ale podle statistiky se většina lidí s nějakou vážnější kriminalitou za celý život nesetká, neberou-li že jim někdo ukradne třeba peněženku nebo vykrade auto, což jistě není příjemné, ovšem neohrozí jejich život či zdraví. Ale když se ptáte lidí, co je nejvíc trápí, všichni řeknou, že vážná kriminalita, neboť se na ně valí z médií,

statování často vyvolá obrovský údiv, protože jsme zvyklí říkat, že zdravotnictví je černá díra, ve které se všechny prostředky ztrácí a že je nutné tento systém razantně transformovat, změnit, předělat. Před těmito názory bych chtěl trochu varovat. Náš systém určitě má své chyby a neefektivní místa, své takzvaně černé díry, kde se peníze ztrácí nebo řekněme neefektivně využívají. Ale jak jsem cestoval po světě a studoval nejrůznější systémy, zjistil jsem, že každý systém má mezery a nedostatky – neexistuje zcela bezchybný model. Naší snahou tedy musí být v první řadě tato problematická místa popsat, identifikovat a průběžně odstraňovat. A to je role státu - ministerstva. Jsem přesvědčen, že optimálním řešením je kultivování systému, ne jít nějakou revolucí. Objektivně na něj stále můžeme být hrdí, že za takové peníze, ve srovnání s ostatními vyspělými státy relativně malé, produkuje současnou úroveň a výsledky.

Myslíte si, že by se například ze zdravotního pojištění měla platit strava v nemocnicích, stejně si ji doma musí každý koupit a zaplatit sám?

To je samozřejmě velká otázka, protože budí emoce. Čistě z pragmatického hlediska, když jsem doma sám a mám zlomenou nohu, tak si rohlíky koupím sám, protože mi je zadarmo nikdo nedá. Když ležím v nemoci, mám rohlíky zadarmo. Nelogická věc. Nechápu, proč již dávno není odstraněná. Ona má ovšem i své technické problémy. Zjistíte, že řada lidí nebude mít s sebou peníze, takže budou posílat složenky. Většinou ale nepůjde o částky desetitisícové, ale spíše stokorunové. Ty pak bude muset někdo vymáhat. Nedej bože, když pacient

zemře a nemocnice bude vymáhat po příbuzných ještě peníze za stravu. Oni mě tam umožili blízkého příbuzného a my tady ještě musíme platit dva tisíce za jeho stravu. Nemocnice budou muset mít někoho, kdo se jim o to bude starat. Myslím si, že je to dobrá cesta, ale musíme na to najít nějaký jednoduchý nástroj, jak docílit, aby se lidé podíleli na nákladech za stravu a současně se jednalo o způsob tak efektivní, aby vymáhání a správa těchto poplatků nestála víc, než se vybere.

Napadl mě systém, který bych dal k diskusi již dnes a některé nemocnice kupodivu tím směrem jdou. Co je základ stravy v nemocnicích? Zajistit přísun kalorií, vitaminů a minerálů. Nemá to být žádný gurmánský super zážitek. Takže spočítáme základní kalorickou hodnotu stravy složené z nejlevnějších surovin tak, aby obsahovala vše potřebné, a zjistíme, že se vejde do pár desítek korun. Taková strava by mohla být zadarmo. Všem ostatním, kteří by chtěli a mohli, tedy pokud nemají dietu při nějakém onemocnění, může nemocnice nabídnout výběr ze tří, čtyř jídel, za běžnou komerční cenu.

Je v pořádku, když se ze zdravotního pojištění platí ošetření úrazů, které způsobí nějaký člověk například motorovým vozidlem? Nebylo by lepší, aby se léčení těchto úrazů hradilo z jiných zdrojů?

Myslím, že je to naprosto správná úvaha. Všechny tyto úrazy, které nám někdo způsobí, nebo si je popřípadě způsobíme sami nějakým adrenalinovým sportem, by měly být určitě minimálně spolufinancovány z jiných zdrojů. Buď z nějakého osobního pojištění, nebo povinného pojištění či ručení, popřípadě ze životního pojištění.

Další otázka. Poplatky u lékařů a lékárníků za recepty. Bylo by je možné zavést v případě, že by se nezvyšovala spoluúčast pacientů, takže by se tyto poplatky kompenzovaly například snížením doplateků za léky?

U nás máme patnáct kontaktů s lékařem ročně, více chodí k lékaři už jen Japonci, ti jsou asi ještě více úzkostliví než jsme my, nebo ten systém mají tak nastavený a lékařům se vyplatí své pacienty více vidět. Jinak průměr v Evropské unii je kolem sedmi návštěv. Bývalé socialistické státy jsou na tom podobně jako my. Tento stav má několik příčin, například zvyklostních, protože u nás si lidé nedokáží představit, že by nešli k lékaři, když mají rýmu. V klasických západních zemích si naopak většina lidí nedokáže představit, že by šla k lékaři právě jen s rýmou. S tím souvisí i míra nemocnosti.

Regulační poplatky se vedle své ekonomické funkce vždy stávají i politickou záležitostí. Logické je, že sociální demokracie stojí vždy na straně chudších, kteří mají ekonomické problémy. A bude vždycky zvažovat, zda takový krok nebude mít na lidi střední a nižší třídy nepříznivý sociální dopad. To znamená, zda by jim nesnížil dostupnost péče. Sociální demokracie pochopitelně akcentuje i celospolečenský dopad zdraví jednotlivce. Právce zdraví vidí jako individuální statek a jako takový musí být zatížen i individuální finanční účastí. Ale mám pocit, že pravice nás dneska obíhá zleva. V takové situaci je prakticky nemožné hovořit o jakékoliv spoluúčasti, když pravice (ODS) z levých pozic říká, že poskytne pomalu všechno všem zdarma. Někdy máte pocit, že ještě budou platit lidem za to, že přijdou k lékaři. V takové situaci je nemožné vést kultivovanou, racionální diskusi

o tom, co je dobré a co je možné. Jsem si jistý, že po volbách, až se situace uklidní, experti sednou za stůl a začnou chladně uvažovat a počítat, co je vhodné a současně sociálně únosné i pro chudé spoluobčany.

Spoluúčast u nás existuje, pokud by se tedy snížila v jiné oblasti, mohly by poplatky plnit opravdu jen regulační funkci, takže by nezatížila občany dalšími poplatky.

To je jistě správná úvaha. Na spoluúčast prostřednictvím doplatků na léky či za zubařskou péči si všichni již víceméně zvykli, druhá věc je, že systém je v tomto směru docela dobře nastaven, i když je špatně užíván. Něco jiného je napsat vyhlášku či zákon, něco jiného je praxe, život sám. Každý, kdo nechce platit za lék, má možnost se poradit s lékařem a najít takový lék bez doplatku, aby byl dosažen stejný výsledek. Bohužel narážíme často na skutečnost, že lékaři nemají čas tyto záležitosti studovat a mnohdy ani ochotu, to v tom lepším případě. V horším případě mají od dealera nějakého léku slíbený exotický výlet za to, že napíše určitý počet krabiček, a je mu úplně jedno, kolik za něj musí pacient doplácat. Ten systém není vymyšlen špatně, bohužel naráží na lidský faktor a na to, že někdy je motivace lékaře úplně jiná než motivace pacienta, proto je dneska u nás hodně pacientů nastaveno na léky s doplatkem.

Ještě k lékům. Některé farmaceutické firmy tvrdí, že jim na našem trhu vadí určitá nestabilita a nejistota. Nebylo by možné například u některých diagnóz stanovit průměrnou částku léků v Evropské unii, aby to nebylo závislé na subjektivním posuzování větších či menších odborníků na farmakoekonomiku nebo farmakologii?

My ten systém máme trochu podobně nastaven, problém je, že se ne vždycky dobře dodržuje. Máme systém takzvaných referenčních cen. To znamená, že lék se stejným účinkem má stejnou úhradu a ještě ho srovnáváme s cenami v zahraničí. Vybrali jsme si ty země, které jsou ekonomicky velmi podobné České republice, tedy Portugalsko, Španělsko, či Maďarsko. Vždy se podíváme, kolik se za stejný lék dává tam, abychom nedávali víc, a pak se ještě podíváme do dané lékové skupiny, co tam máme stejného. Kdybychom tento systém dovedli dotáhnout do dokonalosti, tak nemá chybu, protože nakupujeme co nejlaciněji stejné účinky, které již máme k dispozici. Jednu chybu však má. Jedná se opět o lidský faktor. Veškerá zjišťování provádějí lidé. Řekne se cena v Maďarsku, ovšem někdo ji musí zjistit, někde přepsat a srovnat. A tímto způsobem může systém generovat chyby. Protože někdo tu správnou cenu nezjistí, nebo zjistí a přepíše jinou a vy se jen můžete domýšlet, jestli je to jenom popleta, nebo se spletl schválně. Zrovna tak srovnání léků. To nemůže dělat někdo z ulice, když musí srovnat účinky. A farmaceutické firmy nejsou hloupé. Tvrdí, že jejich lék léčí určitou chorobu ze všech léků nejlépe. My pak musíme postupovat jako hospodyně, když chtějí zjistit, který prášek pere nejlépe. Musí stejně zašpiněné prádlo vyprat všemi dostupnými prášky a pak porovnat výsledky. A jak výrobci vykřikují, že ten jejich lék je nejlepší, tak my mu samozřejmě musíme udělat srovnání. To pochopitelně neprovádíme jenom my, zkoumání probíhá na světové úrovni. Oni to pochopitelně vědí a různě motivují ty zkoumající a dělají podobné triky, jako když přidělí „konkurenčnímu prášku“ ušpiněnější prádlo než tomu svému a pak říkají: „Vidíte, jak je moje prádlo

bělejší a tudíž prací prášek účinnější?“ Tak takovéto triky zkoušejí, aby to správcům peněz značně zkomplikovali. Často to nabývá rázu až zpravodajských služeb, šermuje se argumenty, často záměrně upravenými, posuzují se, zvažují a nakonec z toho procesu vypadnou ceny. A když si uvědomíme, že u nás máme na seznamu přes osm tisíc léků a že v republice máme jen asi čtyři nebo pět lidí, kteří tomu opravdu rozumí, proti nim stojí stovky zaměstnanců firem, kteří jsou dobře placení, připravení, trénovaní. Mají za sebou velké mozkové trusty, vymýšlí triky, jak vám zamlžit pozorovací průzory, čili jedná se o obrovský boj o veliké peníze. Ročně utratíme za léky na předpis 56 až 60 miliard. To je nějakých 40 miliard z pojištění. Jedná se o neuvěřitelné sumy. Když si představíme, že tak za 4 miliardy postavíte obrovskou krásnou nemocnici, tak snadno spočítáme, že ročně na lécích utratíme více než deset hypermoderních nemocnic.

Úniky mohou nastat i zneužíváním ze strany lékárníků a lékařů, říká se, že po dohodě předepisují drahé léky, které vyhodí a rozdělí se o marži.

Nevím, ale může to být rozšířený trik. My neustále přicházíme na větší či menší podvody i nedostatky. Největším problémem bývá často zneužívání nerovnoměrného vztahu lékaře a pacienta. Pacient je zákazník, ale lékař určuje, jaké zboží si za své peníze koupí, respektive mu je koupí zdravotní pojišťovna, jaké léky musí použít. To je jako kdyby šel člověk do restaurace, číšník rozhodl, co si dáte a platit bude vaše tchýně, která vás nemá moc ráda. Jenže pacient se nemůže léčit sám a říci, který z osmi tisíc léků je pro něj nejvhodnější.

Navíc náš systém je pochopitelně solidární a vytrácí se v něm role zákazníka. Nad tím si lámou hlavu experti z celého světa, kteří říkají, že prvek „zákazník“ se musí více akcentovat. Oponenti říkají, že laik tomu nemůže vůbec rozumět.

Když mně přijde opravář na pračku, tak mě ten člověk má také úplně v hrsti. Řekne-li, že musí vyměnit pět součástek a že mu zaplatím pět tisíc korun, že jinak pračka nepoběží, co mi zbývá, pokud chci prát. Obdobné je to i se zdravím, člověk bez lékařského vzdělání těžko může doktorovi říkat co ano a co ne. Jen lékař ví, co se má udělat, jak se to má udělat a proč se to má udělat.

V neposlední řadě náklady neustále narůstají a dosahují astronomických výšek. Léčba leukemie stojí miliony, léčba infarktu stojí statisíce, léčba rakoviny statisíce, až milióny na jednoho pacienta. Když člověk havaruje v automobilu, zůstane na ARO, pak ho různě slepují, to také stojí statisíce. To nikdo sám nezaplatí. Navíc pacient s infarktem nemá šanci licitovat o cenu léčby, neboť se nachází v nejhorší existenciální nouzi, jakou si dokáže představit, navíc zkoušen neuvěřitelnou bolestí a úzkostí. Čili vztah zákazník a jeho partner neexistuje a ani nemůže existovat ve velké medicíně. Proto musí základní jistoty garantovat stát, který má dostatek sil i peněz, takže může zajistit odborníky a držet systém pod dozorem.

Samozřejmě, že pacient nemůže rozhodovat, ale mohl by alespoň kontrolovat. Místo toho, aby člověk dostal jednou za rok do schránky časopis Pohoda, mohl by dostat z VZP výpis plateb, aby zkontroloval, zda opravdu veškerou zaplacenou péči opravdu vyčerpal.

Určitě ano. Já sám vedu diskusi se zástupci pojišťovny, hlavně VZP. Ono asi nemá cenu to zasílat každému, kdo čerpal třeba péči do sto korun a podobně. Diskutovali jsme skutečně o limitu, od kterého by se mohlo vyúčtování posílat, a říkali jsme si, že by to mohlo být někde okolo 10 000,- Kč za rok. Což by najednou vyselektovalo půl milionu, milion lidí. Takže náklady na to zasílání by zase nemusely být tak velké. A pojištěnci by určitě tímto způsobem řadu pochybení zjistili.

Ještě jedna otázka k lékům. Nevadí vám, že ta cenová regulace probíhá na dvou resortech?

To je takový pozůstatek. Podle mého soudu je to zbytečné, protože ministerstvo financí omezuje výrobek maximální cenou. Tady na našem ministerstvu se stanovuje úhrada z pojištění. A můžu říci, že na 90 procentech léků je úhrada tak 20 až 30 procent pod tou maximální cenou a jsou přitom bez doplatků. Takže je vidět, jak regulace na ministerstvu financí nefunguje. A je to i argument, když někdo volá, proč ceny nejsou jednotné. Kdyby byly stanoveny jednotné ceny léků, měl bych strach, aby se nedostaly cenově na úroveň ministerstva financí. Tedy o těch 20 až 30 procent výše. Měli bychom léky ještě o čtvrtinu dražší, což by určitě nebyla dobrá zpráva jak pro správce systému, tak pro pacienty, protože objem peněz na zdravotnictví je víceméně přesně daný. A čím je lék dražší, tím méně se užívá.

Mám na to krásný příklad. V době, kdy přišly na trh léky na cholesterol – statiny, tak denní dávka stála okolo 30 Kč. Celkově se jich užilo za rok za cca 200, 300 miliónů. Rostla konkurence, objevila se generika, dnes

stejná dávka stojí kolem 9 Kč na den. Těchto léků se spotřebuje už za 1,7 miliardy Kč ročně. Tedy určitý tržní mechanismus funguje i u léků. A co je tedy zájmem farmaceutických firem? Mít lék co nejdražší, protože výrobní cena je velmi nízká a zbytek tvoří zisk. Proto investují pouze do léků, které mají největší profit. A veškeré reklamy, výlety na lyže, kongresy, to všechno se točí pouze kolem léků s vysokou profitabilitou.

Nemůže neúměrné preferování generik uškodit pacientům tím, že budou chybět peníze na výzkum nových originálních léků, který je nesmírně nákladný?

To je samozřejmě velmi závažný argument, protože výzkum opravdu stojí obrovské množství peněz. Proto originální léky mají patentovou ochranu a také se vedou diskuse, zdali těch patnáct, dvacet let je či není dostatečně dlouhá doba, kdy se náklady na výzkum vrátí. Přístupy k této otázce bývají různé. Srovnajme například ceny léků v Kanadě a ve Spojených státech. V USA právě díky argumentu, že firmy musí vydělávat, aby mohly bádát a přinášet nové léky, nemají cenovou regulaci téměř žádnou. Kanada naopak zavedla regulaci poměrně striktní. Léky v Kanadě jsou o desítky procent, někdy dokonce o násobky nižší než ve Spojených státech. Takže i řada pacientů jezdí nakupovat léky ze Spojených států do Kanady.

Osobně bych s úhradou vysokých nákladů na výzkum neměl velký problém, kdyby firmy investovaly jen do něčeho, co přináší opravdový efekt, něco skutečně nového. Četl jsem zajímavou studii. Zpracovala ji London School of Economy a zabývala se přínosem

nových léků. Přezkoumali nové léky za posledních třicet let a srovnávali, které z nich přinesly nový terapeutický účinek. Existuje-li nějaká nemoc, na kterou nemáme k dispozici lék, a najednou se objeví, jedná se o úžasný průlom. Takže rozdělili léky na průlomové a inovační. Co rozumíme pod pojmem inovace? Lék, který dosud bral pacient dvakrát až třikrát denně, nahradí lék, který může užívat jen jednou denně. Taková změna může být sice pohodlná, ovšem výsledek té léčby je identický. Inovace může spočívat i ve sloučení dvou léků do jednoho, firma sesype dvě molekuly do jedné pilulky, čili pacient polyká jeden prášek místo dvou. Po náročné analýze zjistili, že nové léky tvoří v drtivé většině inovace starých, jen procentuálně malé množství tvořily léky průlomové, jejichž počet neustále klesá. Pro lékaře se rostoucí počet inovací může stát noční můrou. Když jsem před šestnácti lety přišel do praxe, měli jsme na vysoký tlak k dispozici takových deset léků. Dnes jich na stejnou diagnózu máme registrováno nějakých 400, 500 preparátů. V České republice už nenajdete lékaře, který by je uměl vyjmenovat. Většina lékařů jich zná stejné množství jako já před těmi 16 lety, ti vzdělanější možná padesát až sto. Při bližším zkoumání zjistíme, že mezi většinou z nich nejsou žádné rozdíly, ale firmy, které je vyrábějí, se stále ohánějí tím výzkumem a vývojem. Já jsem skutečně pro podporu vědy, výzkumu, vývoje, ale nepotřebuji totéž v jiné barevnější krabičce za pětinasobek ceny.

Mimochodem, to už některé firmy dneska dělají. Mají lék, který po třiceti čtyřiceti letech stáhnou z trhu, zruší registrace a pak ho pod úplně jiným názvem, tu samou molekulu, ovšem za násobnou cenu, uvedou na trh. I takto vypadají triky ve farmaceutickém byznysu. Jedná

se prostě o obchod a oni jsou obchodníci. Nutno říci, že dneska se všichni zabývají tím, jak to vlastně půjde dál, když se zmenšuje počet průlomových léků. Protože oni sami cítí, že když přijdou s osmistým padesátým lékem na vysoký tlak, tak chybí valná chuť ho užívat, respektive předepisovat a lékaře k tomu dotlačí jen tím, že mu za nasazení léku něco zaplatí. No a aby na to měli, musí být lék dražší. Nekonečný cyklus bez valného efektu pro pacienta.

Lidé si často práci a poslání lékařů idealizují, jaká je ve skutečnosti?

Kdo nepracuje ve zdravotním systému, jen obtížně si umí představit, jak obtížná je profese lékaře i dalšího zdravotního personálu. Laikovi se často jeví jako zajímavá a atraktivní, ale realita bývá jiná. Kdo si chce udělat přesnější představu, může sáhnout po dobré literatuře, přečte si například knihu *Doktoři* od Segala nebo *Hora hoře* a *Dům smutku* od Samuela Shalma. Zejména *Hora hoře* je vynikající, práci lékaře popisuje poutavě a objektivně. Čtenář si uvědomí, že lékař je svou profesí mimořádně poznamenán.

Pamatuji si na první přednášku prof. Čiháka z anatomie, který přišel, rozhlédl se ve stupňovité posluchárně, kde se ještě před 100 lety pitvalo, rozhlédl se po nás a řekl: „Zapomeňte na to, co jste doted. Nyní se z vás stanou úplně jiní lidé.“ Tato slova na nás působila zvláště, elitářsky, skoro až pateticky. Ale brzy jsme zjistili, že byla naprosto pravdivá.

Setkání s těžce nemocným pacientem, se smrtí, je neuvěřitelně stigmatizující. Já jsem to zažil už jako

medik, proti mně stál člověk v mém věku, umírající na leukemii, který psal básně. Najednou jsem zjistil, jak je těžké se s něčím takovým vyrovnat. Každý lékař se s tím vyrovnává po svém. Mnoho z nich záhy od velké medicíny utíká. Pracují například jako dealeři farmaceutických firem. Nechci tyto profese nijakým způsobem zlehčovat, ale jsou určitě psychicky méně náročné. Kdo zůstane u velké medicíny, hledá si na překonání stresů a traumat nějaký svůj recept. U lékařů, kteří pracují s těžce nemocným a tím de facto se smrtí, není nic horšího než říci rodině, že jim zemřel syn nebo dcera, popřípadě tatínek nebo maminka. Jsou to prostě strašné okamžiky a každý lékař se s tím vyrovnává po svém.

Pro nezasvěceného je jen obtížné si představit, že léčí těžce nemocné a ti na něj denně převalují svá hoře. Své problémy, problémy přímo existenciální. A těch pacientů není málo. Za chvíli by lékař sám potřeboval nějakou psychoanalýzu či psychoterapii.

Jak říkám, každý lékař se s tím vyrovnává jinak. Některý se stává cynikem, ale většinou je to jen slupka. On tím chrání své duševní zdraví. Jiný se tváří příjemně, je milý, ale vytvořil si krunýř, přes který mu trauma nepronikne, takže jeho úsměv není ničím jiným než divadelní maskou. Jiný propadne alkoholu. Další se neubrání depresi a spáchají sebevraždu. Mezi lékaři se vyskytuje procentuálně daleko více sebevražd než mezi jinými profesemi. Je také prokázáno, že lékaři mají kratší průměrnou délku života.

Kdo si nevyzkoušel službu, kdy ho několikrát za noc probudí a on musí okamžitě nastartovat svůj mozek na vysoké obrátky, neví, o čem medicína je. Já jsem se i díky práci na záchrance setkal se spoustou tragických

situací. Rodinka si vyjede v sobotu na výlet a místo rodinné idylky člověk vidí automobil rozbitý o strom, na místě mrtví rodiče s babičkou a dvě malé děti zůstaly a teď tam nad nimi stojí a neuvědomí si, že rodiče jsou mrtví. Takové situace jsou vždy náročné, traumatizující.

Nebo když se lékař dostaví k nějaké hromadné nehodě a najednou se objeví ve tmě, v dešti, v blátě, slyší křik zraněných a ve světle baterek zachraňuje holé životy. Samozřejmě se při té práci setká se spoustou vypjatých situací. Lékaři si pak obvykle osvojí svůj černý humor, který mám také rád, občas ho přeženou a lidé zvenku tomu moc nerozumí. Ale myslím, že by k nim společnost mohla být už z toho titulu shovívavá. Jedná se o opravdu těžkou profesi, kterou více lidí kritizuje než doceňuje. Přitom by měli všichni vést v patrnosti, že těžká medicína, na operačních sálech, na jednotkách intenzivní péče, je velká dřina a také velká oběť.

Medicína se skládá z mnoha obtížných a exponovaných oborů. Platí však naprosto kuriózní pravidlo, že čím je ta oblast fyzicky i psychicky více exponovanější a náročnější, tím hůř ti lidé na tom ekonomicky jsou. Čím je lehčí, snadnější a zábavnější, tím mají více volného času a více peněz si vydělají. Takový stav je podle mne velice nespravedlivý. Tuto obrovskou nespravedlnost v medicíně jsem se vždy snažil a také nyní jako ministr se snažím trochu tlumit a pokud budu v ministerské funkci pokračovat, bude odstraňování nespravedlivého stavu mou hlavní prioritou.

Totéž platí o zdravotních sestrách. Jedná se mnohdy o práci obdobně těžkou jako u lékařů. Především na odděleních ARO, JIP a na dalších lůžkových odděleních, kde leží inkontinentní, nepohybliví pacienti. Musí vydržet

a být stále vlídné, což je téměř nadlidské úsilí a těm lidem, těmto zdravotním sestřám patří můj obrovský obdiv a dík, protože vím, o čem mluvím.

Jak vlastně přistupovat ke zdravotnictví, ke zdravotnímu systému a jeho funkci ve společnosti?

Zajímavá otázka, která se v medicíně neustále opakuje, zní: Je medicína byznys, charita, či poslání? Pokud hovoříme o naší, evropské civilizaci, je základní funkcí zdravotního systému pečovat o ohrožené lidi. Není tedy prvořadě akcentován jako byznys, jako podnikatelský obor, kde se primárně vydělávají peníze, jako třeba bankovníctví. Banku stavíme proto, aby prostřednictvím svých nabídek a služeb produkovala vysoký zisk. Nemocnice a školy nevznikají proto, aby generovaly finanční prostředky svým majitelům. V tomto směru se Evropa liší od USA, nemluvě o Latinské Americe, kde plně absentuje princip solidarity, takže se medicína stává běžným byznysem, běžnou podnikatelskou aktivitou. Nemajetným se dostane péče jen okrajově, především díky charitě.

Mne trápí, že v České republice se ještě daleko více než v klasických západních státech Evropy uvažuje o tom, že medicína by měla být chápána jako jakékoliv jiné podnikání, proto někteří politici i podnikatelé tolik prosazují privatizaci nemocnic i pojišťoven. Podobný proces spustili na Slovensku, kde se řada pojišťoven i nemocnic stala akciovými společnostmi. Kuriózní je, že mnohé z nich vlastní jedna firma, takže si vlastně obchodují mezi sebou. Čili stát vybere daně a podnikatelé ve zdravotnictví si je pěkně zprivatizují,

protože jejich vlastní pojišťovna platí jejich zdravotnickým zařízením za péči. Takže i k takovým absurditám vedou cesty pravicových reforem. Slováci si zadělali do budoucna na velký problém, protože každý si dokáže spočítat, jak taková šikovná firma podojí stát i občany.

I s ohledem na tyto skutečnosti mě zaráží vy-pjatá diskuse o neziskových nemocnicích, protože neziskový v angličtině znamená „not for profit“, neboli organizace, které jsou téměř všude směrem na západ naprosto běžné. Většina nemocnic funguje na tomto principu. Mnohé dokonce i ve Spojených státech amerických. Logika tohoto stavu spočívá ve skutečnosti, že zákazník, tedy pacient, nemá možnost kontrolovat dopad a cenu služby. Jestliže pojišťovna platí za určitou léčbu, teď nehraje roli, jestli podle diagnózy, nějakým paušálem či jiným způsobem, pacient nerozhoduje o konkrétním způsobu této léčby. Dostane penicilin nebo nějaké drahé antibiotikum? Různě nákladných možností léčby existuje celá řada. Pokud budu jako lékař pracovat v obchodní společnosti, budu logicky tlačěn k tomu, abych léčil co nejlevněji a produkoval co největší zisk majiteli. Nemohu jít do minusu a tato skutečnost může zhoršit kvalitu péče. Pokud takovou nemocnici někdo vlastní, chce logicky vydělávat. Proč by ji jinak kupoval? Podnikatelé nejsou obvykle mecenáši, spíše se třesou na zisk, který ze své investice mohou získat, a pak tradá užívat si na Bahamské ostrovy nebo Mauricius nebo do Jihoafrické republiky. Zvláště v tak nedospělém kapitalismu, který zatím převážně funguje v České republice, ve kterém až na malé výjimky dosud nevznikla podnikatelská elita Ba-

řova typu, ale kde se stále nezanedbatelné množství podnikatelů řídí spíše heslem Carpe diem, co nejvíce z firmy vyždímat, koupit si pokud možno co největší auto, postavit si co možná největší a nejkrásnější dům, trávit co nejdražší a nejluxusnější dovolené. Zprivatizovat v takovém podnikatelském prostředí nemocnici, prodat ji lidem s absencí podnikatelské etiky znamená totéž jako poslat bezbranného člověka mezi smečku vyhladovělých vlků. Jistě, ten člověk je může zkusit přemluvit, ale určitě nedopadne dobře. Myslím si, že by pacienti nakonec skončili jako ty ohlodané kosti s tím, že peníze získané na jejich úkor budou plynout nikoliv do rozvoje a zvyšování úrovně zdravotnictví, ale někam jinam, například do těch vozů, domů, exotických dovolených.

Lze si představit obrovský tlak, kterému by byli lékaři vystaveni, museli by šetřit za každou cenu a pacient by to samozřejmě poznal. Pokud bude dostávat místo antibiotika infuzi s fyziologickým roztokem a zemře, z mé medicínské zkušenosti to proběhne bez nějakého většího zájmu kohokoliv. I když se někdo ozve a podá trestní oznámení, stejně nemá vyhráno, protože přijde posudek odborníka, který řekne, že to antibiotikum dostat v té době neměl nebo že se to v té době dalo jen těžko odhadnout. Další odborník prohlásí, že ho dostat měl. Proto většina soudních pří s lékaři končí rozpačitě. Ne proto, že by ti soudci chtěli chránit lékaře, ale proto, že není jednoduché prokázat jim pochybení.

Lékaři by měli vykonávat nezávislé, svobodné povolání, podobně jako advokáti, kteří chrání klienta i proti státu a nezávisle na státu. A pokud máme svěřit lékaři své zdraví a dokonce i život, tedy nejdůležitější

hodnoty, kde chyba často znamená konec, neměli bychom něco tak cenného svěřit do rukou lékaře, jehož rozhodování je závislé na majiteli nemocnice a jeho touze po zisku.

V Ústavě je zakotveno, že za zdravotní péči odpovídá stát. V tom případě přece musí mít k plnění této své funkce náležité nástroje. Jinak by se ústava musela změnit.

Máte určitě pravdu, zde právě spočívá rozdíl mezi evropským a americkým konceptem. Evropa akcentuje roli státu, jako pomocníka občana, aby nebyl vydán všanc obchodníkům se zdravím, skutečně těm komerčním aktivitám. Spojené státy to mají trošku jinak. Proto se tam ovšem skoro každý soudí. Platí, že čím vyšší je ve zdravotnictví procento trhu, tím větší roli musí hrát specializovaní advokáti a rychlé soudy. Jsem-li majitel nemocnice v České republice, nebudu se bát pomalých a zdlouhavých soudů, které pro pacienta neznamení žádnou ochranu. Tím pádem neznamení hrozbu pro majitele zdravotnických zařízení, takže je jasné, že ti budou tlačit na personál, aby pacienty v rámci možností co nejvíce šidil. To někdy nemusí vadit, jindy to může způsobit i zbytečnou smrt. Ve Spojených státech každý, kdo opouští nemocnici nespokojen, nebo příbuzní zemřelého automaticky podávají žalobu a zkoumá se řetězec kroků, zda tam nedošlo k pochybení ze strany lékaře. A když se zjistí, že došlo, nemocnice i lékař platí neuvěřitelné částky.

Ty nemocnice bývají pojištěné.

Ano, ale jen do určité výše, takže i majitel se třese a kontroluje doktory. Vede je k tomu, aby byli perfektní, straší ho nebezpečí, že bude platit mnoho miliónů dolarů jako odškodné. A ušetřit penicilin je v těchto relacích naprosto směšné a neadekvátní hrozícímu riziku. U nás prakticky majitel neriskuje nic. Popřípadě vinu svalí na ošetřujícího lékaře. Ovšem jeho tlak, kdy masíruje personál, aby šetřil a používal co nejlevnější věci, se dokazuje velmi obtížně, protože naprostá většina příkazů je vydávána ústně a navíc ještě mezi čtyřma očima.

V obchodním zákoníku stojí, že smyslem podnikání i existence obchodních společností je produkovat zisk. Mají tedy nemocnice v první řadě léčit nebo produkovat zisk?

Myslím, že na tuto otázku by si měl každý pacient i volič odpovědět sám.

CESTOVÁNÍ

Rád cestujete, vybavujete si své první cesty?

Rodiče s námi v dětství poměrně často cestovali. Tehdy byly možnosti dost omezené, jezdilo se především v rámci východního bloku, hlavně do východního Německa a Maďarska, jednou jsem měl cestu do Ruska. Musím konstatovat, že jsem nesnášel pobyty u moře. Bral jsem je jako utrpení. Matka je naopak milovala a otec, myslím, to akceptoval, ale já jsem vždy jel vybaven velkým objemem knih, velkým slunečníkem a bílým prostěradlem. Pokud jsme byli na jednom místě a necestovali, velice jsem trpěl. Cestování mě naopak vždy nesmírně bavilo.

Do Berlína jsem s rodiči jezdil již od útlého dětství, oblíbil jsem si dvě muzea, Pergamon s úžasnou Babylonskou branou a Přírodovědné muzeum, kde mě fascinovaly kostry dinosaurů. Hrozně rád jsem navštěvoval Maďarsko, které se nám jevilo skoro jako západní země, taková zajímavější a barevnější, běželo tam soukromé podnikání, zatímco u nás bylo všechno státní. Mám velice kladný vztah k Budapešti, připadá mi nesmírně příjemná svou atmosférou a příjemnými kavárničkami, ne nadarmo se jí říká Paříž východu, často se tam vracím. Teď je myslím trošku zanedbanější než Praha, ale má stále svoje kouzlo a patinu takového toho centra Rakousko-Uherského mocnářství.

Pak mě učarovala řada měst v Chorvatsku, jako Dubrovnik, to je úžasné město, myslím, že jedno z nejzajímavějších na světě, zachovalé, s nádhernou benátskou architekturou. Stejně tak jako Korčula nebo Split s Diokleciánovým palácem. To jsou místa, která určitě stojí za to navštívit a strávit tam nějakou dobu. Mají i kulinářské kouzlo se spoustou rybích restaurací a dobrého vína.

Velice zajímavá pro mne byla cesta do Ruska, tedy do tehdejšího SSSR. Nejen kulturně, spíš sociologicky. Dosud jsem nic takového nezažil. Bylo mi nějakých třináct, čtrnáct let. Jeli jsme na dovolenou do Soči a tehdy jsem poprvé na vlastní oči viděl tu naprostou hrůzu, která tam vládla. Všude pomníky Leninů, ale prázdné obchody. Obrovský hypermarket, kde měli pouze balíkový čaj po kilech a jeden druh sodovky, nic jiného. V Čechách tehdy také nebyl žádný velký přebytek a výběr, ale když se řeklo „Masna“, tak tam mohl člověk alespoň nějaké maso koupit, v Sovětském svazu měli jen vyleštěné háky. Neuvěřitelná země, zhubl jsem tam asi sedm kilogramů, protože jsem jedl pouze zmrzliny. Alespoň ty byly výborné. Z ostatního jídla mi bylo neustále špatně, zkrátka děsný zážitek. Měli tam ovšem nádherné divadlo, navštívil jsem několik operních představení, výborně obsazených, s bohatou výpravou. Jen mně bylo vždycky divné, proč do přestávky bylo narváno a po přestávce poloprázdno. Pak jsem pochopil. O přestávce otevřeli bufet a prodávali sušenky. Lidé je brali po deseti a zdrhli. To bylo naprosto kuriózní, jak lidé byli zblblí a zdecimovaní tím strašným režimem.

Navštívil jsem obchod, kde prodávali jen Leniny, nic jiného. Prodavačka seděla a dloubala se v nose. Kdo by něco takového kupoval. Na třicetimetrové polici se

naparovalo tisíce Leninů, někteří z novoduru, jiní z plexiskla, nejrůznějších barev i velikostí. Už nikdy jsem od té doby něco podobného neviděl.

Nebylo tedy divu, že pracovníci hotelu pořád žebrali, jestli nemáme nylonové punčocháče nebo džíny, abychom jim je prodali. Chudáci. Lidé skutečně zdecimovaní. Třeba člověk, který měl za úkol uklízet kolem hotelu. Odpadky sebral, přešel ulici a vysypal je na obecní trávník. Takhle dělali úklid.

Když jsme přijeli, provázela nás průvodkyně po městě a říkala: „Tady v tom hotelu je nahoře úžasný bar, za dolary.“ Šli jsme kolem pěkného obchodu s norkovými kožichy. Pravila hrdě: „To je obchod za dolary.“ Jeden rozšafný pán ji se založenýma rukama zvědavě pozoroval a po chvíli se přihlásil o slovo: „Mám dotaz.“ Průvodkyně: „Povídejte, co byste potřeboval vědět?“ A on: „Kdy nám dáte ty dolary?“ Odpovědí bylo hrobové a trapné ticho.

Kdy jste se dostal poprvé na Západ?

Když jsem nastoupil na gymnázium, vzal mě s sebou otec do Finska na nějaký kongres. Byli jsme jen na pár dní v Helsinkách a už to byl pro mě velký kulturní šok. Viděl jsem poprvé naplněný obchodní dům zbožím, které u nás nebylo. A to ještě v té době nepatřilo Finsko mezi nejbohatší a nejrozvinutější země.

Daleko větší kontrast jsem zažil, když jsem se dostal za přáteli do Anglie, kterou jsem měl od dětství velice rád, protože jsem o ní hodně četával. Strašně jsem se tam těšil. Velikým překvapením se pro stal samotný Londýn. Žil jsem v představě, že je to starobylé město, něco jako

stará Praha, jenže ve viktoriánském stylu . Když jsem přijel na Victoria station, tak jsem koukal a nevěřil svým očím. Naprosto zničené nádraží, které skutečně bylo původně tou budovou, ale různými dostavbami a moderními přestavbami je dneska naprostým slepencem, naše Willsonovo nádraží je proti němu skvost architektury a konzervativní důstojnosti.

Takže z Londýna jsem byl poněkud zklamán a přišel jsem mu na chuť až o mnoho let později, protože už jsem si zvykl na to, že tam nemohu čekat pouze uličky Charlese Dickense. Ale celkově jsem zažil obrovský šok z rozdílu obou světů, z neuvěřitelné barevnosti a mnoha dalších zážitků. Byl jsem fascinován opravenými domy, čistotou, různorodostí, pulsujícím životem. Když jsem se dostal do nějakého obchodu, uviděl jsem věci, které jsem vůbec nedokázal pojmenovat.

Okouzilil mě anglický venkov a typické hospůdky. Fascinuje mne, že mají všude na zemi koberce, lenošky. Na člověka dýchnou tradice. Okouzilil mě Oxford a Cambridge. Jestli jsem někomu něco záviděl, tak možnost tam studovat. Byl jsem se podívat v jedné starobylé univerzitní jídelně. To je nádhera. A také je nádhera, jak nosí tradiční univerzitní čepice. Jednu jsem si koupil, mám ji doma ve vitrině a stále mi připadá půvabná.

Anglie mě zkrátka skutečně chytla. Za měsíc jsem alespoň trochu poznal, jak se v ní žije. Když někdo říká, že Angličané jsou uzavření nebo studení, řekl bych, že je to pravda, ale že Češi jsou daleko uzavřenější a studenější. Nepotkal jsem skutečně národ, který je uzavřenější než Češi.

Zažil jsem tam mnoho zajímavých historek. Když jsem jel zpět domů, na Victoria station jsem si potvrdil

zpáteční jízdenku. V pokladně seděl pán a ptal se mě, odkud jsem. Řekl jsem, že z Československa. On říkal: „Zajímavé, naprosto zajímavé, a jak se vám tam žije? A jak je možné, že tak dobře mluvíte anglicky?“ Sděлил jsem mu, že se učím angličtinu ve škole. On na to: „To jsem nevěděl, myslel jsem, že se neučíte cizí jazyky, když to máte tak těžký, když ani nemáte rozhlas.“ Vysvětllil jsem mu, že rozhlas samozřejmě máme. Podivil se a pravil: „Ale televizi nemáte.“ Řekl jsem, že máme televizi, dokonce i barevnou. Tak nevěřičně kroutil hlavou, že jsem ho radši příliš nepřesvědčoval, abych ho nepřipravil o iluze.

Do Anglie jsem se několikrát vrátil. Byli jsme tam se ženou, když ještě nebyla má žena, jako studenti na medicíně, s batohy, vybaveni konzervami a lístkem na vlak po celé Evropě, to jsme projeli Anglii zase trošku jinak. Byli jsme až nahoře ve Skotsku, v Edinburgu. Skotsko má svůj půvab, každému doporučuji vyrazit tam třeba na jaře, když tam vše kvete, tak kolem května, června. Nejen milovníkům whisky a golfu. Kouzelný kraj najdeme i mezi Skotskem a Anglií, kde se rozprostírá takzvaný Lake district, jezerní oblast, krásný kout přírody.

Anglie mne okouzllila a v posledních letech mě okouzllil i Londýn, prostě jsem se smířil s tím, že si ho Angličané zničllli mrakodrapy v City, které je za Towerem. Postavllli si je tam páté přes deváté a tím si své slavné město trochu zamerikanizovali. Přesto každému doporučuji strávit tam pár dní. Nejen kvůli památkám, muzeím a galeriím, ale především proto, že se jedná o velice příjemné město. Rád po něm chodím a pozoruji lidi. Jedná se o jedno z mála pestrých evropských multikulturních měst a snad jediné, kde exis-

tuje čínská čtvrť China Town, kde jsem byl několikrát na večeři.

Mimo restaurací čínských lze v Londýně navštívit restaurace thajské, japonské, mexické i mnohé jiné. Anglická restaurace s klasickou kuchyní snad vůbec neexistuje, jen rázovité a neopakovatelné hospody. Pub či Inn. Proto mě zajímalo, co označují Angličané za typicky národní jídlo. Hovořil jsem s nimi o tom a došli jsme k závěru, že jejich národní jídlo je fish and chips. Takže smažená ryba s pomfrity, kterou většinou doplní hráškem a tatarskou. Musím říct, že toto jídlo jsem poprvé jedl jako dítě a pokaždé, když jsem v Anglii, tak jdu do první hospody, tedy skutečné pub a dám si fish and chips a dostanu na stůl to nejlepší fish and chips na světě.

Nejedná se sice o staré jídlo, ale typické, něco jako pro Čecha smažený sýr. České národní jídlo, se kterým se nikde jinde na světě nesetkáte. Kdysi mi říkal Jiří Lobkowicz: „Já se ze Švýcarska vždycky těším na český smažák.“ Při této příležitosti jsem si uvědomil, že existují i novodobá národní jídla.

Zajímavá je i proměna londýnské Soho. Když jsem byl v Anglii poprvé, před více než dvaceti lety, byla to čtvrť plná nevěstinců, sex-shopů a peep show. Dnes to je centrum běžného života, je zde hodně restaurací, hospůdek a po sex businessu ani památky.

Mám samozřejmě rád i Řím a Paříž, kvůli antice možná malinko víc Řím. V takovém Egyptě jsou úžasné památky, vyspělá civilizace zmizela a území obydlela technologicky méně vyspělá civilizace, která tyto stavby nedokázala ani zbourat, zatímco v Římě památky různě rozebírali a dostavovali, takže snad každého návštěvníka musí fascinovat, když vidí antické sloupy, mezi tím

románské zdi, potom kus renesančního průčelí, barokní věž, vše je různě nalepené, a celkově to vytváří neuvěřitelnou atmosféru.

Byl jsem v Římě několik dní, bezcílně jsem se tam toulal uličkami, samozřejmě jsem si prohlédl i Vatikán. Miluji vůni starých gobelínů, kterých v něm nashromáždili neuvěřitelné množství. Vatikán je vůbec přeplněn bohatstvím, kulturním bohatstvím. Mě trochu připomíná, teď samozřejmě přeháním, zvláštní místnost mojí roudnické babičky, které říkala makacín. Tam ležely všechny věci, které za svůj život nashromáždila. Vedle obrazů trůnil kožich, vedle klobouku se povalovalo pštrosí peří a nad ním nějaká busta.

Mnohokrát jsem navštívil i Benátky, které jsou zajímavé nejen historicky. Mám docela dobrou orientační schopnost, vždy si určím orientační bod, věž nebo kopeček, a nikdy se nikde neztratím. V plochých Benátkách bez jakýchkoliv výčnelků jsem se ztratil několikrát. Putoval jsem a putoval, myslel jsem si, že jsem na náměstí sv. Marka, a najednou jsem byl na poloostrově naproti a několik kilometrů jsem se musel vracet zpátky a hledat most přes kanál, to bylo docela vyčerpávající.

Jednou jsem si udělal zajímavou dovolenou. Vzal jsem auto a vyrazil s přítelkyní na zámky na Loiře, aniž bych si dopředu zajišťoval ubytování. Byl podzim, který díky tamním převážně listnatým lesům vytváří zvláštní atmosféru. Pršelo, barvily se stromy, připadal jsem si jako v pohádce. Už se setmělo, najednou se les rozestoupil a já spatřil „Chambord“ s těmi stovkami věžiček, což mi připadalo naprosto snové. Nikde nikdo, všude pustota, lehce pršelo a nádherná stavba zářila v dešti. Prostě nadpozemský zážitek.

Když jsme se chtěli ubytovat, zajeli jsme do nějakého městečka a vybrali si na náměstí hotýlek. Prošli jsme jich celou řadu. Jsou si většinou velice podobné. Mám na nich rád jejich typickou sešlost. Připadá mi, že ve stejné podobě fungovaly před sto lety, se stejnými postelemi, stejným nábytkem. I kliky jim visí dolů, jak jsou vymačkané.

Fascinuje mě pochopitelně i Paříž. Kdo chce strávit týden krásné dovolené, nejlépe na jaře či na podzim, protože v létě je tam trošku horko, vřele doporučuji. Mimochodem, chystám se tam v nejbližší době s cílem znovu navštívit museum d'Orsay, protože impresionisté jsou mým nejoblíbenějším obdobím v malířství. Ale i architektura Paříže musí na každého učinit dojem, jak to Napoleon II. nechal rozprostřít, jedná se o zvláštní imperiální styl. Mimochodem, tady se Francouzi chovali mnohem lépe než Londýňané. Nenaplácali mrakodrapy do centra, postavili je v La Defense, kde vůbec nepůsobí ohyzdně.

Rád navštěvuji dobré a příjemné restaurace, v Paříži na mě největší dojem učinilo kafe Le Prokop, neda-leko divadla Komédie. Měl jsem tam schůzku s českým velvyslancem OECD v Paříži. Řekl, že mě vezme do nejstarší restaurace, kde mají úplně vynikající francouzskou kuchyni, že tam jako v jedné z mála restaurací dostanu tradičního kohouta na víně. Úžasnou atmosféru dotváří vystavený Napoleonův klobouk, který tam nechal když neměl na útratu, stůl Robespiera i dopis Marie Antoinety napsaný den před popravou.

S kohoutem na víně jsem opravdu bojoval, protože mi přinesli jako jednu porci neuvěřitelně velký hrnec. Nešetřili na mně, museli použít takový litr Bordeaux,

tolik té červené husté omáčky bylo. Jedl jsem ho asi tři hodiny a ten zážitek nikdy nezapomenu. Dali jsme si k tomu těžké červené víno, taková miluji, zvláště starší ročníky, které mají zemitou vůni a komplikovanou chuť podzimního lesa. Řekl jsem, že bych šel ještě do druhé lahve, ale on podotkl, že by mi to nedoporučoval, ne proto, že by byl škrt, ale z toho důvodu, že si Francouzi dávají v takovéto restauraci jen jednu láhev. Byl jsem velice překvapený a chtěl jsem vidět, co to udělá, když si objednáme ještě jednu. Číšnice se zeptala: „Skutečně ještě jednu láhev, rozuměla jsem dobře?“ „Ano, ještě jednu láhev.“ Nebyla zvyklá na takové situace, takže řekla jen „Aha“. Pan velvyslanec mi vysvětlil převládající názor, že když si někdo dá v takovém drahém podniku další láhev, musí se jednat o skutečného alkoholika. Francouzi pijí víno hodně, v průběhu celého dne, ale mají prý pocit, že k večeři se nehodí více než jedna láhev.

A co zámoří?

Spojené státy na mě učinily silný dojem, i když pochopitelně jiného druhu. Když jsem je před lety navštívil, bydleli jsme v hotelu Willard ve Washingtonu, což je hned vedle Bílého domu, na Pennsylvania avenue, která spojuje Bílý dům a Kapitol. Jedná se o luxusní hotel ve starém stylu s replikami starožitného nábytku. Kromě své polohy a vybavení je zajímavý i tím, že v něm vznikly dnes tolik rozšířené pojmy lobbování a lobbying. V lobby, tedy hlavní hale, čekali různí obchodníci a podnikatelé na senátory, kontaktovali je, chodili s nimi na kávu a doutník či sklenku a lobbovali za svoje zájmy.

Dostal jsem se také do Bílého domu. Ne každý asi ví, že do Bílého domu smí lidé zdarma. Je-li však něco tak atraktivního zdarma, zákonitě se tam musí tvořit fronta. Ptali jsme se v recepci, jestli se dá návštěva objednat. Řekli že ne, ale poradili: „Podívejte, chodí sem takový pán, tomu když dáte dvacet dolarů, tak vás tam dostane bez čekání.“ Pán přišel, posbíral zájemce z našeho i z jiných hotelů, vytvořil skupinu takových třiceti lidí. Šel s námi na začátek dlouhé fronty, ve které bychom stáli celý den.

Snad ani na Lenina v moskevském mauzoleu v době jeho největší slávy nebyla taková fronta jako bývá na Bílý dům. Komplikace pro zájemce přináší skutečnost, že personál Bílého domu nemůže z bezpečnostních důvodů sdělovat informace o různých akcích prezidenta, takže často najednou zavřou dveře, nic neřeknou a půl dne nepouští, na mnoho čekajících už se nedostane, takže stovky lidí stojí třeba několik hodin zbytečně.

Jakmile jsme došli k budce, kde návštěvníky kontrolují, děly se věci. Náš průvodce najednou vytáhl jednoho z řady a vrazil tam za něj jednoho z naší skupiny, pak postupně udělal výměnu tolikrát, kolik nás bylo, vypadalo to jako škatulata hejbete se, mě strčil k nějaké holce, já na ni chvíli zíral, ale pak mě to došlo. Oni mají pravidlo, že kdo stojí ve frontě, může si sebou vzít ještě jednoho dalšího. A tam si studenti vydělávají tak, že stojí dva a vy vyměníte toho druhého. Personál čekající ve frontě orazítkuje, každému dají razítko na ruku, které pod UV lampou svítí, takže je vidět, že nikdo nepředbíhá, ale ten člověk si smí vzít dalšího k sobě. Takže on tam přijde, nechá se zkontrolovat a řekne „Ahoj“, jde pryč a vy jdete dovnitř. Tak vypadá ve Spojených státech byznys s fron-

— | | —

— | | —

tou do Bílého domu. U nás by byl možná takový postup vnímán jako problematický či neetický, ale vrátným a vojákům připadal zcela běžný, zkrátka normální byznys.

Navštívil jsem i řadu restaurací, třeba proslavenou hospodu ve staroanglickém stylu, kde nabízejí snad nejvíc piv na světě. Neuvěřitelný pivní lístek obsahoval snad až tisíc druhů piv. Objevili jsme na něm i pravé plzeňské, takže jsme si ho jako praví vlastenci ihned objednali.

Zajímavý zážitek jsem zažil v New Yorku, v luxusní restauraci jménem Tavern on the Green, přímo v Central parku, s lampiony a livrejovanými číšníky, seděli jsme pod mohutnými platany, konzumovali a pozorovali mrakodrapy. Když jsme končili, platili jsme kartou, tak kolega říká: „Tady se dává dýško deset procent“. Já podotkl: „Deset procent při výši útraty není zrovna málo. Nějak jsme to poskládali, vložili do desek, číšník, nějaký Portorikánec, odešel, vrátil se a řekl, že je to málo. Strašně jsme se divili té drzosti, ale on trval na svém, že měl dostat dvacet tři dolarů, ale dali jsme mu jen osmnáct. Pak jsme se dozvěděli od Američanů, že v některých restauracích pracují číšníci jen za zpropitné, že žádný plat nemají.

Co se týká jejich zdravotnictví, je extrémně drahé. Spotřebují patnáct procent hrubého domácího produktu, my sedm, v kursovém přepočtu to dělá na obyvatele téměř desetkrát tolik než vynaloží Česká republika. Ta relace působí až neuvěřitelně. Přitom měřitelné výsledky oproti nám nemají o tolik rozdílné. Zaujalo mě, jací jsou pragmatici. Nemocnice u nich nemají okolní prostory. My jsme zvyklí mít u nemocnic parky, zahrady, různé budovy. Oni ne, protože plot se musí udržovat, natírat,

opravovat, stojí peníze a nic nevydělá. Park se musí také udržovat, stojí peníze a nic nevydělá. Takže jejich nemocnice vypadají jako běžné činžovní domy. Otevrou se dveře rovnou z ulice, člověk vstoupí a stojí v hlavní hale nemocnice, která vůbec nepřipomíná hlavní halu našich nemocnic. Mají tam koberce, recepční, tlumená světla, křesílka, zkrátka část pro veřejnost, když tam někdo jde někoho navštívit či něco zařídit. Pak následuje část druhá, akutní péče, kam vozí všechny akutní pacienty. Tu mají geniálně vymyšlenou, zorganizovanou a prokombinovanou.

Většina pacientů má jednolůžkový pokoj. U nás má lékař běžně patnáct až dvacet pacientů, u nich obvykle pět až sedm. My jsme proti nim hodně striktní. Co vám je, tady vám dám ten a ten lék, na shledanou. Oni pacientům trpělivě vysvětlují, kreslí, vypráví, a tak se baví i s jejich příbuznými. Mluví s nimi třeba hodinu. Takže když jde lékař po vizitě, obejde za pět hodin pět pacientů. Český lékař jich za stejnou dobu stihne třicet. Američtí doktoři na druhou stranu neztrácejí čas administrativou, nedatlují všechno na psacích strojích či počítačích, nediktují to do diktafonu a pak se s tím zabývá administrativní aparát. Hodně času věnují vzdělávání, často absolvují nejrůznější semináře, především interaktivního rázu, kde hodně diskutují. Na jednotkách intenzivní péče má každý pacient svou specializovanou sestru, která disponuje notebookem, na kterém o něm vede dokumentaci.

Na druhé straně lékaři nemají lékařské pokoje, jak jsme u nás zvyklí, aby si tam šli odpočinout, vypít kávu. To tam prostě neexistuje. Lékař v nemocnici pracuje nebo jde pryč, do soukromé praxe. Oni ho neplatí za to, že leží na pokoji a na něco čeká. Je na pageru,

na telefonu, když je potřeba, tak ho přivolají, zkrátka nesmírně pragmatický systém, který ve stylu práce stojí za to opisovat.

Jaksi já nejsem zastáncem amerického systému financování zdravotnictví, protože oni mají systém pojišťoven, postavený na velmi komerčním základě. Protože zdravotní pojištění není povinné, mají vysoké procento nepojištěných lidí, ze kterých se těžko dostávají peníze. Takže při rozhodování o léčbě vzniká mnoho problémů, hodně zvažují, když mají léčit nepojištěného člověka.

Jejich systém pojištění je složitý a komplikovaný. Některé pojišťovny nabízejí i levné pojištění, které ovšem obsahuje mnoho omezení. Spousta mladých lidí si ho bere, připadá jim pěkné platit tak málo, ale pak v padesáti či šedesáti onemocní nemocí, kterou nepokrývá nebo nepokrývá úplně. Pacient s laciným pojištěním si nemůže vybrat lékaře, ale musí jít za tím, kterého mu vybere pojišťovna. U nás se lékaři rozčilují, že mají dané limity, ale tam američtí lékaři mají dané striktní limity, takže nemohou mnoho pacientů léčit tak, jak by chtěli. Navíc jsou pod hrozbou stovek žalob.

Být lékařem ve Spojených státech znamená ve většině případů být bohatý, ale současně rezignovat na svůj soukromý život. Ve staroanglickém klubu v Pittsburgu jsem se zúčastnil večere s profesory a šéfy klinik. Takové prostředí bych vůbec v Americe nečekal. Jednalo se o klub s číšníky, kteří měli žakety a stojáčky a vypadali jako viktoriánští komorníci. Nechyběl kulečník, krb, plyšové ušáky a staré obrazy. Překvapilo mě, když jsem si přečetl, že tam do roku 1955 nesměli chodit černoši ani židé. V USA byl tedy celkem donedávna rasistický přístup. Jak jsem s těmi profesory večerel, bavili jsme

se o životě a práci a byl tam i šéf chirurgické kliniky. Tak jsem se ptal, kdy ráno začíná. Sdělil mi, že v sedm bývá na sále. Dotazoval jsem se, do kolika denně pracuje. Říkal, že většinou do osmi do devíti večer. Na otázku, kde bydlí, odpověděl, že asi čtyřicet mil od města. Měl v lese obrovskou vilu, extrémně bohatý člověk, ale nic z toho všeho neměl, byl po dvou bypassech v pětadesáti letech, čili udřený chlap, který vydělal obrovské peníze za extrémní zátěž.

Jiný případ, profesor Detre, maďarský žid, šéf psychiatrie, velmi přátelský a kamarádský, kolem sedmdesáti let, takový nestor univerzity, který utekl v padesátých letech z Maďarska, se mě ptal, jak často vidím své rodiče, tak jsem říkal, že alespoň jednou týdně si s nimi telefonuji a jednou za dva týdny se s nimi setkávám. On si postěžoval: „Já jsem syna již dvacet let neviděl a také dcera je někde nevím kde.“ Děti mu nedostudovaly, syn měl problémy s drogami. Zase extrémně bohatý a úspěšný člověk, žijící ve velkém přepychu, jmenuje se po něm celá psychiatrická klinika, ale vlastně obětoval celý život práci a na osobní život a rodinný život už mu vůbec nezbyl čas.

Amerika má v tomto směru úplně jiný rozměr, ale nevím, jestli správný. Můj kamarád MUDr. Richard Pleva, se kterým jsme demonstrovali v listopadu 1989, záhy odešel pracovat do Ameriky jako vědec. Dnes tam má svou vlastní ordinaci, velmi prosperující, a staví si svou soukromou kliniku. Původně se chtěl ucházet o místo na univerzitě, ale pak si to rozmyslel, zřejmě pod vlivem své české mentality. Řekl mi: „Já když jsem viděl, jak se dřou, tak bych byl blázen, to bych ze života nic neměl. To radši si tady budu dělat svou soukromou ordinaci a mám přes všechny služby neskonale víc času než oni.“

Čili nasazení některých lidí ve Spojených státech je enormní, často obětují život svůj i vztahy s rodinou. Společnost jim to kompenzuje penězi, ale oni ty peníze ani nemohou spotřebovat. Tím se dostáváme trošku k filozofii života, co je smyslem, co je cestou.

Zajímavé zážitky mě čekaly i v Kataru, kde jsem strávil několik týdnů s otcem, který tam získal začátkem 90. let docela prestižní místo konzultanta pro endokrinologii a diabetologii. Je to bohatá země, kde si doktorů z ciziny velmi váží. Pracovala tam řada lidí z Čech, různých pozic a oborů, dále ze Švédska a Anglie. Všichni bydleli ve speciální čtvrti, kde je nulová kriminalita, ale přesto byla ohrazena zdí se střeženou bránou. Každému dali místo služebního bytu k dispozici vilu, poblíž se nacházel bazén a tenisové kurty, zkrátka velmi luxusní záležitost. A na rozdíl od amerických univerzit se tam ani tolik nepracovalo. Začínalo se ráno a končilo kolem druhé hodiny. Čili docela pohoda, sice ti doktoři byli na pagerech, takže když je zavolali, museli někam jet nebo něco vyřizovat po telefonu, ale měli dost volného času, mohli hrát tenis nebo být u moře.

Zážitky jsem měl s kupováním alkoholu. Pro místní panuje absolutní prohibice. Když chce nějaké alkoholické produkty západní cizinec, musí vzít svou speciální licenci, jet do malého skladu, kde mu na ni vydají vždy jen omezené množství nápojů, které musí ihned schovat, aby je nikdo neviděl.

V Kataru, ostatně jako v několika podobných zemích, existují tři výrazně odlišné skupiny obyvatel. Občané, kterých je strašně málo, nemusí nic dělat, dostávají mnoho peněz a žijí si v neuvěřitelném luxusu, cizinci ze

západních zemí, kam jsme počítáni i my, a cizinci z chudých zemí – Filipínci či Pákistánci, najímaní na práci. Ti nemají žádná práva. Vykonávají veškeré práce, od výkopů po úklid.

Celou zemi jsme projezdili a překvapila nás řada kuriozit. Tak obrovské pískové duny, často větší než panelák, jsem nikdy neviděl. Duna má obvykle pozvolnou část a pak strmý pád dolů a poskytuje příležitost ke svérázným zábavám. Zvláštní zážitek přináší skok ze shora a kutálení dolů v jemném písku. Místní na nich jezdí ve svých džípech a občas se přitom někdo zabije. Postupují tak, že se rozjedou, kousek před zlomem zabrzdí a pak se kloužou po strmé části dolů. Někdy se jim nezdaří odhad a spadnou z výšky přibližně desetipatrového domu.

Ženy tam chodí zahalené prakticky stejně jako v Saudské Arábii. Některé mají zahalené i oči, ale některé ne. Byl jsem nesmírně překvapen pohledem do takových očí, když se vše soustřeďuje jen do nich, když je nutné abstrahovat od různých křivek, boků, vzhledu tváře, zjistil jsem poprvé v životě, jak silný erotický náboj dokáže pohled získat. Tam jsem pochopil, co znamená svádět pohledem.

Velkým zážitkem pro každého Evropana musí být arabské obchůdky, trhy a především smlouvání. Velmi mě baví smlouvat, protože se mi vždy podařilo dostat se na deset, dvacet procent původní vyvolávací ceny. Oni s tím počítají a berou takový rituál jako součást své činnosti a pokud někdo není ochoten se mu podrobit, bývají nejen překvapení, ale i zklamaní. Slyšel jsem, že prý nemají rádi Němce, protože těm, ať řeknou jakoukoliv cenu, tak nesmlouvají a zaplatí. Mně většinou po půlhodině smlouvání na těch deset, dvacet procent udělali

hysterickou scénu, že jsem ožebračil jejich rodinu, děti, příbuzné, že se jdou ihned oběsit, ale vzápětí mě objímali a říkali, jak to bylo báječné, jak mně děkují a jaký jsem jejich přítel.

Jak je to tam se zdravotním pojištěním?

Tam nemají zdravotní pojištění. Všichni mají vše zdarma, protože se jedná o velice bohatou zemi.

Pouze občané nebo i cizinci?

Všichni. I Pákistánci, pokud mají práci, zdravotní péče je pro ně zdarma. Občané, na rozdíl od nich, se mohou nechat bezplatně léčit kdekoliv na světě. Vyberou si kliniku a zaplatí jim to stát. Zažil jsem tam případ, kdy paní měla čtyři děti, nemohla mít páté, tak jí zaplatili umělé oplodnění v Londýně. A nejela tam sama. Vzala s sebou všechny služebné, které dostaly zaplacenou cestu i ubytování v londýnských hotelech. Z našeho pohledu něco naprosto neuvěřitelného.

Nedávno jste navštívil Saudskou Arábii, přinesla tato cesta podobné zážitky?

Tu jsem absolvoval v pozici ministra, takže to bylo trošku o něčem jiném. Nemohl jsem chodit, pozorovat a dělat, co bych chtěl, šlo o práci. Přesto jsem načerpal mnoho dojmů i poznatků. Zjistil jsem, že Česká republika tam má vynikající zvuk, hlavně podrobně znají české lázeňství. Také tam působí celá řada českých zaměstnanců, doktorů a zdravotních sester, setkal jsem se s nimi

a musím konstatovat, že jsou velmi spokojení, bydlení zadarmo, zdarma doprava, solidní finanční podmínky.

Věděli jsme, že budu mít setkání se svým protějškem, tedy ministrem zdravotnictví. Velvyslanec mi však s překvapením sdělil, že je mne ochoten přijmout i následník trůnu, tedy korunní princ. Bydleli jsme v nádherném komplexu, všichni byli velice milí. Objevil se tam poradce pana ministra, který studoval v Československu medicínu, zjistili jsme, že měl spolužáky, kteří jsou dnes významnými profesory na brněnské fakultě, a který ještě nezapomněl češtinu, i když absolvoval před třiceti lety, a sdělil mi, že s přijetím u korunního prince radši nemáme počítat, protože to není v protokolu. Druhý den přišel zaražený a překvapený s informací, že následník trůnu projevil zájem alespoň na chvíli se s námi setkat. A nakonec jsme absolvovali přijetí v královském paláci nejen u prince, ale dokonce i u krále. Při té příležitosti jsem si vybavil dvůr Ludvíka XIV. Měli sice jiné oblečení, ale jinak to bylo velmi podobné – spousta dvořanů, stráží a podobně. Princ a král jsou bratři.

Korunní princ se mě ptal: „Jak to u vás vypadá?“ Tak jsem mu to líčil a on: „Jaké je vaše moře?“ Já: „No, moře bohužel nemáme. Zato máme kopce a lesy a památky. On se podivil a pravil: „Proč mi tedy ti mí známí říkali, že u vás plavali v termálu?“ Vysvětlil jsem mu, že Termál je bazén v lázních a on doslova prohlásil: „To bych teda chtěl ty lázně vidět, spousta mých přátel o nich básní, jak jsou úžasné.“

Pak následovalo přijetí u krále. Seděli tam ministři, velká delegace, a na druhé straně já. Hovořili jsme o různých záležitostech, včetně českých lázní, a král poznamenal: „My tady máme také prameny, ale bohužel

je v nich hodně síry.“ Zajímalo jej, zda by je bylo možné pít. Řekl jsem, že bych něco takového vůbec nedoporučoval, protože jsou určitě dost jedovaté, snad by je bylo možné použít na kůži, když má někdo ekzém. Král se obrátil na doprovod a zeptal se: „Proč my vlastně u těch pramenů nemáme lázně?“ Oni říkali: „Když Veličenstvo přikáže, postavíme lázně.“

Tam bylo na místě nabídnout hned pomoc.

To jsem také učinil, nabídl jsem naše služby, řekl jsem jim, že máme mnoho expertů, kteří by udělali veškeré rozborů a zjistili, k čemu by ta voda mohla být dobrá. Zatvářil se šibalsky a pravil: „No jen jestli se vám dá věřit, protože kdyby se to ukázalo, že je to dobré, tak bychom pak nejezdili k vám.“ Věděl, že ze Saudské Arábie k nám přijede každý rok do lázní kolem pěti tisíc pacientů, takže se jedná o významnou část té nejbohatší klientely.

Vysvětloval jsem mu, že u nás máme pramenů poměrně značné množství. Prohlásil, že to bude určitě tím, jak u nás hodně prší a konstatoval, že jsme na tom moc dobře. Řekl jsem: „To víte, každý má něco. U nás prší, takže když kopeme do země, máme tam vodu. U vás neprší a když tady kopete, narazíte na ropu. Proto je to na světě tak zařízené. Proč tedy tady chcete budovat lázně, když vám to nebude fungovat. U nás také máme naleziště ropy, ale asi stejně rozsáhlé a významné, jako vaše léčebné prameny.“ To se mu velice líbilo, takže reagoval slovy, že Alláh to tak zařídil, Alláh tomu chce.

Pak se náhle otevřely dveře, audience měla být asi dvacetiminutová, někdo vešel a upozornil krále, že

začíná čas modlitby. On jenom pokynul, dveře se zavřely a hovořil se mnou dál. Nedbal skutečnosti, že nastal čas modlitby. To všechny přítomné nesmírně zarazilo, protože něco takového se nestává často.

Pan velvyslanec mi sdělil, že je na svém místě už čtyři roky a že žádný z českých politiků dosud nebyl králem přijat. O to více jsem audienci chápal jako velkou čest jednak pro Českou republiku, jednak pro naše lázeňství a medicínu.

V rámci své oficiální návštěvy jsem si prohlédl i nové rehabilitační centrum za Rijádem, nové, moderní, v kvetoucí zahradě v poušti, s rybníkem, říčkou, kde pracovalo několik českých lékařů i sester. Arabský svět může být z tohoto pohledu pro nás určitě velice zajímavý, je však třeba respektovat jeho zvyklosti a zákony. Nějaká naše zdravotní sestra prý byla tamní náboženskou policií přichycena v autě inflagranti s místním hochem. Jemu se nic nestalo, ji však odsoudili k padesáti ranám bičem, velvyslanec to naštěstí nakonec usmlouval se starostou Rijádu jen na vyhoštění. Jedná se o přísnou a velmi religiózní zemi. Nicméně islámského terorismu se neuvěřitelně bojí. Všude mají vojenské hlídky a záta-rasy, obrněné transportéry. Žijí islámem, ale proti islámským teroristům bojují, protože ohrožuje jejich stabilitu a prosperitu. V tom jsou našimi velkými spojenci.

GASTRONOMIE, ALKOHOL A KOUŘENÍ

Vaši předci provozovali restaurace a hotely, promítlo se to nějakým způsobem do vašeho způsobu života a zálib, do oblíbenosti gastronomie, restaurací či vaření?

Určitě, už proto, že babička z matčiny strany, která pocházela z rodiny majitelů restaurací, byla výborná kuchařka. K stáru sice už moc nevařila, ale například její vánoční cukroví nemohu dodnes zapomenout.

Na druhé straně otcův otec měl, zvláště v pozdější době, vaření doslova jako hobby. Takže u nich nevařila v sobotu či v neděli babička, ale on. A vařil skutečně výborně. Jeho kuchyně byla skvělá, zatímco babička, jak jsem se zmiňoval, připravovala na jejich krkonošské chalupě polévky opravdu nepoživatelné. Na rozdíl od dědečka měla hobby zahradničení a ráda různé své produkty dávala do těch polévek, což někdy bylo dost tragické, protože se tam mísil celer, petržel, kedlubna, zkrátka všechno, co se jí podařilo zrovna na zahrádce sebrat.

Dědeček zvládal vynikajícím způsobem jakékoliv komplikované omáčky jako svíčkovou, rajskou, dovedl ohodnotit kvalitu různých pokrmů, takže mi s řešením problému obtížně požitelné polévky vždycky pomáhal, samozřejmě když se babička nedívala. Užíval dva základní způsoby. Buď ji snědl, nebo vylil z okna chalupy.

Na těchto základech jsem mohl stavět, ale musím říci, že ke skutečnému, cílevědomému a jaksi uvědomě-

lému vztahu ke gastronomii jsem se začal dopracovávat až po listopadu roku 1989. Do té doby kuchyně u nás v Čechách byla dosti fádni, i když nemůžu říct, že špatná. Já jsem v podstatě ochoten jíst tlačenku a jitrnici, řízek s bramborovým salátem nebo rajskou, stejně jako ústřice. Všechny pokrmy, i ty běžné, mohou mít naprosto odlišnou kvalitu. A po listopadu rapidně rostla jak pestrost, tak i kvalita. Myslím si, že jedna z oblastí, která se za poslední období velice rozvinula, je právě oblast gastronomie.

Za starého režimu jsme si o mnohých kulinářských zážitcích mohli jen nechat zdát. Uvědomoval jsem si to zprostředkovaně při čtení nejrůznějších knih. Rád a často jsem například na medicíně četl paměti profesora Vondráčka, významného profesora psychiatrie na lékařské fakultě v Praze. Ten s radostí vzpomínal, protože jeho otec měl koloniální obchod na Národní třídě za Rakouska-Uherska, jednak na nejrůznější roztodivné potraviny a ingredience, které jsme za minulého režimu znali jen z literatury, jednak na různé typy kuchyní a věcí. Pamatuji si, že popisoval některá komplikovaná menu, já to se závistí to četl a říkal si: „Tak tohle bych někdy rád ochutnal.“ Jsem rád, že se mi studentská gastronomická přání vyplnila a musím říci, že nastal opravdu mimořádný pokrok v tomto směru a že dnes v Praze najdeme celou řadu úžasných restaurací, nejrůznějších druhů kuchyní.

Samozřejmě, při svých cestách do zahraničí jsem se vždy hodně zabýval i touto oblastí, protože ji považuji za významnou součást národních kultur. Poslední dobou, mám-li si vybrat skutečně nějaký druh pokrmů úplně svobodně, tak hodně vybírám z oblasti ryb. Napro-

sto fenomenální jídlo je pro mě belgická specialita, jejíž základ tvoří slávky. V Belgii je dělají ve velkém hrnci, kde mají půl kila nebo kilo vařených slávek na nejrůznější způsoby, od nejprostšího způsobu na bílém víně se šalotkou až po komplikované způsoby s omáčkou la-creme, čili taková smetanová omáčka, do které mohou přidávat slaninu nebo malé krevety. Vždycky, když se dostanu do Belgie, tak určitě vyrazím do některé ze stovek vynikajících restaurací na slávky.

A vzpomínám na časy, když jsem tam jako student jel s batohem plným konzerv a paštik, jak jsem procházel uličky vedle Grand Place plné rozzářených restaurací, a jak jsem těm lidem strašně záviděl, protože jsem konzumoval nějakou tu játrovou paštiku a viděl přitom ty lahůdky, které jsem tehdy nedovedl ani pojmenovat. Nikdy snad nezapomenu na pána, který měl vedle sebe dva buldočky, každý z nich měl talíř a jedl s ním u stolu, tak jsem říkal, to je přesně ten „hrozný a úpadkový kapitalismus“, v kterém bych tak rád žil. Osud byl ke mně příznivý, takže dneska, když tam přijedu, sednu si k tomu stolu, kde tehdy seděl ten pán a užiji si třeba své oblíbené belgické ústřice.

Vždy když začíná podzim velmi se těším na syrové ústřice, především na bretaňské ústřice, které také velice miluji. V Praze už je také několik restaurací, kde si je lze objednat na ledové tříšti, jen lehce pokapané citronem, tak to má svůj typický půvab. Mimochodem, docela dobré úroveň dosahuje belgická restaurace Les Moules v Pařížské ulici, docela se jim povedl i design, a právě tam mají i klasické slávky v hrnci i ústřice na ledu, takže vřele doporučuji. Lze tam pít i belgické pivo.

Mimochodem Belgie je kouzelná země. Naše piva jsou výborná, ovšem vyráběná v podstatě zhruba podle jedné technologie. To je velký handicap. V Belgii běžně najdete třešňové pivo, banánové pivo, hodně silné pivo, čili tam ve velkých restauracích máte několik desítek, ne-li stovek druhů belgických piv. A mně se to jako kulturní zvláštnost velmi líbí, jak mám rád rozmanitost ve vínu, tak oceňuji i rozmanitost v pivu. Samozřejmě, některé si dáte jednou na ochutnání a pak se k nim vrátit už nemusíte, protože, řekněme, to není šálek vašeho čaje, ale stojí za to, to vyzkoušet a myslím si, že k pestrosti života to jednoznačně patří.

Velmi dobrou zkušenost jsem udělal s kubánskou restaurací v Kaprově ulici La Bodegita del Medio. Tam bývá i kubánská hudba, nabízejí vynikající mochito, je to jeden z mnoha nápojů, které měl v oblibě Ernst Hemingway. A tady jsem udělal vynikající zkušenost se dvěma pokrmy, s vynikající rybí polévkou, která je velmi ostrá, a také se speciálními kachními prsy, která podávají s bramborovým pyrém.

Velmi rád jím lososy. Vynikajícího lososa naplněného špenátem dělají v další velmi dobré restauraci, která se nachází v budově bývalé Svobodné Evropy vedle Národního muzea. Jmenuje se Zahrada v opeře a vyznačuje se zajímavým moderním designem. Jedl jsem tam také báječnou rybí polévku. Jsem na rybí polévky dost vysazený.

Tuňáka, asi nejlepšího v Praze, jsem jedl v restauraci Hergetova cihelna na Kampě. Uvnitř je lehce syrový, obalený v krustě.

Chce-li si člověk užít skutečně vysoký standard s nádherným výhledem na Prahu, tak vřele doporučuji restauraci Zlatá Praha v hotelu Intercontinental. Chceme-li

nějakému cizinci ukázat pražská panoramata, asi nenajdeme lepší místo, krásně lze odtamtud vidět stovky věží, které působí magicky. Kuchyně má vysokou úroveň a ať jdete do čehokoliv, jak do typicky české kuchyně, nebo do jakýchkoliv cizích kuchyní, tak budete určitě spokojeni. A kdo má stejně jako já rád ryby a má je rád i syrové, já tedy nemusím suši, protože obsahuje rýži, já mám radši sašimi, tedy samotné syrové ryby, takže asi nejlepší sašimi jsem jedl právě ve Zlaté Praze. A pak ještě v Rybím trhu v Ungeltu, tam také sašimi připravují velmi dobře.

Pokud má někdo chuť na typicky českou kuchyni, protože teď jsem se zmiňoval spíše o kuchyni rybí a zahraniční, mohu doporučit restauraci U Pinkasů, kde jsem udělal velmi dobrou zkušenost. Lze tam najít jak vynikající plzeňské pivo, tak i vynikající staročeskou kuchyni.

Dobré restaurace nemusíme hledat a nacházet pouze v centru, mnoho jich existuje i v dalších městských částech. V některých z nich lze potkat i majitele, který se o hosta stará. To mám velice rád. Jednu takovou znám v Praze 5, na Plzeňské, když se jede z města po levé straně, jmenuje se U lípy. Většinou přijde majitel, pan Růžička, pohovoří, nabídne nějakou specialitu. Jedná se o docela vyhlášenou restauraci, kde drží výborný klasický standard. Nabízejí jednak světovou kuchyni, jednak i velmi dobrou kuchyni českou. V málokteré restauraci dostanete třeba španělské ptáčky nebo kančí s brusinkovou omáčkou nebo takové věci jako řízek s domácím bramborovým salátem. Když má člověk chuť na dobře udělanou, vyváženou českou kuchyni, tak vřele doporučuji. Navíc oceňuji příjemné rodinné prostředí s vysokým stupněm, řekněme, zájmu personálu o vaši osobu.

Myslím si, že v Praze si v této oblasti již máme z čeho vybírat a nemusíme se vůbec za nic stydět. Najdeme mnoho různých restaurací na dobré úrovni a rozmanité druhy kuchyní. A nejen v Praze, ale i v okolí. Bydlím v Hostivicích, kde je čínská restaurace s velmi kvalitní kuchyní. Třeba jejich ostrá polévka – Hot source je pro mne nezapomenutelným zážitkem.

Velmi netradiční interiér v rytířském stylu a fortelnou nešizenou kuchyni se širokým výběrem najdete i v restauraci Rapír v obci Ořech na okraji Prahy.

Jaké jiné zahraniční kuchyně máte v oblibě kromě těch, jejichž základech jsou ryby a další mořské produkty?

Musím přiznat, že jsem si docela oblíbil kuchyni německou a rakouskou. Rakouská kuchyně se velmi podobá české kuchyni. Tady jsme si hodně podobní, od štrůdlů přes různé knedlíkové speciality. Ovšem oceňuji německou kuchyni, kterou mnoho lidí trochu opovrhují. Myslím, že v oblasti klobás, párků a nejrůznějších uzenin dosáhli úrovně téměř nepřekonatelné.

Občas si s chutí dám středoevropskou specialitu a těžko říct, kdo na to přišel první, jestli Češi, Rakušané, či Němci. Jedná se o pěkně propečené vepřové koleno, pokud možno před pečením ještě trochu vyuzené, taková lahůdka k pivu má určitě něco do sebe. Takže německá kuchyně, i když je trochu těžší, má také určitě něco do sebe.

Ovšem vůbec nejradši, to musím znovu konstatovat, mám středomořskou kuchyni, protože obsahuje mnoho ryb, je hodně lehká a měl-li bych si vybírat ze dvou jídel, tak ve třech případech ze čtyř bych sáhl po rybách a středomořské kuchyni.

Vzpomínáte, co vám nabídli v Kataru nebo v Saudské Arábii?

No tak tam samozřejmě vedle klasického kuskusu konzumují hodně mletého masa různých druhů, především skopového. Zajímavou zkušenost jsem získal, když jsem v Kataru navštívil klasickou arabskou restauraci. Můžeme-li nazvat klasickou restaurací podnik v zemi, kde se historie začala tvořit až po druhé světové válce. Pokud se podíváme do historie, tak si uvědomíme, že v roce 1950 tam nebylo nic. Jen poušť. Všechno začalo růst, vznikat z ničeho. Takže tam když se řekne klasická, jedná se o repliku arabské restaurace ze země s bohatou historií, jako je Irán či Irák. Sedí se tam na zemi na kobercích u nízkých stolků. Pro Evropana, který na to není zvyklý, to není zrovna pohodlný způsob stolování, takže i já jsem ji rychle opustil a zašel jsem do vedlejší místnosti, kde se sedělo normálně, po evropsku.

V Saudské Arábii pro nás udělali úžasnou hostinu. Oni postavili za Rijádem repliku a kopii starého Rijádu, úplně nově, ale starými technologiemi, postavili tam pevnost, ulice, prostě celé staré město a tam jsme měli večeři v jedné pevnosti a můžu říci, že jsem snad nikdy tolik jídla na jednom místě neviděl. Seděli jsme u velkých kulatých stolů, mohlo nás tam být deset z české strany, další lidé od nich, a uprostřed toho stolu byly v několika patrech naskládané různé mísy, dvě celá jehňata, mnoho nejrůznějších mořských specialit, malé krevety, velké krevety s různou zeleninou, houbami, neuvěřitelně obrovské mísy, ze kterých jsme se snažili něco ujíst, seděli jsme tam dvě hodiny, usilovně konzumovali, delegace nebyla malá. Dvě hodiny jsme usilovně jedli, byli

jsme vyhládlí, protože předtím nás provedli po té replice starého města a ještě nás zapojili do místního tance se šavlemi, říkali, že je to příprava islámských bojovníků na boj, tak to mně trochu zatrnulo. Tanec byl docela usilovný a oni nás neustále postrkovali s tím jejich panem ministrem a zapojili nás do toho tance velice intenzivně, takže jsme byli opravdu vyhládlí. Konzumovali jsme tedy poměrně zdatně a po dvou hodinách jsme zažili malé překvapení, když jsme od toho stolu vstali, tak to vypadalo, že jsme vůbec nejedli, skoro nic nebylo snědeno. Mohli jsme klidně zasednout znova. Naše konzumace nebyla na těch obrovských mísách a obrovských táčech vůbec znát. Takže to byla asi na objem nejpopulntnější hostina, kterou jsem v životě zažil.

Vraťme se ještě k českým restauracím. Vybíráte si je náhodně, na základě doporučení nebo studujete ročenku Gurmán, která restaurace hodnotí?

Musím říci, používám všechny tři způsoby. Samozřejmě, když jsem dřív chodil po městě, dnes přece jenom času tolik nemám, a uviděl nějakou zajímavou restauraci, tak jsem se tam zastavil, byť na nějakou maličkost nebo jenom posedět, něco vypít, podívat se na jídelní lístek. A často jsem se tam pak vrátil třeba na oběd či večeři. Čili část jsem testoval takto sám, část určitě na doporučení nějakých přátel, známých, kteří mají obdobný koníček.

Jde ovšem o koníček dost nebezpečný. Kdyby mu člověk moc podlehl, tak při nedostatku pohybu půjde váha strmě nahoru a mně už to trošku trápí, cítím, že bych měl trochu ubrat nebo naopak přidat pohybu.

Pokud mi některý přítel doporučí dobrou restauraci, určitě ji otestuji. A samozřejmě se rád poučím v různých novinách, časopisech i v odborných gastronomických publikacích. Nedávno jsem na internetu našel zajímavou speciální doménu, na které někdo dělal průvodce po pražských restauracích, a myslím si, že hned jsem jednu z těch nejvíce doporučovaných restaurací vyzkoušel.

Bylo nějaké jídlo, které jste jako dítě nesnášel?

Jednak už ty zmiňované babiččiny zeleninové polévky, jednak rozemletý špenát, ten nemusím do dneška. Jedná se zřejmě o následky navštěvování školní jídelny, kde mně jedna učitelka dost nepříjemným způsobem nařizovala, že ten špenát prostě musím dojíst, já jsem ho ze strachu dojedl a udělalo se mi dosti nevolno. Ještě dnes mám k té hmotě odpor. Určitě není averze způsobená chutí či vůní té zeleniny, neboť listový špenát velice miluji. Takže když nabízejí v jakékoliv restauraci například kombinaci lososa s listovým špenátem, tak si okamžitě takový pokrm objednáám.

Které preferujete koření?

Prakticky všechny ingredience mám rád, pokud na ně mám zrovna chuť, snažím se je pravidelně střídat a daří se mi to, neboť spíš preferuji ostřejší pokrmy. Dopracoval jsem se k tomu, že jsem schopen jíst i samotné feferonky, pálí mě, samozřejmě, vím, že taková věc přetluče všechny ostatní jemnější chutě, ale někdy si je dám rád a jsem schopen konzumovat prakticky všechna koření, veškeré obvyklé ingredience.

Občas sám vaříte. Kdy vás napadlo poprvé si uvařit nějaké jídlo?

Už s některými kamarády na medicíně, když jsme vyjížděli na různé výlety, buď k nám na chalupu, nebo k jednomu kolegovi, který měl chalupu nedaleko Prachatic na Šumavě, tak jsme si, většinou v pánské společnosti, začali různé speciality připravovat. Takže už tehdy, spíš z legrace, jsme zkoušeli kuchařit a experimentovat s vařením a mě dodnes přitahuje občas si něco vyzkoušet. Nevěnuji se tomu sice příliš často, rozhodně nemohu říci, že bych byl jako dědeček, který vařil každý víkend.

Nejraději připravuji ryby. Mám několik oblíbených a ozkoušených receptů, ale je nutné mít suroviny čerstvé, nikoliv zmražené. Velice mi vyhovuje lososový či tuňákový steak, který lze připravit rychle a ne příliš náročně. Ideální je naložit ho třeba na půl hodiny, nebo i déle, do nálevu, který má základ v olivovém oleji, já do něj dávám rád ještě smetanu, případně mléko, samozřejmě bílé víno a koření, vzhledem ke své zálibě v ostřejších variantách přidávám poměrně hodně drceného pepře a někdy, když ho nezapomenu koupit, zelený pepř nakládaný, který je vynikající. Uplyne-li čas naložení, rozpálím troubu na 200 stupňů a vsunu do ní jen samotné plátky masa. Omáčku vedle povařím. Podle gusta ji lze i zahusťit. Maso, na které lze položit i plátek másla, stačí nechat v rozpálené troubě jen kolem pěti minut a když zjistíme, že na povrchu je steak krásně propečený a uvnitř ještě lehce syrový, můžeme servírovat. Maso je šťavnaté, lahodné. Tyhle ryby se nesmí dělat moc dlouho, protože pak jsou suché a nedobré. Zvláště pak tuňák, musí být

uvnitř červený, protože když je celý propečený, určitě si na něm nikdo pořádně nepochutná.

Další pokrm, který mám rád a s oblibou ho připravuji, je směs z čerstvých plodů moře, kde je možné kombinovat slávky, sepie, chobotničky, krevetky. Vše se dá na pánev jen tak lehce osmahnout na nějakém olivovém oleji, k tomu se přidá sojová omáčka, opět koření podle chuti, já dávám drcený pepř, ale dá se použít i curry, s ním to také velmi dobře chutná, a když kuchař chce, aby to mělo takovou lepivou konzistenci, tak směs musí na konci poprášit škrobem, případně si udělat zálivku z vína, dvou až tří lžiček škrobu, nalít ji na směs a jakmile začne pokrm karamelizovat a lepit, je připraven k použití.

Jídlo je potřeba také něčím zapíjet, konzumujete alkohol?

Alkohol provází lidstvo od nepaměti. Musím konstatovat, že mne vždycky kapka dobrého moku přitahovala, dokonce jsem jako mladý lékař o něm napsal odbornou publikaci. Je úžasný nejen svou historií, ale i spoustou zajímavých účinků, které i lékaři rádi zkoumají. Jak říká jeden můj kamarád, vynikající biochemik, alkohol je látka tělu vlastní, protože každý, i když nepije, nějaký zlomek promile v krvi má. Tato látka tedy k tělu jaksi patří, na druhou stranu nutno stále připomínat starou pravdu, že je ho nutné konzumovat s mírou. Pokud bych neučinil tento dovětek, určitě by mě primář Nešpor po právu kritizoval, že ho propaguji. Ano, je tragedie, když někdo alkoholu propadne a stane se na něm závislý. Na druhé straně kvalitní alkoholický nápoj může ži-

vot obohatit, pokud je užíván v množství, které neškodí, neohrožuje organismus, neovlivňuje a nemění psychiku. Hovořím o míře gurmánské, která je pochopitelně nižší než míra konzumentská.

A zase musím pochválit pozitivní vývoj, ke kterému v posledních letech v České republice došlo. Lze mluvit přímo o neuvěřitelném zvratu. Vzpomínám na studia, kdy neexistovaly vinné lístky a v pražských vinárnách se číšník pouze hosta zeptal, zda chce víno červené nebo bílé. Zatímco dnes moravská i česká vína dosáhla opravdu velmi solidní úrovně. Přesto já sám, když mám svobodný výběr, sahám nejraději po těžších červených vínech, většinou bordeaux. Vynikající jsou vína jihoafrická, australská, nebo vína z latinské Ameriky, třeba argentinská vína, také ovšem španělská a italská. Výborná vína jsem pil v Chorvatsku, třeba v oblasti Dingače. Dnes už je zkrátka z čeho vybírat. A ceny, pokud člověk nejde do superarchivních ročníků, jsou relativně přijatelné. Kdo se zajímá o víno jako o zdroj mimořádných chuťových zážitků a ne proto, aby se opil do němoty, má určitě nejen krásný, ale i bohublý a zdravý koníček.

Mně se líbí takové typy dovolených, kdy turisté jedou po vinných tratích. Takové atrakce se začaly organizovat už i na jižní Moravě. Mám spoustu přátel a ti mají buď vlastní sklep, nebo někoho, kdo ho vlastní a přiznám se, že tuhle kulturu vinných sklepů jižní Moravy miluji, mají svoji neopakovatelnou atmosféru, rozměr přírodní, pracovní i sociální, ti lidé prostě vinařství propadli, stalo se nedílnou součástí jejich životů, umí o víně i o práci kolem něj krásně vyprávět, je radost strávit tam večer a poslouchat jak vína vznikají, jak se skladují, jak se archivují, jak se liší svými chutěmi. Mám-li možnost

a čas zajít k nějakému dobrému vinaři na jižní Moravu, neváhám ani chvíli. Ovšem i česká vína se výrazně vylepšila, byť vinařské oblasti jsou tu velmi malé. Znáám Jiřího Lobkowicze a jeho ženu Betynu Lobkowiczovou, zvláště ona vinařství propadla a myslím si, že mělnická vína udělala také obrovský skok a dneska jsou velmi zajímavá. Navštívil jsem je asi před dvěma lety a pil jsem na mělnickém zámku Pinot noire, tuším, že ročník 2000 nebo 1999, a bylo to výborné víno.

Lidem, kteří rádi zkouší zajímavé chutě vín, vřele doporučuji žernosecké víno, které vyniká velmi specifickou chutí, já osobně mám pocit, že v něm trochu cítím vápenec. Kdo ho párkrát ochutná, vždy ho pak pozná, i kdyby ho pil za mnoho let. Ještě za studií jsem chodil na žernosecké do Zelené žáby vedle Staroměstského náměstí, kde se tehdy nacházela proslulá vinárna a restaurace, kterou údajně navštěvoval i kat Mydlář.

Dnes určitě najdeme žernosecké ve větším množství podniků, já jsem se s ním setkal ve zmiňované Zahradě v opeře. Pokud člověk nechce pátrat po Praze, doporučuji zajet do Žernosek nebo k hejtmanovi Ústeckého kraje panu Šulcovi, který má v pracovně úžasnou velkou chlazenou prosklenou vinotéku a v ní velmi dobrý výběr žernoseckých vín.

Žernoseky mají zajímavou polohu, nacházejí se v ohybu Labe ve zvláštním výběžku. Podle odborníků se jedná o místo specifické jakýmsi násobením slunečního svitu. Opírá se shora a ještě zrcadlovým efektem přes hladinu, takže se údajně jedná o velmi příhodné klima pro víno.

Mám ovšem rád nejen kvalitní víno, ale i dobré pivo nejrůznějších značek a chutí. Snažím se, zvláště

při zahraničních cestách, ochutnávat nové a nové druhy. Tvrdého alkoholu se příležitostně napiji, ale nepreferuji ho a nikdy mi nechybí. Z hlediska množství alkoholu se mezi přírodními víny a destiláty či likéry nachází ještě dezertní vína. Výborné portské jsem ochutnal v portských vinných dvorech. Jejich návštěva mi přinesla řadu nových zkušeností, zážitků i informací. Zajímavá je i historie tohoto proslulého nápoje. Portugalci kdysi vozili přírodní víno do Británie, cestou se jim však kazilo, tak někoho napadlo konzervovat ho určitým množstvím brandy. V takové podobě nejen vydrželo transport, ale i výborně chutnalo.

Možná bychom ještě mohli něco málo k alkoholu a jeho funkcím. Kdybychom se řídili podle pana primáře Nešpora, tak bychom museli zničit veškerou výrobu alkoholu a zavést prohibici, což by možná vedlo k rozvratu ekonomiky, výrazným změnám způsobu života, možná i zdravotního stavu. Jak vy, jako lékař, hodnotíte roli alkoholu?

Můj dědeček, lékárník, připravoval určité množství alkoholických nápojů. Za první republiky se užívaly jako léky. Lidé věděli poměrně dávno, že lze alkohol použít i jako slušnou dezinfekci, tedy nikoliv vnitřní, ale vnější, například kůže, různých povrchů a nástrojů. Určitě má několik účinků na lidskou psychiku. Je to látka, která nás zbavuje strachu, napětí, v malém množství může zlepšovat myšlení. V trochu větším množství často přináší inspiraci, podporuje fantazii a rozvíjí tvůrčí schopnosti. Celá řada umělců tak za jeho pomoci vytvořila některá významná díla.

Někteří lidé však mají problém s nastavením optimálního množství, protože konzumace vyšších dávek škodí ještě více, než malé dávky prospívají, lidé se často stávají agresivními, kvalita myšlení jde rapidně dolů a podléhají nejrůznějším bludům, včetně pocitu vlastní neodolatelnosti. Člověk má pocit, že produkuje úžasně věci, ale většinou za moc nestojí. Vysoký stupeň opilosti pak samozřejmě mění rychlost reakcí. Čtvrt až půl promile reakce příliš nezpomalí, vyšší dávky však naprosto zásadně. V nejvyšších dávkách má alkohol narkotické účinky, takže se v polních podmínkách dal používat jako určité kombinace anestetika a narkotika, neboť snižuje vnímání a citlivost. Nutno ještě konstatovat, že se po požití velkého množství dá i umřít.

Pravda je, že jsem zažil Ukrajince, který měl těch svých 5 promile a šel bez větších problémů, jen byl kapku agresivní. Záleží na tom, jak často člověk trénuje, jak je zdravý a jak je vybaven geneticky. Někteří lidé snesou velké množství a jiní mají již s velmi malou dávkou problémy. Jedná se o problém multidisciplinární, kulturní, antropologický, sociologický, psychologický, nejen lékařský.

Lidstvo alkohol až na malé výjimky již tisíciletí hojně využívá, oceňuje funkci relaxační, antidepresivní i funkci snižování zábran a zahrnuje ho do svého způsobu života i kultury. Stačí pohlédnout do historie na boha Bakchuse a bakchanálie.

Jak tedy k požívání alkoholu přistoupit? Měl by se zakazovat či omezovat?

Absolutní zákaz nebo výchova veřejnosti k totální abstinenci není řešením. Výchovně formativní působení by

se mělo obrátit jiným směrem, ke kultivované konzumaci vhodného množství velmi kvalitních alkoholických nápojů. Existuje samozřejmě určité procento lidí, kteří mají sklon k alkoholismu a ti by měli abstinovat totálně, ostatní nemají důvod ochuzovat se o to pozitivní, co jim může optimální konzumace poskytnout, pokud ovšem nemají onemocnění, třeba když jsou po žloutence.

Jinudy asi cesta nevede. Žádný pokus o prohibici dosud neskončil úspěšně. Stačí připomenout prohibici v Americe, jen zvýšila kriminalitu, vytvořila mafii a novou vrstvu milionářů. V Rusku, kde se pokusili o totéž, též nebyli úspěšní. Také skandinávské státy bojují s tímto problémem bez větších úspěchů. Takže si myslím, že cestou zákazu to nejde.

Takže účinky alkoholu na lidské zdraví mohou být i pozitivní?

Účinky alkoholu na zdraví člověka se zkoumají permanentně. Pravda je, že nacházíme účinky na jednu stranu negativní, na druhou stranu i pozitivní. Například konzumace červeného vína v přiměřeném množství snižuje hladinu cholesterolu, což je v dnešní době docela dobré, ale na druhou stranu se potvrdilo, že nadměrná konzumace alkoholu způsobuje větší procento výskytu rakoviny slinivky břišní. Čili můžeme očekávat efekty přínosné, kladné, ale i různá nebezpečí a rizika. Při této příležitosti nemohu nevzpomenout na jednu historku profesora Charváta, který pracoval jako mladý lékař poměrně dlouhou dobu ve Francii. Vzpomínal na to, že k němu přišel nějaký vinař. Měl cirhózu jater a vodu v dutině břišní, což s tím souvisí. Charvát se ho ptal: „Prosím

vás, kolik toho pijete?“ „No, ne mnoho,“ odpověděl vinař. Mladý Charvát se pídil po obsahu vyjádření „ne mnoho“ a dozvěděl se, že ne mnoho „ne mnoho“ znamená pět litrů vína denně.

A co kouření, které též patří mezi společensky akceptované drogy?

Ke kouření jsem výrazně méně tolerantní než k alkoholu. Obzvláště ke kouření cigaret. Pokud si někdo dá jednou denně k dobré kávě jednu cigaretu, tak mu asi nelze zdravotně ani sociálně nic moc vyčítat. Dá-li si jich deset, jedná se o problém. Vykouří-li celou krabičku, je to už velký problém. Jedná se o svízel zdravotní i ekonomický. Zaplatit denně sto korun za kuřivo kuřákovvi přijde normální, ale když má doplatit na krabičku antibiotik 20,- Kč, tak píše rozzuřené dopisy na ministerstvo. Kouření cigaret, především s ohledem na vdechování kouře do plic, je opravdu extrémně nebezpečné. Vyvolává rakovinu, což nade vši pochybnost vědci prokázali již před desítkami let. Je spojeno s ucpáváním cév v nohou i v srdci, takže se stává častou příčinou infarktu i mrtvice, v krajních případech hrozí amputace dolních končetin.

Cigarety nekouřím, ale musím přiznat, že od doby, kdy jsem byl na studiích, kouřím občas dýmku, občas doutník. Jsem opravdu doslova sváteční kuřák. Dýmku kouřím tak jednou za měsíc, když je čas, protože takový rituál nelze uspěchat, taková dobře nacpaná dýmka se kouří i přes hodinu. K tomu patří ještě dobré víno, nějaká pěkná knížku, teprve pak vzniká ta správná atmosféra. Spíše než pro účinek nikotinu kouřím kvůli chutím, kvůli atmosféře. Obdobné je to s doutníkem.

Dát si po dobré večeři, v příjemné restauraci, na závěr ke sklence dobrého koňaku dobrý doutník, bývá veliký zážitek. Také proto, že se s ním setkám tak jednou za dva až tři měsíce.

Ještě ke kouření v restauracích. V Itálii a Irsku je kouření rozšířeno víc než u nás. Když se chystal zákaz kouření, tak vyvolal ohromný protest v řadách kuřáků, ale s postupem času se s ním naprostá většina smířila a dokonce si ho i pochvaluje. Kuřáci chodí kouřit ven a tam navazují nové kontakty. To jsme o tolik horší, že si nezasloužíme v restauracích dýchat čistý vzduch a odcházet v nezapáchajícím oděvu?

Vidíte, to mě nikdy nenapadlo, že kouření má i takový ten sociální rozměr. Že jste v restauraci s někým, kdo je nekuřák a vy tam můžete potkat nějakou půvabnou dámu, vedle od stolu, která je také kuřačka, a kterou byste jinak nikdy společensky v té restauraci nemohl oslovit, protože by to bylo nevhodné vůči jejímu partnerovi. Takhle máte nějakých 5 minut konverzace, kdy si můžete vyměnit i telefonní čísla. Takže jestli bude ve vládě diskutován zákaz kouření v restauracích, tak zvažím, zda proto také nezvednu ruku, mimo jiné i kvůli tomuto fenoménu.

Druhá věc, samozřejmě i mě neuvěřitelně štve, když jdu do restaurace a pak přijdu domů a věci abych vyvěsil nejlépe na týden někde z balkónu nebo poslal rovnou do čistírny. To je extrémně nepříjemné. Na druhou stranu, myslím si, že je to tak sžitě, že zvláště restaurace některých cenových skupin a kategorií to mají jako určitou součást svého provozu, své činnosti. Asi by

to vyvolalo veliký odpor. Alespoň ze začátku. Myslím si, že bychom ale měli na toto téma vést diskuse častěji, aby i kuřáci pochopili ten problém a aby si šli zakouřit ven. Domnívám se také, že je dobrý krok nutit restaura-téry, aby investovali do vzduchotechniky, do filtrů, filtrace alespoň trochu zlepšují vzduch.

Já sice kouření v restauraci nějak snesu, ale osobně mi také vadí nečistý vzduch a zapáchající oblečení. A když si chcete jít s malým dítětem dát do restaurace nějaké jídlo a ona je zakouřená, tak to je špatně. Myslím si, že absolutní zákaz do budoucna to není vysloveně zlá cesta, ale na druhou stranu nevím, jak rychle mají být ty kroky dělány. Nejdříve bychom měli hodně tlačit na to, aby se restaurace vybavily čističkami vzduchu nebo filtry a aby obsahovaly závazně oddělené místnosti pro nekuřáky i kuřáky, aby si nekuřáci mohli vybrat.

Úplný zákaz kouření by asi nebyl problém pro kuřáky cigaret, mohou si vždy na pět minut odskočit ven. Horší to však mají kuřáci doutníků. Představuji si, že já, sváteční kuřák, si jednou za čtvrt roku, když do-jdu do vynikající restaurace a budu si chtít dát po veče-ři kvalitní koňak, zapálit doutník a oni mě vyženou ven. Kdybyste si měl jít vykouřit doutník ven, před restau-raci, tak tam v létě dostanete úpal a v zimě umrzne-te. Dobrý doutník se kouří půl hodiny až hodinu, podle typu doutníku. Takže by si vás váš partner či partnerka u večeře moc neužili. Z tohoto pohledu jsem na roz-pacích, i když vím, že to není v první řadě problém svátečních kuřáků, ale především problém klasických kuřáků cigaret.

Musíme si uvědomit ještě jeden aspekt. Ta restaurace je vlastně pracovištěm pro číšníky, kteří jsou nuceni pracovat v tomto zhoršeném životním prostředí.

To máte pravdu. Pro ně je to rizikové pracoviště. Myslím, že většina z nich je s tím smířena. Ale v Čechách bývá problémem vynutitelnost zákona. Představme si, že si štamgasti v deset večer po pátém pivu zapálí. Co s ním má chudák číšník dělat? Oni tam chodí každý den. Když jim řekne, „nekuřte tady, to nesmíte“, tak co mu řeknou? Poslechnou? A on, zavolá na ně policii? To mi připadá naprosto nepředstavitelné. Oni se znají, chodí tam každý den. Takže já než bych tam ten zákaz napsal, nejdříve bych přemýšlel, jak by byl vynutitelný. Pokud by policejní patroly chodily po restauracích samy vytvářet tuto represii, tak by to bylo možné. Ale nejsem si jist, že by toho byly tyto složky schopné. Zákon, který se projednával asi před rokem a navrhoval, že bude pokutován číšník, mi přišel absolutně absurdní. Má se chudák číšník prát s nějakým neukázněným hostem? Pokud bychom však měli záruku, že městská policie obejde několikrát denně všechny restaurace a při porušení zákona na místě udělí vysokou pokutu, pak by to byla věc realizovatelná a pravděpodobně účinná.

Neláká vás, že vy, jako ministr zdravotnictví, byste mohl vstoupit do dějin tímto počinem?

Tak já si myslím, že jsem do historie již několikrát vstoupil. Přiznám se však, že nejsem úplně příznivec represí. Byl bych radši, kdyby lidé pochopili nebezpečnost a sobectví své slabosti a v restauracích nekouřili. Vím

však, že bez represe se toho dá jen těžko dosáhnout, takže bych o tom byl ochoten uvažovat. Ale zároveň bych musel mít jistotu, že by se nejednalo o planý zákaz. Jinými slovy, nechtěl bych, aby pod cedulí „Zákaz kouření“ všichni vesele kouřili, každému to bylo jedno a všichni se tomu jenom smáli. Zastávám názor, že ve vyhláškách a zákonech mají být jen povinnosti a zákazy, u kterých jsme si jisti, že máme právo, sílu a prostředky kontrolovat jejich dodržování a jejich nedodržování náležitě trestat.

Smysluplnost zákazu kouření v restauracích dokazuje i jeho pozitivní hodnocení samotnými kuřáky v zemích, kde už to zákon zakazuje.

Myslím, že je to určitě cesta správným směrem, a že se k tomuto programu dříve či později připojí i Česká republika. Jen je nutné mít to vše správně promyšleno a připravit pro takový krok potřebné podmínky, aby nešlo o plané plácnutí do vody.

ŽEBŘÍČEK HODNOT

Jaké hodnoty jsou pro vás v životě nejvýznamnější, jaké nejvíce preferujete?

V mých hierarchiích na jednom z nevyšších míst stojí rozum. Já se tím nijak netajím, z myslitelů, kteří ovlivňovali svět, mi byli vždy blízcí ti, kteří kladli rozum a logiku na první místo. Myslím si, že rozumová část lidské existence i celé společnosti je úžasná tím, že dokáže tlumit všechny špatné vlastnosti, dovede čelit negativním emocím, jako je nenávisť, závist, touha po pomstě, to všechno dovede rozum nějakým způsobem krotit a korigovat.

Určitě s tím souvisí mnou vysoce hodnocená vzdělanost a kulturnost. Záměrně říkám vzdělanost, ne vzdělání, protože si myslím, že někdy se tyto dva pojmy chybně zaměňují. Často hovoříme o vzdělání, málo o vzdělanosti. Vzdělání může být pragmaticky technokratické, sem trochu patří i vzdělání lékařské, což znamená, že i poměrně jednoduchý člověk s dobrou pamětí a vytrvalostí, může tento obor vystudovat, naučit se to řemeslo a přesto, že se bude jednat o doktora, vůbec nemusí být vzdělaný. Je to člověk úzce specializovaný, jak říkají Němci: „Fachidiot“.

Mám pocit, že příliš budujeme systém školství na „Fachidiotech“ a ne na lidech skutečně široce vzdělaných. Vzdělanost by se měla začít pěstovat už na základní škole i v rodině. Pak především na škole střední,

pokud v tomto období nezíská jedinec potřebný základ, na vysoké to těžko dožene. Vysoké školy jsou už jen takové třešničky na dortu, které snadno z každého vyrobí úzkého specialistu, protože pokud není alespoň v jedné oblasti dobře proškolen, připraven, specializován, pak těžko najde profesionální uplatnění, ale pokud mu chybí obecná vzdělanost v nejširším rozsahu, je to člověk plochý, který má pro celou společnost a její rozvoj význam podstatně menší. Obdobně je to s kulturností.

V hierarchii hodnot u mě určitě hodně vysoko stojí pracovitost. Mám pocit, že s leností bojuji celý život. Zatím nad ní vítězím a myslím, že jsem vždy vítězil, zkrátka pracovitost, včetně rozumné pedanterie a pořádkumilovnosti, patří mezi vlastnosti, které považuji za užitečné, přínosné a dobré. Pokud bych si měl vybrat zemi k žití, tak vždycky bych sahal po takové, kde je pracovitost, pořádek a řád na vyšší úrovni. Samozřejmě nemám na mysli pořádek vynucený diktaturou či totalitou.

Určitě vysoko hodnotím také čestnost a statečnost, protože bez těchto vlastností není člověk úplný a těžko si sám sebe může vážit. A právě vážit si sám sebe, mít čest a současně být statečný, umět se postavit přesile jsou pro mě hodnoty nesmírně cenné a fascinující. Nikdy jsem nechápal jedince, kteří se jdou rvát s někým, kdo je slabší. Mě vždycky imponovalo, když se někdo, pochopitelně ne bez důvodu, šel poprat s někým, kdo byl zjevně silnější.

Jste romantik?

Myslím, že do jisté míry ano. Od mládí jsem doslova hlтал Verneovky, Alexandra Dumase, Karla Maye.

Podle mého je dnes symbolem té správné romantiky Pán prstenů nebo Harry Potter. Svě děti k tomu vedu, ony zatím vnímají jen kulisy příběhu, protože jsou docela malé a berou si z toho zatím spíše jednotlivosti, rytíře a meče. Myslím si, že vliv takové literatury komponuje základní schéma civilizace, dobro a zlo a boj mezi nimi. Život pochopitelně není černobílý. Dnes nenajdete na jedné straně padoucha a na druhé absolutního hrdinu bez jediné chybičky, ale je dobře, aby v sobě měl člověk model dobra a zla zafixován a naučil se vážit na vahách etiky, aby se dobře zorientoval, kde spíše převažuje dobro a kde zase převažuje zlo. A samozřejmě i pro pěstování statečnosti, pro odvahu postavit se přesile, pro boj proti malomyslnosti, neboť někdy i zcela ztracený zápas může vést k vítězství, k tomu je určitě romantismus dobrý.

Máte nějaké špatné vlastnosti, které si sám uvědomujete a se kterými bojujete?

Určitě, celou řadu. Většina lidí v mém okolí si oprávněně myslí, že jsem hodně pracovitý a energický. Někdo se dokonce domnívá, že jsem workoholik. Možná svou často nadměrnou aktivitou kompenzují strach z lenosti. Tento pocit vznikl pravděpodobně v dětství, kdy mě maminka neustále lenochem nazývala. Místo fotbalu s chlapci na dvoře nebo místo běhání venku jsem si četl, což ona považovala za projev lenošství. Dnes sice vím, že se jednalo o lenošství s otazníkem, ovšem stejně se mi to někde v podvědomí zaxifovalo.

Musím se také přiznat k tomu, že jsem trochu pedant, což je vlastnost, která někdy může zkoušet nervy.

Určitě mám někdy sklony užívat si radostí života, ale nevím, jestli je to špatná vlastnost. Mám rád dobré pití, jídlo a společnost, dobrou hudbu a tak dále. Snažím se však být dostatečně disciplinovaný, protože když člověk propadne dobrému jídlu, nebo, nedej bože, dobrému pití, tak dopadne většinou velmi špatně. Takže s tím často bojuji, abych si udržel míru.

Uvědomuji si však ještě jeden problém. Mám někdy sklony cholericky vybouchnout. Když všechno nejde tak, jak si představuji nebo potřebuji, jsem často velmi netrpělivý, až drsnější, což mě pak vždycky mrzí, protože se myslím, že to není dobré. Také je mi to líto kvůli spolupracovníkům, přátelům a blízkým, protože na ty lidi vybuchnu a pak si říkám, že oni to možná nemysleli tak zle, a že se z mé strany nejednalo o úplně adekvátní reakci.

A pak si myslím, že na řadu lidí působím arogantně. Je to možná proto, že jsem arogantní výhradně na své nepřátele nebo soupeře. Jde nepochybně o vzorec chování. Málokdy si totiž nechám něco líbit. To mám již od dětství, když mě někdo napadl, tak jsem byl schopen po něm nekompromisně vystartovat, i když byl silnější, což mi zůstalo do dneška. Takže ti, kteří mě dobře neznají, kteří mne znají například jen z televizních debat, kdy se přu se svými odpůrci, mohou mě považovat za arogantního člověka. Modelu chování, který mě automaticky nutí vystartovat v situaci, kdy mě někdo napadá, se už asi nezbavím. Řekněme, že jde o jeden obranně-útočných mechanismů, který může na někoho působit jako arogantní vystupování.

Volného času máte málo, pokud se přece jen najde, jak ho trávíte, jaké máte koníčky?

Mým skutečně největším koníčkem je literatura. Čtu od útlého dětství a přečetl jsem značné množství knih. Jako dítě jsem miloval Verneovky, Neznámkovy cesty, ale i Staré pověsti české, Řecké báje a pověsti, případně různé věci z římských dějin. V období dospívání jsem hodně četl Mikka Waltariho, nejen Egyptana Sinueta, ale také například Jeho Království, Pád Cařihradu a další. Velmi jsem si zamiloval Karla Čapka, především jeho Krakatit, který považuji za jednu z nejúžasnějších science-fiction knih, s hlubokým filozofickým rozměrem, ale také Válku s mloky a roztomilé Povídky z jedné i druhé kapsy. Pokud bych měl vyjmenovat a charakterizovat své oblíbené knížky, k ničemu jinému bychom se už nedostali. Některé mě však inspirovaly i profesionálně.

Hlavní hrdina Hellerovy knihy Gold za všechny peníze je vysokoškolský profesor. Vyznává se k velké sympatii k těm studentům, kteří se odhlásili z jeho lekcí ještě před začátkem semestru. A zvláště nepříjemné studenty zval na konzultační hodiny, když si byl stoprocentně jist, že v té době nebude ve své pracovně. Tuto metodu jsem začal používat i ve své pedagogické kariéře, kdy několik vtíravě snaživých studentů chtělo chodit na konzultace. Těm zvláště nepříjemným jsem vybral takové konzultační hodiny, během kterých jsem se nepohyboval na klinice.

Obrovský vliv na mě měl i Doktor Živago od Borise Pasternaka, Mistr a Markétka od Bulgakova, Zámek, Proměna a Proces od Franze Kafky a mnoho dalších autorů a jejich děl. Takže literatura byla, je a zřejmě

i bude mým největším koníčkem, i když už na něj nemám, bohužel, dost času.

V poslední době ovšem poněkud měním spektrum knih, takže zatímco jsem dřív spíš četl literaturu typu Čapka či Remarquy, dneska se spíš zaměřuji na práce úvahové a faktografické. Takže nyní mám rozečtenou publikaci Henryho Kissingera Umění diplomacie. Ten název je pro mě určitě inspirující, myslím, že v tomto směru mám co dohánět. Často se vracím k vynikající knize Pavla Tigrida Inteligentní průvodce ženy po vlastním osudu. Nebo k Hanákovu Orwelovu století, také geniální věc, kterou mám na nočním stolku a každou chvíli si v ní listuji. Nedávno jsem dočetl knihu od pana profesora Rejcha, ministra sociálních věcí v Clintonově vládě, který má řadu vynikajících publikací o moderní společnosti a jejím vývoji. Teď se zaměřuji tímto směrem, ale musím říci, že když se objeví nějaká zajímavá novinka, hodně citovaná, jako například bestsellery od Dana Browna, tak po ní sáhnu. Šifru mistra Leonarda jsem přečetl asi během tří dnů na letní dovolené.

Hodně mě zajímá i literatura o druhé světové válce, stále znovu mě šokuje poznání, co všechno je v lidské společnosti možné, čeho všeho je člověk schopen. Přitahují mě konkrétní lidské osudy, význam jednotlivých osobností, jakou roli hráli, čtu literaturu faktu o uchopení moci nacisty v Německu, protože nebezpečí, že se může něco podobného opakovat, určitě není zažehnáno. Nikdy nevíme, který mág, kouzelník, čaroděj přijde, dokáže zahrát na temné struny lidské psychiky a rozpoutat něco hrozného a temného.

A další koníčky?

Dalším koníčkem je kultura jako celek, mimo již zmiňované literatury se jedná především o výtvarné umění. Rodiče mě od mládí brali na výstavy do galerií, takže i dnes, když jedu do nějakého významného města, tak tam navštívím galérii. Nedávno, asi před půl rokem, jsem v Louvru strávil skoro celý den, pak jsem si sedl v zahradách Tullerie, dal si tam sklenku vína a pozoroval okolní ruch.

Dalším hobby je sport a jízda na koni. Docela slušně lyžuji. Bohužel jsem si před několika lety udělal něco s koleny, takže teď lyžuji tak, že si nejprve nandám dvě ortézy, protože jako každý lékař mám obavy se svěřit do rukou kolegů a třeba si z toho kolene nechat něco vyndat. Jsem toho názoru, že každá věc v lidském těle má nějaký svůj význam, takže pokud to není nezbytně nutné, radši to řeším konzervativní cestou.

Od dětství jsem chtěl jezdit na koni a díky jedné spolupracovnici a dobré přítelkyni jsem se k tomu asi před jedenácti lety dostal. Zase, nejedná se o žádné závodění, žádné skoky, žádný parkur, ale je to klasické rekreační ježdění. Kousek od naší chalupy v Kokořínsku se nachází krásný statek, kde chovají koně. Tam mi půjčí koně a já podle nálady jezdím hodinu, dvě, tři, po lese, loukách, většinou sám. Úžasná věc, skvělá relaxace, člověk je v přírodě, spojen s koněm, to nesmírně psychicky posiluje. Ne nadarmo je to jedna z léčebných terapií – hippoterapie.

Asi před pěti lety se ke skupině mých koníčků přiřadil golf. Vždy mě přitahoval, zprvu nejen samotnou hrou, spíše prostředím a jakoby životním stylem ang-

lických gentlemanů. Pak jsem ho prakticky vyzkoušel a musím konstatovat, že mě ta hra vtáhla, jako poměrně hodně lidí, kteří se do toho pustili. S překvapením jsem zjistil, že to není věc nedostupná. Z mého pohledu lacinější než lyžování a také daleko zábavnější. Dnes už je golf, minimálně pro střední třídu, v Čechách dostupný na řadě míst, ale domnívám se, že by se měl stát daleko masovějším sportem. Ve Spojených státech mě fascinovalo, že golfové hřiště mají za každým menším městečkem a hraje tam široká veřejnost. To je správná cesta. Člověk může při golfu strávit celý den s celou rodinou v přírodě. Nehádá se, protože se koncentruje na hru. Stírají se věkové rozdíly i rozdíly ve fyzické kondici. Znáám golfisty, kteří hrají v sedmdesáti, osmdesáti letech. Pro pubertální dítě není potupa jít se svými rodiči hrát golf. Dokonce se mohou cítit velmi dobře, protože i když jejich rodiče hrají déle, děti je často začnou brzy porážet, takže jejich sebevědomí jde prudce nahoru. Trochu mě mrzí, že se golf v České republice příliš nepropaguje jako rodinný sport, vhodný pro široké vrstvy lidí.

V rámci svého chvalozpěvu musím zdůraznit, že se jedná o vysoce sociální sport, člověk je se třemi, čtyřmi spoluhráči v kontaktu mnoho hodin a potom většinou následuje nějaká další část, která se mi dost líbí, tedy večeře či posezení v golfovém klubu. Zkrátka jsem se do golfu zamiloval. Všichni se mi smáli, protože když jsem šel na začátku na nějaký turnaj, pochopitelně amatérský, žádná velká sláva to nebyla. Vrátil jsem se po osmnácti jamkách naprosto zmožen, tak se mi smáli ještě víc, že nic nevydržím. Pak začali hrát sami a přesto, že jsou to sportovci, zjistili, že těch osmnáct jamek není úplně málo, protože čím méně to člověk umí, tím více se nabě-

há. Běžné hřiště je tak pět, šest kilometrů. Ovšem kdo to neumí, hraje doleva, doprava, a ujde do kopce a z kopce dalších šest až osm kilometrů.

Aby to mělo nějaký význam, neberu si vozík, ale nosím bag, takže nesu patnáct kilo na zádech, pohybuji se a kochám krásnou přírodou. Nic se tomu nevyrovná. Vloni jsem vyjel na několik dní do Mariánských lázní a Karlových Varů hrát, protože se tam nacházejí nejkrásnější hřiště v České republice. Jeden den jsem vyrazil v Mariánských lázních hodně brzy, asi po sedmé jsem byl na hřišti, všude rosa, sluníčko stálo nízko nad obzorem. Nacházeli jsme se tam jen dva. Celé hřiště patřilo jen nám. Tak báječný pocit jsem na golfu nikdy předtím ani potom nezažil.

Tím jsou záliby vyčerpány?

Ještě mám hobby, které jsem vlastně zdědil, a to chalupu mých rodičů, kterou vlastní již hodně dlouho, něco přes třicet let. Začal jsem tam jezdit jako sedmileté dítě. Vzhledem k tomu, že mí rodiče již nezbytné povinnosti okolo venkovského domu nezvládají a bratr o ně nejeví valný zájem, což mě velmi mrzí, protože bych se s ním mohl podělit o práci, tak se čas od času proměním ve farmáře i údržbáře. Nejsem určitě žádný pěstitel, ale kolem venkovského stavení, bývalého statku, bývá vždy spousta práce, posekat trávu, provést drobné opravy a podobně.

Je to moje oblíbené místo, kde rád trávím dovolenou. Děti se tam krásně vyřádí, na velkém prostoru se rozptýlí, jejich křik není tak intenzivní a doléhá relativně z velké dálky. Jsme uprostřed lesa a kde lépe se relaxuje

než v lese? Navíc mám na chalupě krásný kulečník, pánskou místnost s karambolem. Takže co může být příjemnějšího po dobrém obědě než doutník, hra karambolu a k tomu nějaká sklenička? Večer zapálím krb, otevřu knihu a vůbec nic mi neschází.

Skvělým relaxačním koníčkem je i cykloturistika, dnes čím dál tím oblíbenější. Už za studií jsme s přáteli vyráželi na několikadenní výlety. Vlakem jsme dojeli i s koly třeba do Chebu a odtud putovali podél hranic až do Jižních Čech, třeba až do Novohradských hor a končili někde u Třeboně či Českých Budějovic. Oblast Českého lesa a Šumavy je pro mne čarokrásným krajem. Přespávali jsme pod širákem a dělali zastávky v každé útulné hospůdce. Postupem času, když jsme začali vydělávat, tak jsme sice romantický, ale málo pohodlný způsob „pod širákem“ vyměnili za pohodlné penziony. Jedna z nejhezčích dovolených je v sedle kola. Mnoho Češek a Čechů se jezdí povalovat k moři místo toho, aby pro sebe skutečně něco udělali a vyrazili na dovolenou na kole po české a moravské krajině. Kdo to jednou zakusil s dobrou partou přátel, potvrdí, že není nic lepšího. Už se těším až povyrosteu mí synové a vyrazíme na takový výlet.

Golf jste zmiňoval jako oblíbený sport mimo jiné i kvůli oblékání. Chodíte také stále velmi dobře oblečen, jedná se o přirozenost, zálibu nebo součást image?

Mám pocit, že jsem to získal z literatury. Vždycky mě fascinovaly staré ocelorytiny z knih Julia Verna. Když se podíváte, většina hrdinů je tam velmi elegantně oblečena, samozřejmě v souladu s módou té doby. Takže

možná od tehdy. Ale uvědomuji si, že už od útlého dětství jsem měl tendenci si své oblečení vybírat podle svého vkusu a dbát na jeho vzhled a eleganci. Tehdy se jednalo zřejmě o spontánní chování, dnes už k této oblasti přistupuji s rozmyslem a s intencí. Jsem přesvědčen, že oblékání patří ke kultuře. Obsahuje slušnost vůči okolí i projev určité sebeúcty. Nechci tvrdit, že když je někdo špatně oblečený, musí se jednat o špatného člověka. Ale na druhou stranu, proč se ti druzí na ně mají koukat. Z jakého titulu mají urážet jejich estetické cítění?

Mám rád hezké obrazy, mám rád vkusnou architekturu, vždy mě přitahovaly věci, které v sobě mají nějaké estetické. A z tohoto pohledu vnímám oblečení jako součást estetiky. Tohoto fenoménu jsem si všiml i při studiu historie. Třeba renesance, která mě vždy přitahovala, byla ve vztahu k oblékání vysloveně zajímavá, velmi barevná, nápaditá.

I tyto poznatky dokazují, že oblékání musíme vnímat jako součást kultury člověka. Musím udělat odbočku. Většina vývojových období kultury směřovala svým způsobem k vysoké estetice. Jen malá část tehdejších společností však měla prostředky a předpoklady na těchto hodnotách participovat, takže to byla vždy spíše záležitost elit. Dnes na špičkové estetické hodnoty může dosáhnout většina lidí, což hodnotím pozitivně. Nicméně jaká je reakce? Zaráží mne, že u nás, nemyslím jen v Čechách, ale téměř v celé západní civilizaci, se spíše stává jakoby modlou pravý opak. Opak estetické, neestetické. Čím je něco neestetičtější, tím je to pro mnoho lidí atraktivnější. Tyto tendence se projevují i v oblékání. Častokrát žasnu, co si někteří mladí lidé na sebe nandají. Chodit v kal-

hotách, které mají rozkrok až někde mezi koleny, musí být velice nepohodlné, navíc to vypadá odporně, neuvěřitelně ošklivě. U těch kluků to lze ještě možná pochopit, ale když vidím mladou dívku s krásně vymoделovaným ženským tělem, které může geniální móda dotvářet a akcentovat, zvýrazňovat, zkrátka činit s ním neuvěřitelná estetická kouzla, a ona se navlékne do jakýchsi pytlovitých kalhot, vleze do svetru neurčité barvy o několik čísel většího, který vypadá, že tři měsíce neviděl ani vodu ani prací prášek, je člověku smutno a říká si, proč to dělají. A ještě si napíchají pearsing. Dobře, dovedu si představit, že zajímavě zasazený šperk na těle může působit přitažlivě, ale když si někdo propíchne obočí, nos, jazyk, tváře jako nějací afričtí divoši, tak mě to přijde skutečně neestetické.

Můžeme však odbočit od oblékání a zdobení. Stačí se podívat na sprejery a jejich výtvary. To už nejsou původní grafity, které se kdysi prosazovaly. Nevytvářejí nic jiného než hnus. Zvlášť, když své odporné dílo umístí na čerstvě opraveném domě, který měl svou krásu, svůj estetický duch. Jsou schopni přijít kamkoliv a naprosto nevhodnými barvami tam nastříkat klikyháky. Mají pocit, že tady se zapsali do historie nebo já nevím do čeho. Možná se snaží o hledání své identity, ale já si myslím, že hledají dost nešťastně.

Trochu obdobnou paralelu můžeme najít v hudbě. Stačí si uvědomit, jaká nádherná díla stvořila klasika. Dnes už asi není nikdo schopen v oblasti vážné muziky něco složit, co by bylo poslouchatelné. Skladatelé se předhánějí v naprosto neposlouchatelných směsicích tónů, které je asi málokdo schopen vstřebat. A to nemluvíme o některých hudebních směrech – třeba techno,

MEZI NEBEM A ZEMÍ

Věříte v boha nebo nějakou vyšší bytost?

Já jsem byl vychován jako ateista. Moje maminka není ateistka, čím byla starší, tím více cestu k víře nějak nalézala. Moje žena je z čistě klasické katolické rodiny, každou neděli do kostela, tam ta tradice je po generace zakotvena. Já se k těmto otázkám dostával různým způsobem. Za minulého režimu mě přitahovaly, asi i tím, že se jednalo o zakázané ovoce, tak jsem se přátelil s farářem v jedné obci v severních Čechách, kde máme chalupu. Tam jsem byl několikrát na mši, samozřejmě nejenom o Vánocích, také kolem Velikonoc, kdy se v pátek pálí takový malý ohýnek, pak se z něj berou uhlíky, svítí se paškál. Dá se říci, že jsem se této oblasti věnoval především z kulturologického hlediska a pochopitelně jsem si samozřejmě kladl otázky, jestli je zde člověk sám, zda je vše zcela bezděčné, samoúčelné, nebo to má nějaký vyšší smysl, který je něčím ovlivňován, nebo jestli byl alespoň první hybatel, takový, jak říkají zednáři, velký architekt, který vše započal, nějaká ta první síla, která to rozpohybovala, naprogramovala.

Ale musím prostě říci, že postupem času jsem trochu tyto myšlenky vypouštěl. Došel jsem k závěru, že když to člověk nemůže rozumem rozlousknout, nemá smysl se tím příliš zabývat. Nemáme potřebné informace, právě proto se jedná přesně o věc víry. Nezbyvá mi

než konstatovat, že jsem člověk rozumově založený, odmalička tak vychovaný, takový klasický racionalista, a je pro mě tudíž těžké jakékoliv víře prostě propadnout. Kdysi jeden farář podal tento důkaz boží existence: „Důkaz toho, že existuje Bůh, je skutečnost, že v něj všichni věříme. Kdyby neexistoval, tak v něj přece nebudeme věřit.“ Tak tomuhle já samozřejmě nemůžu jako racionalista nikdy podléhat.

A teď z toho historického pohledu, když si vezmeme fakt, jak se vyvíjela jednotlivá náboženství, těch hlavních je několik a pak existují stovky menších, tak si musíme určitě klást otázku, zda víra a organizace v církvích není pro lidi jen hledání nějaké opory, nějaké jistoty, nějakého vysvětlení. Já se domnívám, že začátek byl nahodilý, bez logiky, že náš život, to že jsme tady, je sice řetěz logických událostí, ale v podstatě nahodilý. Čili my tady být můžeme a nemusíme, my přesně nevíme, co nás čeká. A je to jen kratičká epizoda, která pro nás má obrovský význam, protože nemáme nic jiného než jen tuto kratičkou epizodu. Ta však z pohledu světa, věku, absolutna není nic, ale pro nás je to všechno. Možná děsivost nicoty, bezvýznamnosti v nekonečném čase, prostoru, prostě lidi přivádí k víře v něco, co chtějí, aby existovalo. Lidé nechtějí být bezvýznamní, nechtějí si přiznat, že všechno naše snažení nemá žádný obecný logický význam a dopad, že je jen pro nás, ale málokdo je schopen tohle poznání akceptovat, nést, prostě smířit se s tím, že jeho cíle jsou z pohledu nekonečna nic, prchavý a bezvýznamný okamžik. Ovšem z pohledu jeho života a jeho blízkých jde úplně o všechno, o neuvěřitelně významnou věc.

Přístupme k tomu tedy čistě racionálně. Když vy, jako lékař víte, jak složitý organismus je lidská buňka a z kolika buněk se skládá lidské tělo, domníváte se že za tu dobu, co funguje země, mohlo vzniknout něco takového z anorganické hmoty?

Já si myslím, že na to je odpověď nekonečno. Nekonečno znamená i nekonečno možností, nekonečno slepých cest i skutečnost, že vesmír prostě nikam nespíchá. My všechno vidíme z pohledu svého života a lidské zkušenosti, čili něčeho, co je nepostřehnutelné z pohledu existence naší planety, takže musíme najít a osvojit si nějaký smysl, nějaký řád. Protože jinak by asi člověk ráno nevstal, nešel do práce něco smysluplného nedělal, o něco se nesnažil, netrápil se, nestudoval, protože by nakonec dospěl k tomu, že nic nemá smysl. Toto si myslím, že byl důvod rozvoje všech náboženství. Na konec té své úvahy bych rád dodal, že je vlastně jedno, jestli ta jakási bytost existovala, jestli byla tím hybatelem nebo architektem všehomíra, který vše naprogramoval nebo jestli stále existuje a život každého z nás nějakým způsobem ovlivňuje či řídí.

Samozřejmě se mi přičí přijmout takové věci, jako „bez vůle boží, ani vlas z hlavy nepadne“, to by skutečně musela být ta vůle neuvěřitelná, kdyby měla o každé maličkosti rozhodnout. Ovšem takové přesvědčení, pro nás obtížně představitelné, často vládne v arabských zemích, protože tam na všechno říkají „vůle Alláhova“. Tam lékař nevstane v noci, když je volán k pacientovi, pacient zemře a na otázku proč lékař nepřišel a neléčil zní jednoduchá odpověď: „Alláh to tak chtěl.“

Má to svoji pevnou logiku, kdyby Alláh nechtěl, pacient by nezemřel. Je to velmi pohodlné. Jsem líný, protože tomu Bůh tak chce. Takový pohled na svět těžko mohu akceptovat. Ale znovu opakuji, myslím si, že z pohledu našeho života je jedno, jestli Bůh je nebo není, ti lidé, kteří ho k životu potřebují, tak ho mají. Jedná se o jejich víru, která jim život činí lepší, snadnější, a ti lidé, kteří ho k životu nepotřebují, buďto nad tím nepřemýšlejí a je jim to úplně jedno, nebo dospějí k závěru, že vlastně není pravděpodobné, aby nějaká taková síla, bytost, věc existovala. Jsem zastáncem široké tolerance, ať si každý věří v co chce, nesmí jen druhé uzurpovat a nutit, aby myslili a věřili stejně jako on.

Můžeme vůbec definovat obecný smysl lidské existence nebo obecný smysl živé hmoty?

Spousta lidí přemýšlí, filozofuje a uvažuje o tom, jaký smysl má vesmír a lidský život na naší planetě. Jsou to jistě zajímavá mentální cvičení a já jako dítě jsem je měl hrozně rád, my jsme se o tom bavili s tatínkem a často jsme dospívali k úplně protichůdným závěrům. To je zvláštnost lidského myšlení, že někdy můžete úplně jinde začít a někde úplně jinde skončit, ale myslím si, že je potřeba si říci, jaký má existence smysl pro nás jako jednotlivce, jako společenství rodiny, společenství státu, společenství nějaké kultury. Její základní smysl spočívá v tom, že nemůžeme o sobě pochybovat, že máme význam sami o sobě. A ten náš význam souvisí s tím, že musíme umět přijmout určité vzorce, které považuje většina za správné, protože činí život pěkným a snadným nebo snadnějším.

On je sám o sobě život dost těžký a prošpikovaný samými problémy a bolestmi a svízeli. A zřejmě proto se lidé v minulosti daleko více upínali k víře, protože život nebyl taková legrace jako dneska. Třeba ve středověku dostat běžnou angínu byla tragédie, mít zlomenou nohu znamenalo prostě skončit jako úplný mrzák nebo umřít za strašných podmínek. Dnes máme mít proč více legrace a snadnější život. Stovky a tisíce generací před námi to odpracovaly, odedřely, vyzkoušely ty slepé uličky, umřely na hrozná onemocnění, byly zabity v příšerných válkách, umřely při tom budování něčeho lepšího, krásného. Čili my máme určitý závazek vůči těm generacím našich předků, které vlastně bojovaly i za nás. A současně máme i závazek ke generacím příštím, prostě musíme přidat ke stavbě naší civilizace další patro, lepší a krásnější. To je náš smysl. Měli bychom tedy být kultivovanější, vytvářet krásnější hodnoty, prostě posunout vědění a znalosti dál, aby lidem, kteří tady budou za sto let, se žilo ještě lépe, ještě o něco snáze, ještě o něco veseleji, možná ještě o něco lehkomyšlněji než nám.

Někteří futurologové tvrdí, že lidstvo během několika generací vyhyne.

Určitě ne. Člověk je šelma, neuvěřitelná, velmi nebezpečná šelma, nejnebezpečnější predátor na této planetě. Žádná jiná šelma nezabíjí jen z potěšení, žádná šelma si druhé nepodvoluje, nedeptá. Na druhou stranu má člověk druhou tvář, prostě tu krásnou. Žádná šelma nepečuje o své zraněné a stárnoucí, nevydává tolik energie, aby pomohla, nevydává tolik energie, aby vytvořila něco, co způsobí druhým krásné pocity. Prostě člověk

je v tomhle úžasný a záleží, co převáží, jestli civilizační, kulturní síla v nás tu šelmu tlumí a potlačuje a s jakou silou akcentuje tu část lidskosti, solidarity, krásy.

Takže civilizace, které jdou tímto směrem, mají podle mě zajištěnou budoucnost. Ovšem samozřejmě těm civilizacím, které půjdou víc cestou šelem, nastanou obrovské problémy, tam by skutečně mohlo dojít dokonce až k vyhubení, ale nevěřím tomu. Pokud nenastane nějaká nenadálá, nepředvídatelná živelná katastrofa, tak si myslím, že lidi se sami nezahubí, protože ta vitální síla v nás, v lidském rodu, je enormní.

Populace narůstá, což devastuje zemi. Myslíte si, že vydrží další nápor touhy po růstu životní úrovně miliardových zemí jako je Čína a Indie?

Řešit vše bez ničujících konfliktů půjde dle mého soudu jen tehdy, pokud udržíme jakýsi technologický náskok před vyčerpáním zdrojů. To znamená, že prostě dřív, než vyčerpáme zásoby ropy, plynu, uhlí a já nevím čeho ještě všeho, musíme najít jiné zdroje. Můžeme diskutovat, jestli je máme těžit na Měsíci, jestli dovedeme využít energii zemského jádra nebo nějakou jinou energii, třeba vodíkovou, nebo jestli přejdeme úplně na jiné energetické zdroje. Pokud se to podaří ještě v době, než staré zásoby budou vyčerpány, jsem přesvědčen, že lidstvo čeká poměrně zdárný vývoj.

Podstatou většiny válek je boj o zdroje, je jedno, jestli o potravu, energie nebo území. V nejbližší době by nám mohl hrozit energetický konflikt. Víme, že moderní civilizace je civilizací ropy, všechno se točí kolem

ní. Zásoby klesají, spotřeba stoupá trochu ji brzdíme tím, že roste cena, ale v okamžiku, kdy cena začne růst tak extrémně, že to najednou ohrozí bohatství a styl života nás všech, tak nastane situace, kdy najednou především v Americe a v Evropě dojde k šoku, kdy se cena ropy třeba zestonásobí, což by znamenalo kolaps naší společnosti a směřovalo nepochybně k nějakému konfliktu. Pokud se však takové situace vyvarujeme, budeme chytřejší, začneme úspěšně využívat nové energetické možnosti, určitě předejdeme zásadní krizi. V tomto směru jsem optimista, i když je otázka, zda pro takový zdárný vývoj děláme dost. Já si myslím, že moc ne, že západní společnost, trochu jako kdysi římská říše, z pohodlněla, na práci si bereme lidi odjinud, z bývalých provincií a kolonií, takže ti už dělají u nás, najímáme je dokonce i na vědeckou práci. Nechceme-li se dočkat nějakého poměrně ostrého konfliktu, tak budeme muset přidat. Je ale otázka, kolik času nám zbývá. Pesimisté samozřejmě říkají, že krize přijde rychle a jistě, optimisté jsou přesvědčení, že máme reálnou šanci vyhrát. Přesto, že jsem spíš optimista, tak jsem přesvědčen, že je třeba vzbudit se z bezstarostného snění a začít intenzivně pracovat na nových zdrojích energie.

Jste spíše determinista nebo indeterminista?

Zastávám názor a pozici, že vše má své příčiny. Pokud neznáme příčinu, máme tendenci říkat, že se jedná o náhodný jev. Čili myslím si, že jsem jednoznačně determinista, protože každá věc, každý krok, každá událost má svoji logickou příčinu. Může se stát, že ji nezná-

me. Ale vše, i živý organismus, funguje jako zřetězení určitých logických předpokladů, které způsobují konkrétní následky.

Má tento názor i aplikaci v medicíně?

Já myslím, že člověku umožňuje, aby se se spoustou věcí i s celým svým životem prostě smířil. V medicíně pak vidíme obrovský zlom, když se pacient smíří se svojí nemocí. Zní to zvláště, ale když se s ní smíří, začne ji brát jako fakt, se kterým se musí žít, ale i s ní aktivně bojovat a ne se jí podvolit. Najednou se uleví jemu i jeho okolí.

A co etika, je samoučelná nebo má nějakou funkci?

Etika samozřejmě k civilizaci patří. Podmiňuje psané zákonné normy. Bez etiky by zákonné normy hůře fungovaly, protože všechno nelze přesně popsat do posledního detailu. Takže etika zákonné normy doplňuje a tvoří jejich jakýsi tmel, aby lícovaly, navazovaly, byly dostatečně funkční.

Etika samozřejmě není záležitost neměnná a všude stejná. Úplně jiná etická pravidla platila pochopitelně ve starověku, kdy platily jiné normy ve starověkém Egyptě nebo v Mayské říši, úplně jiná etická pravidla platila ve staré Číně, než v křesťanské Evropě. Ovšem společnost bez jakékoliv etiky by fungovala velmi, velmi špatně.

Jací jsou vaši nejoblíbenější filozofové?

Nejbližší mi asi je celá kapitola osvícenství, tedy myšlenky a myslitelé, kteří stáli u kolébky francouzské

revoluce, čili Voltaire, Rousseau, Montesquieu, čili ideje, na kterých si myslím, že stojí dnešní západní společnost. Mají silně racionální charakter, akcentují lidský rozum, rovnost mezi lidmi, určitá pravidla společnosti, u Rousseaua se to ještě rozšiřuje o vztah k přírodě, který tam hrál obrovskou roli. Líbí se mi na nich i určitá vzpoura vůči autoritám. Je v nich i kulturní optimismus, akcentování civilizační složky. Jedná se o myšlenkový proud skupiny filosofů, kteří jsou mi blízcí. Oni samozřejmě vyvěrali hodně z renesance, tedy z lidí, kteří v té renesanci něco znamenali a ti zase vycházeli z antiky. Z hlediska českého národa hrají extrémně významnou roli dva myslitelé.

Kteří?

Jednak Komenský, velice nedoceněný, všem bych rád doporučil jeho Labyrint světa, jedná se o geniální dílo, navíc se krásně čte. A pak z těch novodobých určitě Tomáš Garigue Masaryk. To byl také obrovský člověk, přerůstající rámec střední Evropy, České republiky. Myslím si, že přestože u něj byla velmi akcentována víra v Boha, byl vychován v té víře a myslím si, že neustále s ní vedl určité vnitřní polemiky, tak byl velký racionalista, byl osvícenec každým coulem.

Trošku mě mrzí, že dnešní, jak se říká postmoderní společnost, na osvícenství a antiku jakoby zapomíná. Najednou jako bychom se od toho nejlepšího, co v Evropě bylo, od toho zdravého rozumu, od té osvědčené kultury, od znalostí a logiky někam neustále odchylovali, utíkali, rozplizávali se v takovém tom planém hedonismu, prostě si užívat, od ničeho nikam. Samozřejmě,

západní civilizace také obsahuje trochu hédonismu, ale nikdy tady nebyl hrdina takový hédonik jako z pohledu třeba carského Ruska, z řad takových těch šlechticů, kteří vstávali ve dvanáct po opici, nedělali nic, jenom se utápěli ve svých depresích, aby večer vyrazili opět někam do baru a užívali si. Čili já mám trochu pocit, že by stálo za to, takové zdravé racionální myšlenky znova rehabilitovat, říci, kde jsou evropské kořeny naší civilizace a daleko více se učit tyto věci akcentovat, hovořit o nich.

Já sám jsem před časem s pár kamarády založil takový vzdělávací klub, Da Vinci klub – Společnost humanitních studií se základním heslem „Rozum a vědění řídí naše činy“, který se inspiroval právě v období renesance a osvícenství, protože si myslíme, že to jsou hodnoty, na kterých naše západní civilizace stojí a které je třeba neustále propagovat a připomínat.

Co považujete za největší objevy a vynálezy na cestě lidstva?

Ono se to asi těžko dá vyjádřit jedním slovem, protože si myslím, že v každé době to bylo něco jiného. Určitě, když se nějaký ten pra-pra-pra-předek naučil opatrovat oheň, tak to byl obrovský civilizační skok. Když se pak naučili ovládat staří stavebníci takové jednoduché věci jako kladku, páku a nakloněnou rovinu, tak s pomocí těchto jednoduchých věcí dělali velké věci. A kolo, geniální vynález. Vezměte pyramidy, nádherné egyptské chrámy, to byl také obrovský přelom. Nebo školy řeckých filozofů, kteří se počali zabývat lidským myšlením a lidskou existencí. Obrovským skokem se paradoxně staly

i římské vojenské technologie, protože vlastně díky těmto systémům a dovednostem vznikla Říše římská, velice dlouho se udržela a šířila civilizaci, vzdělanost a kulturu na neuvěřitelnou část světa. Nepochybně skvělou věcí byl objev očkování a dnes trochu opomíjený Louis Pasteur. Jeho dílo stálo u počátku, na jehož konci jsou zachráněny stamiliony lidských životů. Nebo stačí uvést jen ty z běžných hygienických norem, které my bereme jako naprosto samozřejmé. Ono to kdysi vypadalo legračně, když Semmelweis říkal svým kolegům, ať si myjí ruce, protože jinak ženy umírají na sepsi. Oni se mu smáli a pak ho vyhodili z univerzity, protože jak ze slovných rukou pana profesora může přijít smrt, jak by mohl slovný pan profesor nakazit pacientku. Taková na první pohled maličkost a ona najednou může zachránit ne desítky, ale miliony lidí. Nebo obyčejná kanalizace, ta také významně posunula lidstvo. Samozřejmě přelomový objev byla elektrická energie, bez níž by dnešní svět vypadal diametrálně odlišně. A asi ne doposud plně lidmi doceněný objev je energie jádra.